

2/2001

cena 25,- Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Téma čísla: NATURA 2000

10 let Chráněné krajinné oblasti Poodří

Vodní mlýny

Příbor - 750 let města

Ludvík Kunc - malíř Poodří

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČO: 64 62 78 70) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,
Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Okresním úřadem Nový Jičín

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Hana Hülová, Oldřich Sobek, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Jazyková úprava: Libuše Babariková

Lithografie: AMOS repro, spol. s r.o.

Tisk: Tiskárna V Dubí s.r.o., Ostrava

Vydávání povoleno Magistrátem města Ostravy pod číslem registrace MMO - 102/97 PS.

Vychází 4x ročně

Cena jednoho čísla: 25,- Kč, předplatné: 100,- Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce. Uzávěrka čísla 3/2001: 20.8.2001

IV. ročník, č. 2/2001

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

1. a 4. strana obálky: Poodří - Ludvík Kunc

Na této straně: Mokřady Pustějovského potoka (R. Jarošek)

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- ❖ Ministerstvu životního prostředí ČR
- ❖ Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné
- ❖ Regional Environmental Center, Budapest

Obsah

Fojtův mlýnec v Bernarticích nad Odrou	4	10 let CHKO Poodří ... malé ohlédnutí	33
Leopold Biskup		Vladislava Hamplová	
Příbor - 750 let města	6	Výročí 10. let CHKO Poodří	36
Jiří Jurok		Vladislava Hamplová	
Josef Slaviček	8	Naučná stezka „Stříbrný chodník“ v Odrách	39
Oldřich Sobek		Petr Lelek	
Kozáky v Poodří	11	Bíllovka včera, dnes a zítra	41
Michal Graca, Vít Balner		Vladislava Hamplová	
Zajímavosti o mechorostech CHKO Poodří	14	Zdravé potraviny; a co krajina? Jedna z cest...	42
Josef Duda		Josef Folta, Alena Malíková	
Kavka obecná „Ptákem roku 2001“	16	Kdo je „malíř Poodří“?	44
Petr Orel		Věra Koutecká	
Královská studánka u Staré Vody	17	I. oderské kolokvium	46
Petr Lelek		Vladislava Hamplová	
NATURA 2000	19	Suchdol nad Odrou elektrifikován před 100 lety	47
Druhová ochrana ve státech Evropské unie	20	Daniel Říčan	
Stanislav Hrabovský, Ivona Knebllová		Nové knihy	47
Ptactvo Poodří a NATURA 2000	24	Odrou křestná	49
Karel Pavelka		Lydie Romanská - Lidmiljová	
NATURA 2000 v některých pobaltských zemích	26	„Otvírání Poodří“	50
Vlastimil Karlík		Oldřich Usvald	
Ramsarská úmluva	30	Počasi v roce 2000	50
Radim Jarošek		Dušan Žídek	
Hraniční meandry Odry	31	Košickářský kurz v Blahutovicích	51
Petr Obrdlík, Piotr Nieznański, Vladislava Hamplová		Lumír Kuchařík	
Odra - evropská řeka	31	Zprávičky z obecního dění	52
Radim Jarošek		Kouzelné Poodří aneb vážně i s humorem	54
		Vladislava Hamplová	

Fojtův mlýnec v Bernarticích nad Odrou

V POODŘÍ č. 4/1999 jsme vás seznámili s našim záměrem postupně sbírat podklady o vodních mlýnech, pilách a dalších zařízeních využívajících vodní energii, které se nacházely a nacházejí na Odře. Obrátili jsme se s žádostí o spolupráci také na vás. A to stále platí, neboť písemné archivní prameny jsou mnohdy útržkovité a vzpomínky pamětníků jsou cenným zdrojem informací. Kolektiv dobrovolných spolupracovníků se postupně rozšiřuje a vítáme do něj každého, kdo může přispět do mozaiky mlynářského řemesla na Odře. Všem, kteří již nyní nezištně a ve svém volném čase pomohli patří náš dík!

Cílem našeho snažení by měla být publikace. Rozhodli jsme se však, že s historií a současností vodních mlýnů vás budeme seznamovat i v jednotlivých číslech POODŘÍ.

Dnes zamíříme do Bernartic nad Odrou, obci nacházející se v půli toku Odry na území České republiky, kde jsme našli pečlivého spolupracovníka pana Leopolda Biskupa, který zpracoval dokonce celou trilogii o vodních mlýnech v obci a je autorem následujícího příspěvku o prvním z nich.

Fojtův mlýn - mlýnec

Dříve používané označení budovy: "fojtův mlýnec" a tento název budově (později č.p. 28) zůstal do současnosti, i když se tam už dávno nemele.

Byl to poměrně malý mlýn, ale jeho historie sahá až před dějiny samotné obce Bernartice nad Odrou.

Po něm zůstala do dnešních dnů jen menší hospodářská budova č. 28. Je v katastrálním území obce Bernartice nad Odrou na číslech parcel 58 a 59, okres Nový Jičín a leží na dolním toku Horeckého potoka - v místě jmenovaného Těplica, který se vlévá do řeky Odry asi sto metrů od budovy mlýna.

Nejstarší zmínky o mlýncu obyčejně začínají: "Že tu stával od nepaměti a byl na umělém náhonu potoka Těplica, na nestálé vodě, dřevěný a na jedno složení".

Podle pověsti a i určitých dokladů stávala v těch místech ještě před založením obce Bernartice nad Odrou malá slovanská občina zvaná Krasno, s počtem asi nejvíc do dvanácti domků a která nějak přežila ty zlé tatarské nájezdy v tomto kraji (okolo r. 1220) a jedním z objektů obcíny byl i vzpomenuť dřevěný mlýnec.

Trochu přesnější zprávy o mlýncu jsou ze třináctého až čtrnáctého století, při zakládání obce Bernartice nad Odrou, kde se mimo jiné v pověsti praví, že lid Krasnový, spolu s Bernátem Krasnovým na žádost a po dohodě se starojickou vrchností se do založení nové obce pustili.

Po založení selských gruntů na horním konci obce s budovou fojství (nyní č. 1) nastalo přeosídlení obcíny Krasna.

Také zde byly ustaveny selské grunty a slovanská občina pomalu zanikala a v místech vedle dřevěného

mlýnku byl založen grunt rodinou Rybářovou prý pocházející z rodiny Rybářových, tehda už dávno usedlých v Krasně na tom dřevěném mlýncu.

Mlýnec totiž zůstal na pozemku objektu gruntu, pozdějšího č. 29. Grunt byl tehdy postaven těsně v sousedství dřevěného mlýnce hned nad náhonem. Nynější grunt (stavení č. 29) bylo po zboření srubového gruntu postaveno zděné okolo r. 1850 podstatně výše nad č. 28 s jinou příjezdovou cestou.

Prakticky Rybáři z mlýnce a Rybáři na gruntě byli z jedné rodiny. Od těch časů jsou už i ověřené zprávy o majitelích mlýnce.

Tak už okolo roku 1400 je tam stále držitelem J. (Jura) Rybář.

Přeosídlení obcíny Krasno na nově zavedené osídlovací pořádky bylo asi o padesát let později, ale k přeosídlení došlo a jednou z nastalých novot bylo (po nějaké úmluvě) převedení dřevěného mlýnce do majetku fojta. Vždyť v tom čase byla všechna skromná obecní řemesla v područí fojta - tak to bylo zavedeno.

A z těch dob jsou už zaznamenáni mlynáři na mlýncu.

Roku 1558 Prokeš Hájek, z roku 1604-1608 Czahel Jan, roku 1611 - 1617 Blažek J. už "návesní mlynář" (asi proto, že se už stavěl nový mlýn na řece Odře, pozdější "Starý mlýn").

V roce 1631 - možná i dříve - do roku 1639 se uvádí na mlýncu rodina Pavla Melče. Jeden z rodiny mlynáře P. Melče, usídleném na tehdy už fojtovu mlýncu byl Ezechiel Melč. S pomocí rodiny Melčů z mlýnce staví kolem roku 1600 vodní mlýn (Starý mlýn) na louce tehdy patřící fojtovému mlýncu na pravém břehu řeky Odry s pohonem na spodní vodu.

Od roku 1646 až 1676 je na fojtovému mlýnci Jakub Horák s chotí Evou, rozenou Bayerovou, z mlynářské rodiny z Bludovic a od roku 1676 je na mlýncu Jakub Kotrs, v roce 1690 až 1693 Kristián Bayer z Bludovic a kolem roku 1740 Jan Kelnar a od roku 1751 se objevují přímo na mlýnci uživatelé z rodiny fojtů, bratr fojta Ignáce Bayera - Václav, ale po jeho smrti zde pak žili od počátku 19. století jeho synové. František, Josef a Ignác, ale také jenom jako uživatelé. Totéž platí o Františkových synech Josefu a Janovi, kteří všichni měli za manželky Němky z okolí.

Václav Bayer s manželkou dostal mlýnec na doživotí s úmluvou, kdyby neměli děti, má mlýnec připadnout zpět k fojství a má být dán synu nebo dceři z fojství. Držitel ale měl fojtovi odvádět 20 zlatých ročně (o Vánocích a o sv. Janě).

Při mlýnci bylo tenkrát šest mír pole a louka na dvě fůry sena, kterou fojt odstoupil k mlýnci za 20 zlatých.

Mlýnský kámen měl mlynář pořizovati na svůj náklad, ale fojt jej musel dovážeti a pomáhati opravovati mostek a strouhu (náhon).

Poněvadž mlýnec byl vystavěn - jak vzpomenuť - na návsi při gruntě č. 29, dal mu fojt za to později kousek louky na "Zadním lůžku jak hraniční kameny ukazují" a majitelé gruntu jí mají užívat na věčné časy.

Fojtové však zůstávají až do roku 1847 stále majiteli mlýnce a vedli se svými příbuznými mlynáři tuhé spory o práva užívací!

Nakonec získal mlýnec roku 1869 nejmladší Janův syn Vilém, ale následujícího roku ho prodal Janu Bayerovi z č. 19 a jeho choti Rozalii.

Tím vyšel mlýnec z fojtova majetku. Roku 1906 je na mlýnci Kryštof Bayer a Emilie Bayerová a od roku 1933 jen Emilie Bayerová.

Od roku 1950 jsou majiteli budovy č. 28, ale už zaniklého zařízení mlýnce, Antonín a Anna Bayerovi. Mlýnec nemlel už od r. 1948.

Současně r. 2000 - je majitelem budovy č. 28 zaniklého mlýnského zařízení i polnosti patřící k č. 28 Ing. Antonín Bayer a budova slouží po úpravách jen jako byt.

K fojtovému mlýnci patřila i zahrada mezi náhonem od Těplicové cesty po jedné straně a od "Pavlíkova dolu" podél potoka Těplice po druhé straně, až k mlýncu.

Na této zahradě v místech dnešního č.p. 74 si tam fojt postavil kolem roku 1600 "pazdernu" (v záznamech uvedenou jako "dominikánský domek").

Pazderna tam stála asi do roku 1780 a v ní bydleli: Jan Hudek, pak do r. 1654 Jan Zimek, od r. 1714 - 1720 Pavel Bayer.

Kolem roku 1770 - 1780 pak fojt pazdernu zbořil a stavební místo prodal rodině Ondřeje Tvarůžka, kte-

rá si tam postavila domek a při zavádění popisných čísel v obci dostala č. 74.

K mlýncu náležely polnosti před vstupem do JZD kolem roku 1950: rolí 2 ha 58 a v trati Zábřehy, luk 1 ha 69 a v trati za Odrou, 52 a zahrad okolo domu, 26 a pastvin v trati Zábřehy a jiné (30 a) opět okolo domu.

Pochopitelně na dřívě srubovém stavení mlýnce postupně časem vzniklo stavení zděné. Náhon z potoka Těplice k bývalému mlýncu se postupně zasypával a je zrušen.

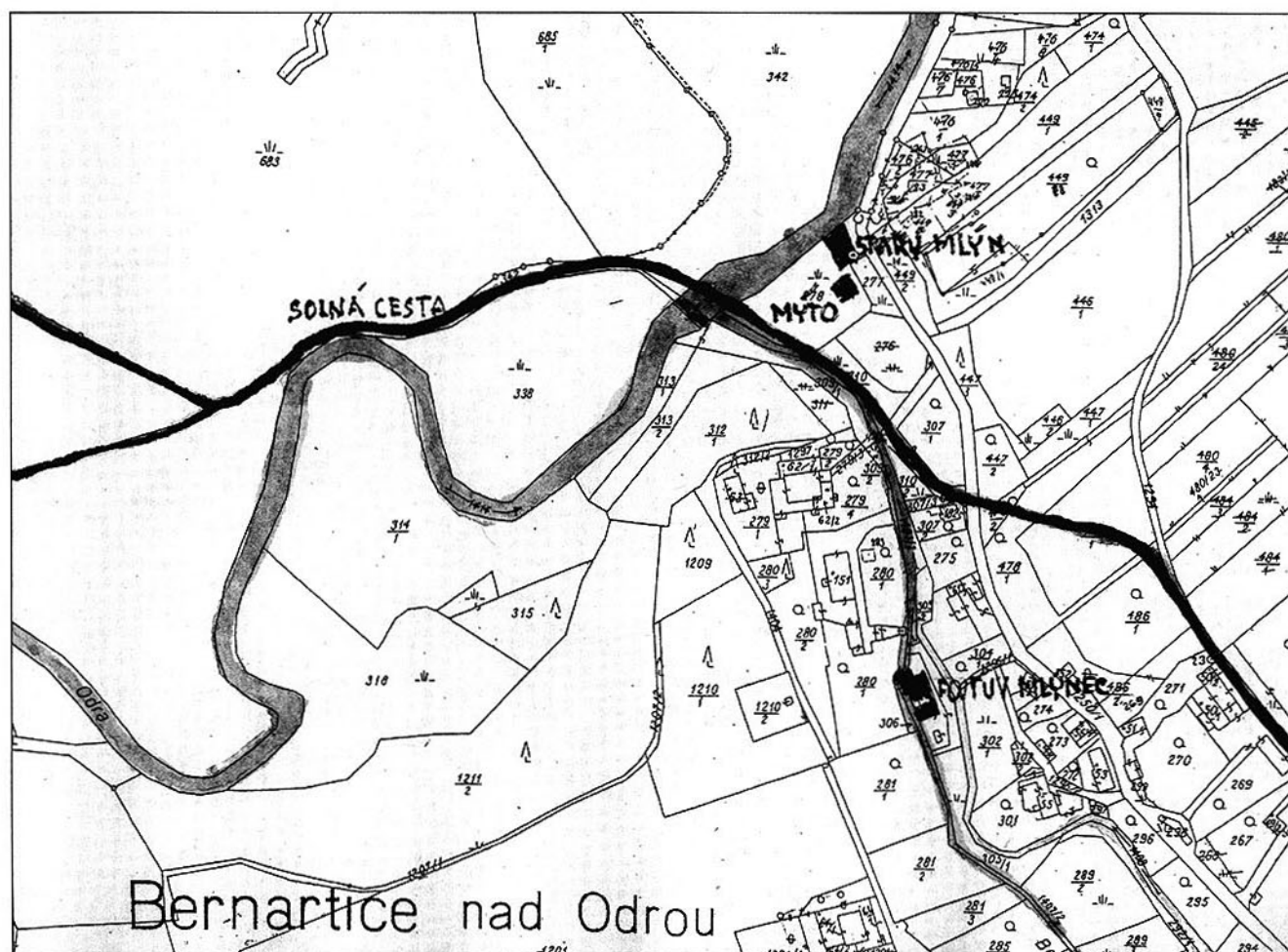
Památkově chráněn "fojtův mlýnec" nikdy nebyl a také pověsti apod. asi nikdy nebyly a také literární zpracování nebylo a není.

Jisté ale je, že do dnešních dnů občané Bernartic nad Odrou místní části nazývají Krasno a budově č. 28 říkají "fojtův mlýnec", nebo Bajaři z fojtového mlýnce v Krasně.

Přístup k budově "mlýnce" č. 28 je uličkou (cestou) z hlavní silnice.

Leopold Biskup, Bernartice nad Odrou

Výřez mapy - dolní část Bernartic nad Odrou se zákresem Fojtova mlýnce a Starého mlýna (o něm přístě)

Příbor - 750 let města (1251 - 2001)

Socha P. Marie na náměstí s plastikami sv. Rocha a sv. Floriána

V tomto roce slaví město Příbor 750 let svého trvání. Dovolili jsme si proto pro vás připravit stručný průřez jeho historií a zároveň vás pozvat k návštěvě místních pamětihodností i množství akcí spojených s tímto úctyhodným výročím.

Na nejvýše položené části města se nalézalo osídlení již v době bronzové (kultura slezsko-plátěnická či lužická - asi 1300 př.n.l.), nejnověji bylo mezi Příborem a Prchalovem potvrzeno osídlení z doby římské (1. - 4. stol.n.l.), stěhování národů (5. - 6. stol.n.l.) a raně hradištní (9. stol.) To vše potvrzuje značné stáří předchozího sídliště, při kterém byla založena snad někdy ve 12. stol. slovanská trhov. ves Příbor (tedy "Při boru" či Při zboru").

První písemná zpráva o Příboru pochází z 12. prosince 1251, kdy pozdější český král Přemysl Otakar II. zakládá na ostrožně nad Lubinou kostel Narození P. Marie věnovaný cisterciáckému klášteři Velehrad podle určení pana Franka z Hückeswagenu. Páni z Hückeswagenu, zakladatelé hradu Hukvald, později zvaní páni z Příbora byli první vrchností poddanského města do roku 1307. Od tohoto roku se stalo bezprostřední vrchností města olomoucké biskupství, které jí zůstalo do konce feudalismu v roce 1848. Příbor získal v roce 1389 právo opevnění, ale to ho neuchránilo, aby v letech husitské revoluce s celým hukvaldským panstvím nepřešel do zástavy postupně Jiřího z Messenpeka, knížete Bolka Opolského,

hlavy moravských husitů Jana Tovačovského z Cimburka, císaře Zikmunda Lucemburského a husitských hejtmanů Mikuláše Sokola z Lamberka, Jana Čapka ze Sán a Jana Talafúse z Ostrova. V 16. století získalo město další význačná práva a privilegia, rozvíjelo se především místní soukenictví s výrobou látek pro Polsko, Uhry, Litvu a Moskevskou Rus a město prohlédlo rozsáhlou výstavbou renesančních domů na náměstí, radnice v roce 1586, kostela sv. Kříže v letech 1516 a 1645, kostela sv. Valentina v roce 1596 a školy v roce 1603. V roce 1694 založil olomoucký biskup Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu ve městě piaristický klášter a gymnázium. V téže budově vznikl v roce 1875 druhý učitelský ústav na Moravě, středisko národního života v této části Moravy. V téže době bylo vybudováno i několik textilních a jiných továren, z nichž po druhé světové válce zůstaly pouze dvě - Tatra (původně S. Mandler 1885), vyrábějící osobní vozy T-603, T-613 a T-700 (nyní místo ní závod Primus na velkoobjemové pračky a Draftex), a Loana (původně A. Reiser 1882), nyní Lonka, produkující textilní zboží.

Ve městě určitě stojí za prohlédnutí krásné renesanční náměstí s barokním sousoším P. Marie z roku 1713 uprostřed, dále s Ditrichštejnským domem se znakem kardinála Františka Ditrichštejna

Fontána na náměstí S. Freuda s kostelem Narození P. Marie

z r. 1616, Sarkandrovským domem, ve kterém pobýval v letech 1587-1590 sv. Jan Sarkandr, rodným domem historika Bertholda Bretholze (1862-1933) a funkcionalistickou radnicí z roku 1938.

Kromě renesanční architektury domácích italských stavitelů vyniká Příbor čtyřmi výraznými dominantami místních kostelů. Na již zmíněné východní ostrožně nad Lubinou dominuje farní kostel Narození P. Marie s presbytářem asi z roku 1400, věží z roku 1590 a bočními barokními kaplemi ze 17. století. Při vjezdu do centra města od západu upoutá barokní architektura kostela sv. Valentina (1760-1766) s barokním areálem piaristického kláštera, koleje a gymnázia (1694-1700), kde je nyní umístěno Městské muzeum s expozicí historie města a pamětní síní Sigmunda Freuda. Nenápadný je pozdněgotický filiální kostel sv. Kříže (1516, 1645, 1778), situovaný na opačné straně středu města, pád desítek metrů pod náměstím. Nedaleko od něj potom na návrší Grebarbark nad Místeckou ulicí si všimneme siluety barokního kostelíka sv. Františka Serafinského (1622).

Příbor je ve světě znám nejen jako městská památková rezervace (od roku 1989), ale jako rodiště zakladatele psychoanalýzy Sigmunda Freuda (1856-1939). Jeho rodný dům s pamětní deskou je možno si prohlédnout nedaleko od Freudova pomníku pod radnicí. V Příboře se rovněž narodili: významný historik a zakladatel moravské topografie Řehoř Volný (1793-1871) a národní buditel Bonifác Buzek (1788-1839). Působili tu pozdější olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan a pozdější první prezident Československa Tomáš Garrigue Masaryk.

Pohled k náměstí s dominantou kostela Narození P. Marie

Jiří Jurok, historik Okr. vlast. muzea Nový Jičín

Foto: Rudolf Jarnot

Bývalý piaristický klášter, kolej a gymnázium

Josef Slaviček

- kněz, národopisec, paleontolog, geolog, archeolog

V letošním roce uplynulo sto let ode dne, kdy byl správcem farnosti v Libhošti jmenován páter Josef Slaviček. Stalo se tak 17. července roku 1901. Tohoto výročí vzpomněli občané v Libhošti, ale i kulturní, muzejní a vlastivědní pracovníci širšího regionu střední a severní Moravy. V neděli 29. července, o libhoštské pouti, se uskutečnilo slavnostní shromáždění před libhoštskou farou. Za účasti biskupa ostravsko-opavské diecéze Františka Václava Lobkowitze, zástupců pořádajících organizací, členů Slavičkovy rodiny a dalších významných hostů byly položeny květiny k pamětní desce na farní budově a biskup F. V. Lobkowitz sloužil slavnostní mši svatou v místním kostele sv. Jakuba st. Současně byla otevřena výstava ze Slavičkových celoživotních sběrů, které jsou nyní uloženy v několika muzeích. Výstava potrvá do konce srpna.

Josef Slaviček se narodil 3. ledna 1866 v Milkově u Konice v okrese Litovel, v zemědělské rodině. Po vystudování olomouckého gymnázia v letech 1877 - 85 se rozhodl pro kněžskou dráhu. Teologickou fakultu

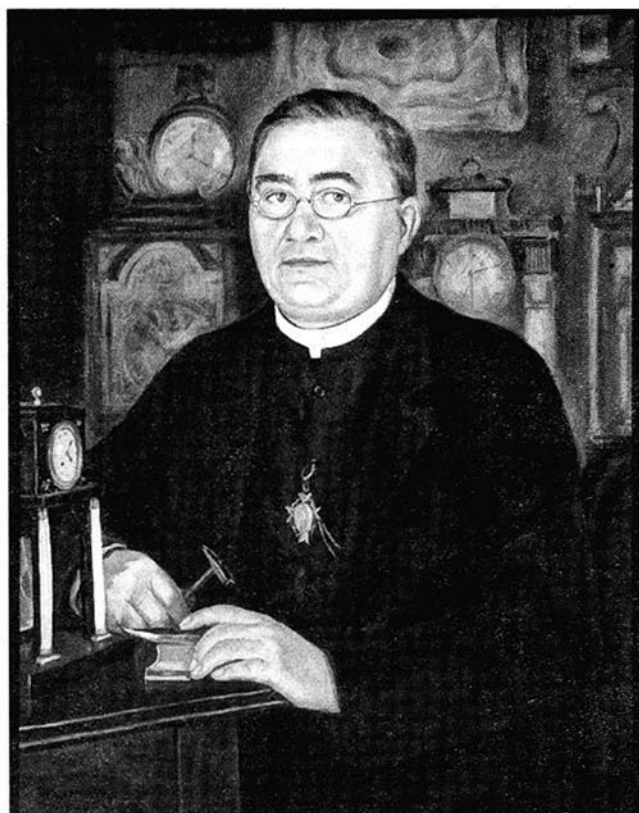
v Olomouci vystudoval v letech 1885 - 89. Svě kněžské povolání zahájil jako kooperátor ve Valašské Bystřici na Rožnovsku, kde působil v letech 1889 - 91. Krátce působil jako administrátor ve Veselém u Valašského Meziříčí, poté byl přeložen do Prostějova, kde působil v letech 1892-1895 jako kooperátor a v letech 1895 - 1901 jako katecheta na dívčí měšťanské škole v Prostějově.

Ještě za studia na gymnáziu pořídil obsáhlou numismatickou sbírku, kterou později svěřil nově založenému muzeu Prostějovska. V Prostějově se začal zajímat o archeologii. Podnětem asi bylo jeho setkání a následná spolupráce s významným moravským archeologem raného období naší prehistorické vědy I. L. Červinkou, který v roce 1902 vydal svoji "Moravu za pravěku". Odtud už byl jen krůček k vlastní muzejní práci. Slaviček se stává, stejně jako jeho starší bratr Jan, členem Přírodovědeckého klubu a členem jeho výboru, kustodem prostějovského muzea a členem Muzejní a průmyslové jednoty v Prostějově. Jako kustod muzea uspořádal nově jeho sbírky a podal o nich podrobnou informaci ve Věstníku klubu. Zde, v Prostějově, také začínal shromažďovat pro svoji budoucí sbírku spinadla, brože, knoflíky, hodiny a jiné starožitnosti. Spojení s Přírodovědným klubem v Prostějově nepřerušil ani později, už za svého působení v Libhošti. Naopak. Díky vybudovaným dobrým vztahům vydal prostřednictvím Věstníku klubu dvě pojednání o přírodních poměrech na Novojičínsku. Ke svému odchodu byl jmenován čestným kustodem muzea v Prostějově a jeho členství v Muzejní a průmyslové jednotě se stalo rovněž čestnou záležitostí.

Na libhoštské faře získal především rozsáhlé prostory, které brzy zaplnil značným množstvím přírodnin z Libhoště a blízkého i vzdálenějšího okolí. Jako vesnický farář s asi 1700 farníky měl Slaviček daleko více povinností a mnohem méně času než ve funkci katechety na měšťanské škole. Fara byla v té době skutečným úředním místem a kromě běžné pastorační činnosti byl farář také významným státním úředníkem. Přesto Slaviček nelituje a pochvaluje si zejména okolí Libhoště, "které je velmi romantické a podnebí zdravé". Krátce po příchodu do Libhoště se rozhodl pořídit pro muzeum ve Štramberku sbírku místních hornin. Začal se bedlivě rozhlížet po zdejší krajině. Ve fluvio-glaciálních usazeninách na severním úbočí Libhoštské hůrky začal nacházet zajímavé pazourkové a jiné valouny, které mimořádným způsobem upoutaly jeho pozornost. Jeho zvědavému badatelskému duchu nemohly uniknout libhoštské pískovny. Slaviček se zájmem sledoval profily odkrytých stěn a na faru nosil množství "úlovků". Nejvíce zaujaly jeho pozornost velké pazourkové valouny. (největší pazourkové jádro v jeho sbírce vážilo přes 6 kg). Po zjištění, že na celém tomto mocném ložisku není stop po jejich opracování člověkem, začal se zajímat o jejich vnitřní strukturu. Při studiu zkamenělin navázal na některé starší práce MUDr. Mořice Remeše z Olomouce a prof. Antonína Klváni.

Slaviček zjistil, že jádra obsahují zkremenělé živočichy druhohorního moře, většinou korály, houby, lilijice, ježovky a j. živočichy. Svá pozorování uveřejnil v pojednání "Zkameněliny bludných pazourkových valounů od Libhoště u Příbora" s podtextem "Geografická črta od Josefa Slavička v Libhošti". Spisek vyšel "jako zvláštní otisk" ve Věstníku Klubu přírodovědného v Prostějově v roce 1904. Při svých pochůzkách krajinou kolem Libhoště nacházel Slaviček na několika místech větší či menší ohlazené valouny štramberských vápenců. Největší z nich, mohutný balvan či snad kra, který vyrůstal z terénu u Polášky, "spotřebovali" Libhošťané na vápno, které zde pálili v improvizované peci. Tyto nálezy, spolu s otevřenými otázkami o původu okolních pikritových vyvřelin, jej podnítily k hlubšímu studiu problematiky. Svě závěry pak zveřejnil ve spisku "Starší třetihory na Novojicku", který vyšel v roce 1906 rovněž ve Věstníku Klubu přírodovědného v Prostějově.

K nejvýznamnějším přírodovědným zásluhám J. Slavička patří objevení a shromáždění velkého množství zkamenělin fauny druhohorního moře (období svrchní křídly) mezi Klokočovem (dnes je součástí Příbora), Skotnicí a Hájovem. Ve třech malých lomech ve svahu nad dnešní silnicí I/48 (zejména v tzv. "Panském" lomu), nalezl množství korálů, které se na první pohled zcela odlišovaly od zkremenělých

Josef Slaviček na obraze malíře O. Kittricha (r. 1931)

korálů libhošťských. Srovnáním a vyhodnocením zjevných rozdílů mezi libhošťskými a klokočovskými sběry dospěl k závěru, že libhošťské korály z usazených diluviálních vrstev jsou z pazourku, nemají již většinou dobře zachovalou strukturu (jsou rozteklé), jsou s určitostí bludné a pocházejí odněkud ze severních oblastí někdejšího křídového moře. Klokočovské korály jsou naproti tomu vyplněny chalcedonem, ale jejich vnitřní kostra je tvořena živcem vápenatým. (i když zvíře mělo za života kostru ryze křemičitou). Vnitřní struktura korálu je však plně zachována. Poznatky a názory na rozdílný proces fosilizace a vznik zkamenělin od Klokočova a z libhošťských pískoven zůstal v rukopise, který je uložen ve frenštátském muzeu.

Třetí významnou lokalitu fosilií fauny druhohorního moře objevil Slaviček ve vrstvách štramberského vápence na závišickém (jihovýchodním) úbočí Libhošťské hůrky, kde obyvatelé obce Závišice otevřeli vápencové lomy a pálili zde vápno. Slaviček zde nacházel typické živočichy z období starších druhohor, které známe z lomů ve Štramberku. Podle znalce Slavičkových paleontologických sbírek ing. Oldřicha Tabáška čítala jeho sbírka za devět let práce více jak 2 500 kusů. Slaviček začal intenzivně studovat potřebné podklady a svoji sbírku zhodnocovat. K určování a vědeckému zhodnocení tak rozsáhlé sbírky však již nepostačovaly kontakty s MUDr. Remešem a prof. Klvaňou. Vše již bylo nad síly venkovského faráře. Obrátil se proto na preláta Maxmiliána Mayera, který mu zprostředkoval styk a spolupráci s dr. Fridrichem Trauthem z Vídně.

Výsledky hodnocení uveřejnil dr. Trauth v roce 1911 v knize Die Oberkretazische Korallenfauna vom Klogsdorf in Mähren. Ze sběrového materiálu bylo popsáno celkem 32 druhů korálů druhohorních moří, z toho 14 druhů vůbec poprvé. Jeden z korálů z rodu *Diploria* byl nazván po objeviteli *Diploria Slavičeki*. Část sbírky se vrátila do Libhoště, její podstatná část však zůstala už natrvalo ve vídeňském c. k. Dvorním muzeu, další část Muzeu Josefo-Fernandeum v Olomouci (nyní neznámá). Ovšem, na prozkoumání celé sbírky se vůbec nedostalo (např. houby) a snad není zhodnocena dodnes. Slavičkovu sbírku přehodnocovalo od té doby jen několik paleontologů za použití modernějších metod a současných vědeckých poznatků, mezi nimi paní RNDr. Helena Eliášová a RNDr. Mojmír Eliáš, CSc.

Publikování a vědecké zhodnocení Slavičkova obrovského úsilí nešlo pozornosti vlivných osobností, blízkých císařskému dvoru. Na popud arcivévody Josefa Ferdinanda (byl náruživým geologem) měl být Slaviček poctěn vyznamenáním rytíře řádu Františka Josefa. Nakonec k tomu nedošlo, údajně se sám Slaviček tomu bránil, s konečnou platností asi rozhodlo vypuknutí 1. světové války. Sběry materiálů, třídění, určování, ale zejména namáhavá práce při provádění ručních výbrusů jej vyčerpala natolik, že vážně onemocněl a musel vědecké činnosti zanechat. S jeho nemocí si nikdo nevěděl rady, dnes usuzujeme, že onemocněl typickým onemocněním horníků - zaprášením plic právě při pořizování výbrusů zkamenělin.

Po svém uzdravení začal Slaviček na libhošťské faře rozšiřovat postupně svou sbírku starožitností, jejíž základ si přivezl z Prostějova. Jeho sběratelská oblast byla obdivuhodná a zabírala větší část střední a severní Moravy a takřka celé Slezsko. Velmi pečlivě si vedl záznamy o svých přírůstcích do "svého muzea". Z jeho původních záznamů tak můžeme dnes vysledovat nejen místa sběrů, ale v mnoha případech dokonce i jména osob, od nichž předměty získal. Mnohé poznatky, které získal při hodnocení jednotlivých sběrů, zachytil slovem i písmem v Pamětní knize obce Libhoště, kterou vedl od r. 1924 do r. 1928. Zvláštní zájem věnoval především lidovému umění v okolí Libhoště, lidovým krojům a výšivkám. Poznatky publikoval v časopise Kravařsko v r. 1935 v článku "Výšivky a kroj v Libhošti". Libhošťská fara byla v době Slavičkova působení malým muzeem. Kromě množství zkamenělin, souboru výšivek, čepců, součástí oděvů a obrázků malovaných na skle obsahovala jeho sbírka asi 150 ks nástěnných hodin, rozsáhlou kolekci knoflíků, broží a spinadel, ale i dýmek a kuřáckých potřeb a velké množství užitkových předmětů z porcelánu.

Když v roce 1929 odcházel na zasloužený odpočinek, zakoupilo převážnou část jeho sbírky Umělecko-průmyslové museum Ostravsko-karvinského revíru v Moravské Ostravě. Slavičkova sbírka se tak stala

základem národopisné sbírky Ostravského muzea. Z vděčnosti mu vedení muzea udělilo 12. 6. 1931 čestné členství a na náklady muzea byl ostravským malířem O. Kittrichem namalován jeho portrét. V Ostravském muzeu skončila i část paleontologické sbírky p. J. Slavička. Menší, nejpěknější část své sbírky, od níž se nechtěl Slaviček odloučit, si přinesl do Frenštátu p. R. Zde, v ulici "Jandovo stromořadí" trávil léta svého odpočinku v domku postaveném Velehradským družstvem, který byl určen právě pro vysloužilé (a zasloužilé) kněze. Ve Frenštátě však Slaviček svou sběratelskou činnost nepřerušil. Soustředil zde, v místě, které právem mohl považovat za nejkrásnější prostředí ve svém životě, množství dřevěných "výklenkových" plastik, podmaleb na skle aj. předmětů. Jeho pozůstalostní sbírka se stala základem sbírek dnešního Městského muzea ve Frenštátě.

Libhošť navštívil Slaviček naposledy v roce 1938, v období stupňujícího se napětí mezi Čechy a Němci, před osudným Mnichovským diktátem. Libhošťané, tak jako obyvatelé jiných obcí, se připravovali na válečný konflikt. V těchto přípravách sehrávaly důležitou roli i moderní hasební prostředky. Libhošťané proto zakoupili novou moderní stříkačku, na jejíž vysvěcení

pozvali "svého" pana pátera Slavička. Když 6. listopadu 1944 p. Josef Slaviček ve Frenštátě p. R. umírá, rozloučili se s ním spolu s frenštátskou veřejností a početnou skupinou kněží i občané Libhoště. Těm ovšem okupační úřady vydaly pouze šest propustek.

Hodnotíme-li život a celkový přínos Slavičkovy osobnosti nyní, s odstupem mnoha let, neubráníme se pocitu obdivu... Slaviček nám zachránil před jistou zkáząou mnoho dokladů lidové výtvarné kultury a předmětů z oblasti umělecko-průmyslové výroby. Zasloužil se o poznání geologického a geografického vývoje naší krajiny, upozornil na místa výskytu významné mořské fauny druhohorního moře, sesbíral množství zkamenělin, které dodnes čekají na vědecké zhodnocení.

Je pozoruhodné, jakou práci v šíření kultury, osvěty a vzdělanosti na poli vlastivědném a historickém vykonaly předchozí generace z řad městské a vesnické inteligence - učitelé, úředníci, lékaři a v neposlední řadě i duchovní. Většinou stáli v čele, nebo alespoň byli významnými organizátory společenského a spolkového života v obcích a celých regionech. Náš region měl to štěstí, že k nim patřil i pan arcibiskupský rada Josef Slaviček.

Oldřich Sobek

Fotokopie nástěnného obrazu ke 25. výročí kněžství P. J. Slavička

Kozáky v Poodří

Kozáky jsou hřibovité houby, které někdy bývají zahrnovány do rodu *Boletus* čili hřib, většinou jsou však vyčleňovány do samostatného rodu *Leccinum* - kozák. Rod *Leccinum* zahrnuje houby známé jako kozáky a křemenáče. Kozáky vytvářejí malé, střední i větší plodnice. Tvarem plodnice jsou typické a dobře odlišitelné od jiných hřibovitých hub. Polokulovitý, posléze poduškovitý klobouk spočívá na poměrně štíhlém, válcovitém či kyjovitém třeni. Zbarvení klobouku může být světlé (bílá, béžová, žlutá, světle hnědá), ale i velmi tmavé (černohnědá až černá). U jiných druhů je klobouk zbarven v různých odstínech oranžové, červené, modré, zelené, nejčastěji však hnědé. Póry bývají bělavé, krémové, s rezavými odstíny, u některých skupin křemenáčů i tmavě šedé. Bělavé nebo šedohnědavé třeně kozáků jsou zdobeny šupinkami, které jsou pro kozáky více méně charakteristické. Šupinky jsou obvykle větší a hrubší než u hřibů, jimiž jsme se zabývali v předchozích dílech. Na bázi bývá u některých druhů přítomno modrozelené, zelené, žluté, nebo i červené zbarvení, které je pro určité kozáky typické. Dužnina některých kozáků na vzduchu nemění barvu, většina se však nějakým způsobem zbarvuje. Časté je zbarvení do růžové, pleťové, někdy i lososově růžové až krvavě červené. Další skupina kozáků mění barvu do šedoolivova nebo olivové a zároveň i červenají. U některých skupin se dužnina intenzivně zbarvuje přes šedofialovou do černá (tak to dělají lidově zvané křemenáče a kozáky žlutoporé a habrové). Kozáky rostou v různých biotopech a většinou tvoří mykorhizu s břízou. Některé druhy tvoří symbiozu s jinými listnáči (topol, dub, buk, vrba, olše), anebo dokonce s jehličnany (smrk, borovice).

Určování kozáků je velmi obtížné a kromě důkladného prozkoumání čerstvých plodnic je nutná také mikroskopická studie. Bez mikroskopu a zkušeností je přesná determinace většiny kozáků vyloučena a vymyká se možností terénních houbařů. Dále uváděné rozlišovací makroznaky se prolínají a často nepostačují k jednoznačnému druhovému určení.

Ze vzájemné podobnosti jednotlivých druhů vyplývají problémy individuální ochrany kozáků. Vzácné druhy se podobají běžným, a tak ve svém důsledku, chceme-li chránit některé druhy, musíme chránit všechny. Bohužel jsou kozáky oblíbenými jedlými houbami a jsou masově vysbírány a konzumovány.

A to přesto že se kuchařskému využití příliš nehodí. Ba naopak, většina kozáků je spíše podřadné kvality. V Poodří jsme doposud našli šest druhů a jednu formu, ale předpokládáme výskyt dalších. Pro zjednodušení si můžeme kozáky Poodří rozdělit do těchto skupin:

- skupina A I - dužnina na vzduchu neměnná, růžovějící

nebo červenající, pokožka, bez zelenomodrého zbarvení na bázi třeně (břízy)

- skupina A II - dužnina na vzduchu růžovějící, často se zelenomodrým značením na bázi třeně (břízy)
- skupina B I - dužnina na vzduchu slabě fialovějící a posléze šednoucí (břízy)
- skupina C I - dužnina na vzduchu červenající, fialovějící a po chvíli šedočernající (habry)

SKUPINA - A I

Kozák rudnoucí - *Leccinum roseofractum*

Kozák rudnoucí je velmi vzácná, u nás málo známá hřibovitá houba. Vyznačuje se středními až většími plodnicemi (na kozáky až neobvykle masitými), tmavou černohnědou barvou klobouku a hustými černými šupinkami na třeni. Ústí rourek jsou bělavá, až krémová. Bílá dužnina po rozkrojení na vzduchu během několika minut zčervená. Reakci můžeme zrychlit a zvýraznit působením formaldehydu. Vyrůstá velmi vzácně, nejčastěji v podhorských oblastech na pastvinách a okrajích lesů. Z ČR je znám jen z několika lokalit z Hřebenů u Prahy, z jižních Čech a z Bílých Karpat. Méně robustní a možná také méně červenající forma je ještě vzácnější a roste v nížinách a rovinách pod břízami.

Kozák rudnoucí lze zaměnit za celou řadu kozáků, například za běžnější kozák červenající (*Leccinum pulchrum*), který se obvykle odlišuje světlejším a panašovaným kloboukem, dále za kozák kapucínek (*Leccinum melaneum*), jehož dužnina na vzduchu neoxiduje, ale také za běžný kozák březový (*Leccinum scabrum*) s takřka negativní reakcí dužniny a jednobarevným, světlejším kloboukem. Křemenáč černohnědý (*Leccinum fuscoalbum*) má dužninu, která na vzduchu fialoví a kozák měnlivý neboli zelenající či pestrý (*Leccinum variicolor*) má obyčejně zelenomodré značení na bázi třeně a skvrnitý klobouk v odstínech černé, šedé až bělavé barvy.

Kozák rudnoucí byl v Poodří objeven teprve v minulém roce, ale zřejmě se na lokalitě vyskytuje déle. Jde o jedinou doloženou lokalitu na severní Moravě. V celé ČR je známo daleko méně lokalit než u zákonem chráněného hřibu královského, a přesto tento druh zákonnou ochranu postrádá.

Kozák červenající - *Leccinum pulchrum*

Mezi relativně běžnější kozáky patří kozák červenající. Jeho plodnice dosahují středních velikostí, zřídka se najdou i jedinci dosahující výšky až 30 cm, s kloboukem přes 15 cm širokým. Klobouk je světleji

Kozák červenající (větší plodnice), kozák rudnoucí (menší plodnice)

či tmavěji hnědý a velmi často panašovaný. To znamená skvrnitý, s tmavšími a světlejšími okrsky. Ústí rourek jsou zabarvena podobně jako u předchozího druhu, často jsou přítomny rezavé či hnědé skvrny. Bělavý třeň stářím šedne a je pokryt tmavými šupinkami, s věkem hrubnoucími. Na bázi a v koře třeně může být vidět červené či žluté probarvení. Dužnina je bělavá a na vzduchu, zejména na špičce třeně a v klobouku, růžoví. Formaldehyd reakci samozřejmě zvýrazní. Barevná reakce však není tak intenzivní jako u předchozího druhu. Roste pod břízami v různých biotopech, nejčastěji však v podhůří a v horách. Vyskytuje se zřejmě na většině území naší republiky, místy hojněji, jinde skoro chybí. Není tak vzácný, jak uvádějí některé houbařské příručky mnohdy zaměňující tento kozák za jiné druhy.

Záměna je možná s několika dosti podobnými druhy. Velmi vzácný kozák tvrdonohý (*Leccinum rigidipes*) má šupinky v mládí bělavé a slabou růžovou reakci dužniny, která je patrná až po působení formaldehydu. Liší se dále mikroskopickou strukturou pokožky klobouku. Kozák březový (*Leccinum scabrum*) je rozdílný nepanašovaným kloboukem a přítomností šedých odstínů. Dále téměř negativní růžovou reakci dužniny, která je pozorovatelná až s formaldehydem. Podobné bývají i některé formy kozáku pestrého (*Leccinum variicolor*), zejména jeho forma sphagnum, lišící se buňkami v pokožce klobouku a často také zelenomodrým zbarvením na bázi třeně. Jeho dužnina může kromě růžovění také zelenat, hlavně ve třeni. Kozák hnědošedý (*Leccinum brunneogriseolum*) na sebe většinou upozorní šedými odstíny v klobouku. Nejdůležitějším rozlišovacím znakem je odlišná mikroskopická struktura pokožky klobouku. Podobný je také kozák oříškový (*Leccinum nucatum*), který však roste převážně na vlhčích a kyselejších stanovištích než kozák červenající a má odstálější světlé šupiny na třeni. Kozák hnědavý (*Leccinum umbrinoides*) má jinou reakci dužniny. Vedle růžovění nabíhá místy do olivova.

V Poodří známe kozák červenající zatím jen ze dvou lokalit, je však možné, že vyrůstá i na místech, která jsme dosud nenavštívili.

Kozák březový - *Leccinum scabrum*

Většina houbařů si představuje, že hnědé kozáky rostoucí pod břízou jsou kozáky březové. Samozřejmě, že se ve většině případů mýlí. Pravý kozák březový, o kterém sice zdaleka nemůžeme napsat, že je vzácný, se nevyskytuje všude tak běžně, jak je v mnoha atlasech prezentováno (mnohdy ani fotografie v nich tento kozák nepředstavují). Správné určení kozáku březového může být nesmírně obtížné. Dorůstá středních rozměrů, klobouk má vybarven v odstínech hnědé či šedohnědé barvy, pokožka je často jakoby vrostle šupinkatá. Póry jsou bělavé, krémové, ve stáří tmavnoucí. Třeň je zdoben hnědočernými šupinkami. Dužnina je bílá, bělavá, na vzduchu neměnná nebo slabě špinavě rezavějící. Roste pod břízami, místy hojně, ve vlhčích prostředích je vzácnější a jinde zcela chybí. Záměny mohou nastat za druhy, které jsme uvedli u předešlých kozáků. Kozák hnědošedý (*Leccinum brunneogriseolum*) nemá vrostle šupinkatou pokožku klobouku, dužnina růžoví. Význačné je zelenomodré zbarvení báze třeně.

V Poodří sleduje kozák březový břízy a je znám z několika lokalit.

SKUPINA - A II.

Kozák hnědošedý - *Leccinum brunneogriseolum*

Jedním z mála běžných kozáků, se kterými se můžeme v naší přírodě setkat, je právě kozák hnědošedý. V naší literatuře byste jej asi jen stěží hledali. Je totiž u nás málo známý. Popsán byl teprve nedávno francouzskými mykology. Dosud bývá směřován s jinými druhy, například s kozákem pestrým (*Leccinum variicolor*), nebo i s kozákem březovým a červenajícím. Nicméně jde o poměrně dobře poznatelný druh, který se od ostatních odlišuje v mnoha znacích. Je střední nebo menší velikosti, s kloboukem vybarveným hnědě, s více či méně šedými tóny, někdy je celý šedě tmavý, jindy zase vybledá do světlé šedi. Ústí rourek jsou zprvu bělavá, krémová, později s věkem slabě šednou. Třeň je pokryt šupinkami, které jsou zprvu bělavé, našedlé, s věkem tmavnou. Na bázi třeně je časté zelené či modré zabarvení. Dužnina je bílá, u formy chlorinum lehce nažloutlá, barví se slabě a pomalu do růžové, někdy jen v náznaku. Roste roztroušeně a místy i hojněji na různých stanovištích, zejména pod břízami, zřídka i pod vrby (var. pubescentinum). V ČR je zřejmě všeobecně rozšířen, ale protože je často považován za jiné druhy, není jeho rozšíření známo.

Záměny mohou nastat za druhy uvedené již výše, dále pak za kozák vrbový (*Leccinum murinaceum*), který je velmi vzácný a roste jen pod vrby, jeho dužnina se nemění nebo jen lehce růžoví a klobouk

je tmavší, černošedý. Kozák měkký (*Leccinum molle*) roste jen ve vlhkých místech a jeho dužnina na vzduchu slabě olivoví. Dužnina menšího kozáku olivového (*Leccinum olivaceosum*) také špinavě olivoví a zelené tóny jsou patrné i na klobouku. Světlé fogmy mohou být zaměněny za dospělé plodnice kozáku bílého (*Leccinum holopus*), který má šupinky na třeni dlouho bělavé.

V Poodří je kozák hnědošedý znám zatím z jedné lokality, kde roste pod břízami.

SKUPINA - B I.

Mezi kozáky s fialovějící dužninou patří takzvané křemenáče. Z běžných druhů, jako například křemenáč březový, jsme v Poodří doposud žádný nenalezli. Každoročně však na jediné lokalitě vyrůstá velmi vzácný druh, který jsme zatím ještě stoprocentně neidentifikovali pro nedostatek čerstvého a srovnávacího materiálu. Ze zhruba dvaceti plodnic, které jsme během několika let měli k dispozici, lze usuzovat, že se jedná o velmi vzácný křemenáč černošedý (*Leccinum fuscoalbum*). V ČR není rozlišován, a tak pokud se u nás vyskytuje, je zaměňován za jiné druhy. Plodnice z Poodří jsou střední velikosti, s klobouky tmavě hnědými, v mládí s příměsí stříbřité šedi. Třeň zdobí v mládí světlejší, později tmavé šupinky. Bělavá dužnina na vzduchu pomalu oxiduje do fialova, později slabě šedne. V Poodří roste pod břízou na jediné známé lokalitě.

SKUPINA - C I

Kozák habrový - *Leccinum carpini*

Kozák habrový je od většiny ostatních druhů kozáku dobře rozlišitelný. Klobouk bývá typicky hrbolkatý, nepravidelně zprohýbaný, vrásčitý, za sucha často hladší a rozpraskaný. Klobouk je hnědý, hnědorezavý nebo žlutě okrový. Ústí rourek jsou drobná, zprvu krémová, později jemně tmavnoucí. Třeň je pokryt

šupinkami, zprvu bělavými, rychle však šednoucimi, hnědnoucimi, nakonec tmavými. Dužnina je bělavá, na vzduchu se mění přes červeně fialovou až do úplně tmavého šedočerného zbarvení. Roste pod habry a lískami, rozšířen je po celém území republiky.

Kdo by si myslel, že kozák habrový nelze zaměnit, ten by se samozřejmě pletl. Na stejných místech roste dvojník s poněkud méně hrbolatým kloboukem a často nažloutlou dužninou, vzácný kozák hlínové hnědý (*Leccinum brunneobadium*). Spolehlivě se dá rozlišit až mikroskopicky (struktura pokožky). Dalším zaměnitelným druhem je teplomilný kozák žluto-porý (*Leccinum crocipodium*), který má, jak název napovídá, žluté póry. Za suchého počasí nemusí být žlutá barva zřejmá, a tak může dojít k záměně.

Tento kozák je v Poodří nejběžnější. Vyskytuje se pod habry a fruktifikuje v několika vlnách od června až do pozdního léta.

Kozák isabelový - *Leccinum carpini* fo. *isabelinum*

Kozák isabelový je dosti vzácnou formou kozáku habrového. Vyznačuje se zejména světlou barvou plodnice (bělavá, krémová, světloune hnědá). Ostatní znaky jsou identické s kozákem habrovým. V Poodří jsme opakovaně našli několik plodnic na jedné lokalitě, kde vyrůstal ve smíšeném porostu pod habry.

V Poodří rostou, dle našeho zjištění, tři vzácné kozáky - rudnoucí, isabelový a křemenáč černošedý. Lokality výskytu by měly být chráněny. Zbývající - kozák červenající, březový, hnědošedý a habrový - jsou běžnější a teoreticky by mohly být sbírány ke konzumaci. Avšak jak již bylo uvedeno v úvodní části, narážíme na problém odlišení od vzácných druhů a nemůžeme proto jejich sběr doporučit.

Michal Graca, Vít Balner

Zajímavosti o mechorostech Chráněné krajinné oblasti Poodří

Mechorosty patří k vyšším rostlinám a dělíme je na játrovky, hlevíky a mechy (žádný druh hlevíků zatím v Poodří nebyl zjištěn, i když výskyt je možný). Pro botaniky jsou mechorosty velmi zajímavé rostliny, pro ostatní občany však málo atraktivní a většinou jsou přehlíženy. To je dáno také tím, že přímé praktické užití mechorostů je velmi malé. Člověk je používal např. k ucpání škvír dřevěných staveb, kdysi při nedostatku slámy jako podestýlku pro dobytek, ve středověku také k hygienickým účelům nebo zahradníci je užívají do věnců. Význam mechorostů v přírodě je však nesmírný. Mechové porosty udržují v našich lesích vlhkost, když velmi lehce přijímají rosu a dešťovou vodu, avšak na druhé straně brzdí vypařování vody z nich. A konečně mechové polštářky slouží jako příbytek pro mnoho drobných organismů.

Mechorosty jsou v České republice zkoumány již 200 let. Botanikové-bryologové se však věnovali především atraktivním lokalitám a horským oblastem. A tak se stalo, že nížiny, kam patří samozřejmě i CHKO Poodří, byly po této stránce opomíjeny. Tak z Poodří máme prvé údaje až z r. 1901, a to 5 běžných druhů mechů. Až do r. 1992 bylo známo z Poodří 5 druhů játrovek z 10 lokalit a 16 druhů mechů z 21 lokalit.

Potom jsem provedl výzkum mechorostů za částečné pomoci dr. L. Sovíkové na celkem 135 více méně přirozených lokalitách, a to především v lužních lesích, na loukách, na rybnících, podél celého toku Odry a samozřejmě jsem prozkoumal i všechny potoky i potůčky, kde byly zvláště zajímavé i recentní travertiny. Dnes mohu říci, že koncem minulého tisíciletí známe z původních lokalit v Poodří 29 druhů játrovek a 137 druhů mechů (Duda 2000). To tedy znamená, že nížiny nejsou po stránce výskytu mechorostů chudé, ale právě naopak. Vyskytují se zde i druhy vzácné nebo v hojnosti takové druhy, které v České republice jen málokde najdeme.

Je třeba si však uvědomit, že provedením výzkumu mechorostů na konci druhého tisíciletí jsem zjistil jen současný stav výskytu. Bohužel nemohu s určitostí prohlásit, jaké mechorosty zde rostly dříve, tj. před sto nebo více lety. Je však jisté, že k ústupu, resp. vymizení některých mechorostů došlo především až v druhé polovině dvacátého století, a to vlivem znečištění ovzduší (kyselé deště, výfukové plyny) a znečištěním vodních toků. Proto vyhlášení CHKO Poodří v r. 1991 bylo vlastně pro mnohé druhy mechorostů a samozřejmě i jiných rostlin záchranou v hodině dvanácté.

V některých našich učebnicích a klíčích k určování mechorostů a samozřejmě i v dalších střeoevropských studiích o mechorostech se často u některých druhů setkáváme s údaji, že jsou běžně rozšířeny od nížin do horského pásma. Ale není tomu vždy tak. Uvedu

několik příkladů:

Pleurozium schreberi (Brid.)Mitt. - travník Schreberův

Tento druh roste v České republice hojně především od pahorkatin do hor, a to na suchých místech, okrajích lesů, na mechatých skalách apod. V různých významných studiích se dočteme, že je "hojný v lesích, na loukách, vřesoviskách, travnatých stráních, mechatých skalách z rovin až do hor" nebo "na lesní půdě, na suchých loukách, slaměných střeších od nížiny do vysokohoří". Zajímavé je, že v CHKO Poodří, což je nížina, jsem jej nenašel.

Hylocomium splendens (Hedw.)B.S.G. - rokytník skvělý

Často v lesích, na horských loukách i mechatých skalách od pahorkatin do hor. Ve většině bryologických prací se uvádí, že je "z nížiny do hor hojný" nebo "z rovin až do vysokohoří častý". V Poodří jsem jej našel vzácně jen na dvou lokalitách, a to u Mankovic a v pískovně u Kunína.

Rhytidiadelphus triquetrus (Hedw.)Warnst. - kostrbatec tříkoutý

Ilustrační obrázek

Na travnatých místech, okrajích lesů, na suchých loukách od předhoří do hor hojný. Obvykle se uvádí "na zemi v lesích, na lukách z nížiny do hor hojný" nebo "na lesní půdě od nížin až do vysokohoří všeobecně rozšířen". V Poodří roste jen na jediné lokalitě u Mankovic.

Polytrichum formosum Hedw. - ploník ztenčený

Tento ploník je velmi hojný až obecný v lesích od pahorkatin až do hor. V literatuře se opět uvádí jako "častý z nížin do hor." V oblasti Poodří jsem jej sbíral na 10 lokalitách, ale vždy v malém množství, vlastně

Ilustrační obrázek

jen v jednotlivých trsech. Je zajímavé, že příbuzný druh **Polytrichum juniperinum** Brid. - ploník jalovcový, častý v suchých lesích a loukách, jsem na původních lokalitách zde nenašel.

A nyní obraťme pozornost na druhy, které byly dříve v Poodří hojné a dnes jsou již velmi vzácné nebo se nevyskytují. Tak např. játrovky **Frullania dilatata** (L.) Dumort. - kovánek plochý a **Radula complanata** (L.) Dumort. - struhatka zploštělá byly ještě před padesáti lety na borce starých stromů poměrně časté, avšak dnes je nacházíme jen ojediněle. Tak v našem území roste *Frullania* jen na dvou lokalitách u Kunína a Studénky, *Radula* pak jen na jediné lokalitě u Kunína.

Druhy rodu *Orthotrichum* - šurpek rostou na původních lokalitách v České republice dosti často jako epifyty na borce starých, většinou soliterních listnatých stromů, a to i v nížinách. Je překvapující, že jsem druhy tohoto rodu na přirozených stanovištích v Poodří vůbec nezjistil, i když starých listnatých stromů je zde dostatek.

Ještě několik slov k vzácným druhům. Tím chci jen upozornit, že i nížiny jsou po stránce bryologické zajímavé a často neprávem opomíjené.

Callicladium haldanianum (Grev.) Crum - hvozďenka různolistá je v České republice velmi vzácná; roste zde na hniječím dřevě nebo na holé půdě od nížin do hor. V nížinách je častější, tak na Třeboňsku známe 7 lokalit, ze Šumavy a z Krkonoš po jedné. Ve Slezsku byla sbírána v nížinách na třech lokalitách a v CHKO Poodří na 6 lokalitách (Duda 1997, 2000).

Fissidens gracilifolius Brugg.-Nann. et Nyholm - krondlovka jemná je droboučkový mech rostoucí převážně na vápencových skalách. V Poodří je velmi vzácný, vyskytuje se zde na travertínech u Bartošovic.

Plagiothecium latebricola B.S.G. - lesklec dlouholistý najdeme na vlhkých místech, v olšínách, u slepých ramen v nížinách a v předhoří celkem vzácně. V našem území jsem jej zjistil na 6 lokalitách.

Na závěr bych chtěl ještě upozornit na jedno pozorování našich amatérských milovníků přírody. V okolí Bernartic n. O. prý pozorovali světélkující mech.

V tomto případě může jít jen o **Schistostega pennata** (Hedw.) F. Weber et D. Mohr - dřívovičník zpeřený, který jsem zatím v Poodří nezjistil. Tento druh roste výhradně na silikátovém podkladu pod skalami, pod kořeny stromů, v úvozech starých cest, nad potoky neb řekami tam, kde je nedostatek světla. Je zajímavý tím, že jeho nadzemní části protonematu vydávají v temnu charakteristické smaragdové světlo. Je to způsobeno tím, že buňky jsou čočkovitě vyklenuty a světlo, které na ně dopadá je soustředěno na zadní stěnu buněk, kde osvětluje tam nakupené chloroplasty. Paprsky světla se odrážejí v téměř stejném směru zpět, což způsobuje zelené světélkování (Duda 1979).

Josef Duda

Literatura

Duda J.(1979): *Mech Schistostega pennata* (Hedw.)Web. et Mohr v Oderských vrších.- *Vlast. Sborn., Nový Jičín*, 23:62-63.

-- (1997): *Callicladium haldanianum* (Grev.)Crum v České republice a ve Slovenské republice. - *Čas. Slez. Muz., Opava, ser. A*, 46:129-133.

-- (2000): *Mechorosty CHKO Poodří*. - *Čas. Slez. Muz., Opava, ser. A*, 49: 37-57.

Ilustrační obrázek

Kavka obecná "Ptákem roku 2001"

Již několik let vyhlašuje Česká ornitologická společnost tzv. Ptáka roku, letošní rok byla tímto "titulem" poctěna kavka obecná (*Corvus monedula*). Smyslem této iniciativy je upozornit na vybraný druh co nejširší veřejnost a vhodnou formou jí o něm podat co nejúplnější údaje a informace.

Kavka obecná patří mezi zástupce krkavcovitých ptáků, je součástí avifauny Poodří a můžeme ji považovat v současnosti za téměř výhradně synantropní druh. Jde o ptáka velikosti hrdličky zahradní s hmotností zpravidla nepřesahující 250 g, je charakterizovaná poměrně velkou hlavou se sytě černou čepičkou, jasně ohraničenou od šedého límce. Obě pohlaví jsou černošedě zbarvená, pouze spodina těla je popelavě šedá. Černé peří má modrý, ocelový lesk. Zobák je silný a kratší než hlava, oko, přesněji duhovka, je u dospělé kavky téměř bílá. Mláďata jsou vybarvena poněkud nevýrazněji, jejich peří má hnědavý odstín.

Kavky celoročně žijí v hejnech a zpravidla hnízdí v koloniích, na tahu velmi často doprovází havrany polní. Nelze však říci, že se jedná o typicky tažný druh, neboť v některých oblastech je stálá. Pokud se týká potravy, jde o typického všežravce, který nepohrdne různými druhy semen, ovocem, ale převažují především bezobratlí živočichové. Kavka začíná hnízdit zpravidla v druhé polovině dubna, samice snáší 4 až 6 vajíček, vejce mají šedohnědé skvrnky na světle modrozeleném podkladu, délka inkubace nepřesahuje 20 dnů. Mláďata opouštějí hnízdo asi po 35 dnech v hnízdě, kdy jsou již plně vyspělá a dorostlá. Samec se na sezení nepodílí, samici a mláďatům v průběhu hnízdění obstarává potravu. Pohlavní dospělosti dosahují kavky v 2. až 3. roce života.

Tak jako všichni krkavcovití je také kavka obecná velmi učenlivá a zvědavá a i v malých hejnech se projevuje ve vztahu k jiným ptačím druhům její značné sebevědomí. V zajetí se naučí napodobovat cizí zvuky a opakovat slova, pokud je držena v optimálních podmínkách, pak se dožívá až 30-ti i více let.

Kavka je podle platné myslivecké legislativy celoročně hájená a zákon č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny a prováděcí vyhláška k tomuto zákonu č. 395/92 Sb. řadí tento druh mezi zvláště chráněné živočichy v kategorii silně ohrožených druhů.

Z hlediska další perspektivy populace tohoto druhu hraje velmi důležitou roli ochrana hnízdních biotopů, především doupných stromů a limitujícím faktorem je také šetrná aplikace pesticidů v zemědělské výrobě.

V Chráněné krajinné oblasti Poodří hnízdí kavka obecná mimo jiné pravidelně na katastrálním území Bartošovic v počtu několika desítek párů. K hnízdění využívá půdní prostory zámku, budovy bývalého skladu Benziny, kostelní věže a v areálu Stanice pro

záchrana živočichů pak hnízdí v objektu bývalé fary a k hnízdění využívá také budek. O určité "agresivitě" tohoto druhu svědčí to chování, že po řadu let zcela ničí první snůšky poštolek obecných přirozeně hnízdicích v areálu stanice a bezprostředním okolí. Obrovskou fyzickou vitalitu a vynikající letové schopnosti kavky obecné pak dokládá letošní nález jejich hnízd ve spodních částech nevyužívaných komínových otvorů. Dospělí ptáci tak musí několikrát denně překonávat více jak 15-ti metrové, zcela kolmé stoupání a neméně obdivuhodný je v této souvislosti také výkon mláďat při opouštění těchto hnízd.

Je to pták, který si bezesporu zasluhuje naši pozornost a ochranu a lze si jenom přát, aby i v budoucnu zůstala kavka obecná relativně stabilizovaným druhem našeho regionu.

Petr Orel

Královská studánka u Staré Vody

Dnešní článek o studánkách a pramenech věnuje dalšímu prameni, který je spojen s poutním místem, - Královské studánce u Staré Vody. Nachází se na horním toku řeky Odry ve Vojenském újezdu (vojenském výcvikovém prostoru) Libavá v údolí levostranného přítoku řeky Odry pod poutním kostelem ve Staré Vodě. I když se Královská studánka nachází ve VVP Libavá, studánka i poutní kostel jsou volně přístupné (mimo vojenských cvičení) ze silnice, vedoucí z Budišova n. Bud. přes Podlesí do Města Libavé. Z Budišova je to asi 10 km po silnici. Proto je vhodné se sem vypravit buď na kole nebo autem - auto je však nutno nechat u poutního kostela a ke studánce se vydat pěšky asi 300 m.

Pramen Královské studánky doposud vyvěrá v místě dřívější kapličky po levé straně účelové komunikace, vedoucí údolím potoka od kostela do údolí řeky Odry. Kaplička, jejíž původní podobu ukazuje obrázek, je v současnosti v rozvalinách a zůstala z ní pouze část obvodových stěn a kamenné schodiště (viz foto). Pramen vytéká z rezavé ocelové trubky a pokud si pamatují, tak prozatím nevyschl.

Historie Královské studánky je zajímavá a pohnutá,

Současný vzhled Královské studánky. Nad pramenem trosky kaple sv. Anny.

jak tomu ostatně bylo i u poutního kostela, kláštera a samotné vesnice Stará Voda. Nejdramatičtěji se na stavu kapličky podepsal odsun původního německého obyvatelstva a následný vznik vojenského újezdu. Z pramenů, uvedených v závěru tohoto příspěvku, nastíním historii tohoto zajímavého pramene.

Jméno studánky "Královská" je opředeno pověstmi. Podle jedné z nich se u původního lesního pramene zastavil polský král Boleslav II. Udatný (1058-1081), prchající ze svého království. Těžilo jej svědomí poté, co v roce 1079 u oltáře probodl krakovského biskupa Stanislava. Vysílen cestou se zde občerstvil. Přitom pocítil lítost nad spáchaným činem. Uchýlil se proto údajně do kláštera v Uhrách, kde kajícím zemřel.

Druhá pověst uvádí, že polský král, skloněn nad studánkou, uviděl sv. Annu. Ta jej napomínala k pokání.

Jiná pověst říká, že v okolí lovil polský princ nebo král se svou družinou a že náhodou narazil na tuto studánku. Když se osvěžil její vodou, měl údajně pronést tato slova: "Skutečně nápoj hodný krále!" Od toho dostal pramen jméno Královská studánka.

Lidé z okolí věřili, že jim voda z Královské studánky vrací zdraví, proto ji nazývali vodou svatou. V letech 1737-1760 bylo ve Staré Vodě zaznamenáno sedmáct případů zázračného uzdravení na přímluvu sv. Anny. Dodnes víra v zázračnost této vody přetrvává, a tak i v současnosti poutníci při poutích do Staré Vody neopomenou se u Královské studánky osvěžit doušky výborné vody.

Jak se Královská studánka a její okolí měnily? V době příchodu piaristů do Staré Vody v roce 1690 stála nad pramenem chatrná kaplička. Světící biskup Ferdinand Schröffenheim při návštěvě Staré Vody dne 24.8.1699 rozhodl o postavení nové kaple. Budišovský stavitel starovodské koleje piaristů Petr Techet postavil nad pramenem kamennou kapličku s věžičkou. Kaple byla zasvěcena sv. Anně. Zprávy o podobě této kaple se nedochovaly.

V roce 1845 byla za rektora Voborníka kaple opravena. V roce 1852 bylo postupně upraveno celé okolí kaple - před kaplí byla zřízena plošina a schody z kamene. V kapli stál oltář, po jeho stranách visely obrazy sv. Josefa a Jáchyma. Nad oltářem byla velká dřevěná socha sv. Anny Samotřetí s Ježíškem na klíně a P. Marií asi z roku 1870. Na bočních stěnách byly nástěnné malby - jedna zobrazovala křest velkomoravského knížete Svatopluka, druhá muže v knížecím šatu, klečícího před pramenem. Na stropě byla malba holubice - symbol sv. Ducha, s německým nápisem: "Duch Boží se vznášel nad vodami". Voda pramene byla svedena z roury pod oltářem dřevěnou rourou do bazénku před kaplí, kde údajně byli křtěni poutníci.

Při další opravě kaple v r. 1873 byl před kaplí postaven kříž. Z roku 1884 pochází výsadba kaštanů (jírovců madalů) a javorů podél cesty k zaniklé vsi Vojnovice.

Za benediktinů a oblátů se konávaly před svátkem sv. Anny od kostela ve Staré Vodě ke kapli sv. Anny průvody poutníků se zažehnutými svícemi. Průvody se konaly do r. 1943 (od počátku druhé světové války však již bez svíček).

Ruiny kapličky jsou důsledkem existence vojenského výcvikového prostoru a nezájmu o toto místo v letech 1948-1989. Pokud budete mít cestu do Budišova n. Bud. (např. vlakem od Suchdola n. O.), udělejte si výlet k tomuto pěknému místu, které je opředeno tak zajímavou historií. Nebo k tomu můžete využít každoroční akci "Bílý kámen", pořádanou 1. května,

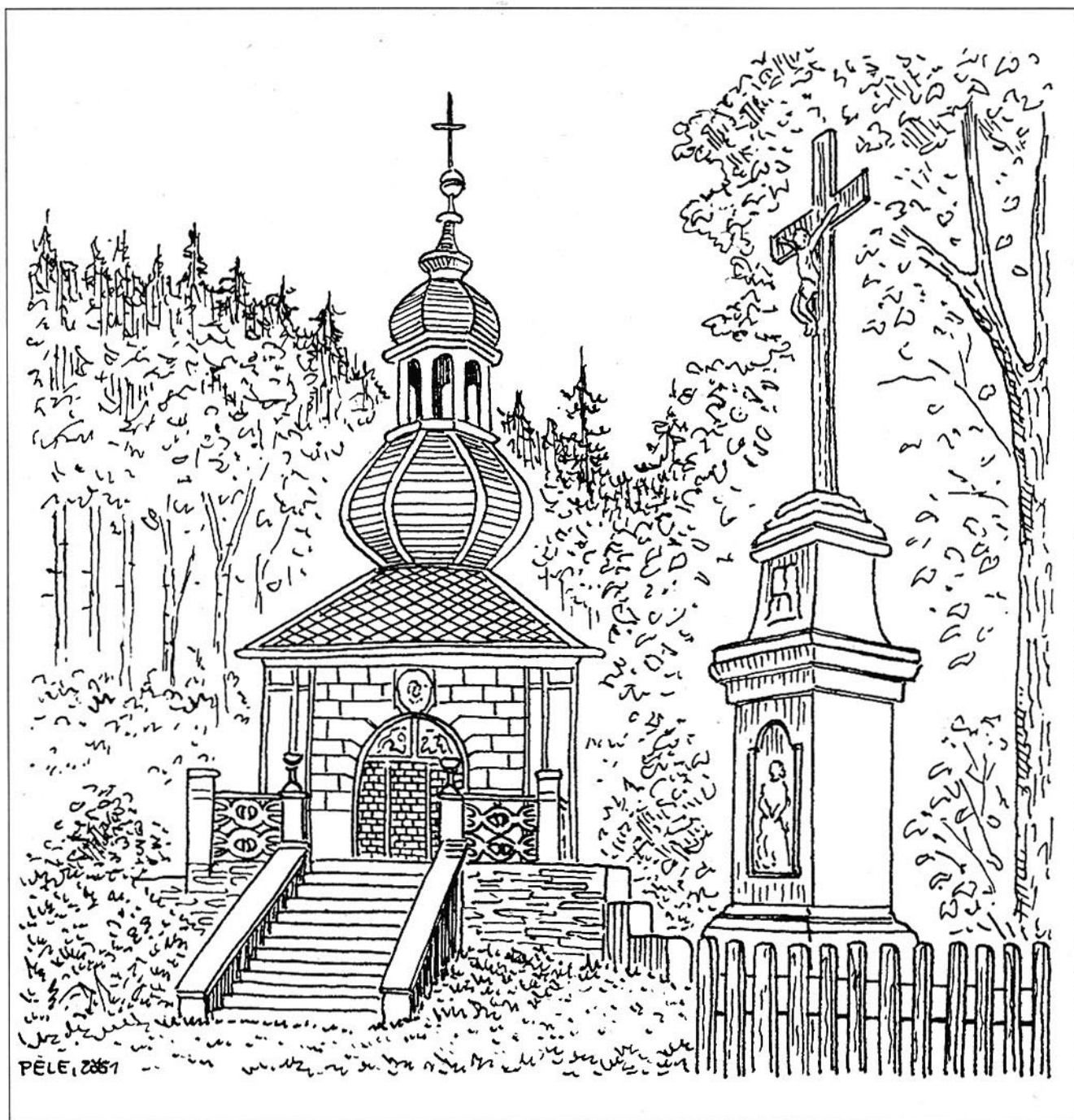
kdy je možno po vyznačených komunikacích vojenský újezd Libavá projít pěšky nebo projet na kole. Královskou studánku můžete rovněž navštívit při některé z poutí nebo při jiné církevní či skautské akci.

Ing. Petr Lelek (text, foto a obr.)

Použitá literatura:

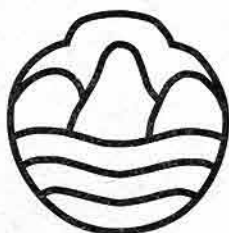
Bombera Jan a kol. (1997): Poutní místo Stará Voda, Památkový ústav v Olomouci, tisk DANAL Olomouc.
Kovářík Petr (1998): Studánky a prameny Čech, Moravy a Slezska, Nakladatelství Lidové noviny v Praze, tisk Graspo Zlín.

Dřívější podoba...

NATURA 2000

Úvodem

V souvislosti s připravovaným vstupem České republiky do Evropské unie se velmi často v denním tisku, televizi i rozhlase připomíná nutnost splnění některých kritérií. Mnohá z nich se týkají životního prostředí, v ochraně přírody je asi nejdůležitějším NATURA 2000.

Právě jí je věnováno několik příspěvků tohoto čísla, neboť se bude jistě týkat i Poodří.

Česká republika, Evropská unie a NATURA 2000.

Česká republika se v roce 1994 stala přidruženým státem Evropské unie a o dva roky později oficiálně požádala o vstup. V roce 1997 začalo vyjednávání o přijetí naší země do EU s cílem našeho vstupu v roce 2003. Kromě splnění základních hospodářských a politických podmínek (fungující tržní ekonomika, stabilita institucí zajišťujících demokracii) musí být ČR nejpozději v době vstupu schopna splnit povinnost, vyplývající z členství v EU, tj. přizpůsobit své právo legislativě Evropských společenství, a upravit proto i státní správu.

Co je Evropská unie

Evropská unie je nadnárodní útvar vytvořený tzv. Maastrichtskou smlouvou v roce 1993. V současnosti ji tvoří 15 členských států. EU je postavena na třech pilířích:

- 1) na Evropských společenstvích, která zabezpečují hospodářské propojení členských států
- 2) na společné zahraniční a bezpečnostní politice
- 3) na spolupráci v oblasti vnitra a soudnictví.

EU nepřijímá zákony, protože nemá právní subjektivitu. Tu mají Evropská společenství (ES), na něž převedly členské státy EU část svých suverénních pravomocí.

ES vydávají právně závazné a vynutitelné předpisy (směrnice, nařízení a rozhodnutí), které již nemusí být schvalovány parlamenty jednotlivých členských států. Tyto právní normy přijímá Rada Evropské unie. Rada je tvořena zplnomocněnými zástupci členských zemí podle projednávaného tématu, např. Rada EU pro životní prostředí je složená z ministrů životního prostředí.

Výkonným orgánem EU je Evropská komise. Sídlí v Bruselu, má celkem 20 členů (komisařů), kteří odpovídají za určitý resort (např. zemědělství, životní prostředí, výzkum atd.). Komise dohlíží na dodržování legislativy. Evropská komise předkládá Radě EU návrhy zákonodárných opatření.

Bylo již zmíněno, že Česká republika musí splňovat nejpozději v den vstupu řadu podmínek, mezi jinými také v ochraně přírody. Mezi právními předpisy

v této oblasti jsou nejvýznamnější dva:

- 1) směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků (tzv. směrnice o ptácích)
- 2) směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (tzv. směrnice o stanovištích).

Všimněme si nyní stručně jednotlivých směrnic.

Směrnice o ochraně volně žijících ptáků

Směrnice vyhláší ochranu všech druhů ptáků, které se vyskytují na evropském území členských států EU. Týká se ochrany, řízené péče (managementu) a regulace těchto druhů a stanovuje pravidla pro jejich využívání. Platí pro ptáky, jejich vejce, hnízda a stanoviště. Směrnice požaduje dvě základní opatření:

- 1) opatření na zachování populací druhů na úrovni, jež odpovídá zejména ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům, přičemž se budou brát v úvahu požadavky hospodářské a rekreační.
- 2) nezbytná opatření na ochranu, zachování nebo obnovení dostatečné rozmanitosti a rozlohy stanovišť pro všechny druhy ptáků. Jedná se zejména o vytváření chráněných území, řízenou péči o prostředí v souladu s ekologickými potřebami stanovišť uvnitř chráněného území i mimo ně, o obnovu zničených biotopů a o vytváření biotopů.

Výčet druhů, kterých se opatření týkají, uvádí Příloha I směrnice. Jde o druhy ohrožené vyhynutím, ohrožené specifickými změnami na jejich stanovišti, o druhy pokládáné za vzácné nebo o druhy vyžadující zvláštní pozornost z důvodů specifického charakteru stanoviště. Členské státy vyhláší nejvhodnější oblasti pro výše uvedené druhy jako zvláště chráněná území.

Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Cílem směrnice je přispět k ochraně biologické rozmanitosti na území členských států. Směrnice má šest příloh.

Příloha I:

Typy přírodních stanovišť v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

Příloha II:

Druhy a živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

Příloha III:

Kritéria pro výběr lokalit vhodných pro vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

Příloha IV:

Druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

Příloha V:

Druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž odchyt a odebrání ve volné přírodě a využívání může být předmětem určitých opatření na jejich obhospodařování

Příloha VI:

Zakázané metody a prostředky odchytu, zabíjení a zakázané dopravní prostředky

V Příloze I je uvedeno 198 typů přírodních stanovišť, z nichž se v ČR vyskytuje přes 50 typů. Jedná se např. o vnitrozemská slaniska a slané louky, suchá vřesoviště, druhově bohaté horské smilkové louky, pionýrská bylinná společenstva na vápencových výchozech, vápnnité slatiny a pramenišní travertiny, rašelinné lesy, lužní lesy, dubohabřiny, bučiny, suťové lesy a řadu dalších. Důraz je kladen zejména na přirozená a polopřirozená nelesní stanoviště.

Příloha II uvádí 220 druhů a poddruhů živočichů, více než 300 taxonů cévnatých rostlin a 29 druhů mechorostů. Naši flóru zastupují např. střevočik pantoflíček (*Cyripedium calceolus*), popelivka sibiřská (*Ligularia sibirica*), koniklec otevřený (*Pulsatilla patens*) nebo masožravá rostlina aldrovandka měchýřkatá (*Aldrovanda vesiculosa*).

Mezi druhy živočichů, vyžadujícími vyhlášení zvláštních oblastí ochrany, najdeme i některé šelmy, jako jsou vydra říční, vlk, rys ostrovid nebo medvěd hnědý, které patří mezi prioritní druhy, právem považované za součást evropského kulturního dědictví. Nicméně po předložení odpovídajících vědeckých údajů může členský stát EU určit část svého území, na něž se tato povinnost z nejrůznějších důvodů nevztahuje. Kromě šelem jsou z našich savců do Přílohy II zařazeni někteří netopýři a sysel obecný, jehož kolonie ze zemědělské krajiny prakticky vymizely. Z plazů nemáme žádný druh zastoupen, z obojživelníků jsou uvedeni např. čolek velký, kuňka obecná, kuňka žlutobřichá a prioritní druh blatnice skvrnitá.

Povinnost vyhlášení zvláštních oblastí ochrany se týká i sladkovodních ryb, z fauny ČR jsou to bolen dravý, sekavec písečný nebo vranka obecná. Totéž platí pro bezobratlé, z našich druhů uvedme např. roháče obecného (*Lucanus cervus*), tesaříka obrovského (*Cerambyx cerdo*), hnědáška chrastavcového (*Euphydrys aurinia*), ohniváčka černočárého (*Lycaena dispar*), modráška očkovaného (*Maculinea teleius*), vážku jednoskvrnnou (*Leucorrhinia pectoralis*), perlorodku říční (*Margaritifera margaritifera*), velevruba tupého (*Unio crassus*) a další.

Příloha IV dává přehled o druzích v EU přísně chráněných. Patří sem většina druhů z Přílohy II a další druhy, pro něž nezřizují členské státy zvláštní

oblasti ochrany. Ze savců jsou to např. křeček polní, kočka divoká, všechny druhy netopýřů, plch lesní. Ostatní živočišné skupiny zastupují např. ještěrka obecná, ještěrka zelená, užovka hladká, užovka podplamatá, rosnička zelená, jasoň červenooký (*Parnassius apollo*), jasoň dymnivkový (*Parnassius mnemosyne*) a pestrokřídlec podražcový (*Zerynthia polyxena*).

Z rostlin obsahuje tato příloha všechny druhy Přílohy II a dalších asi 60 druhů převážně reliktního charakteru (endemitů), z nichž u nás roste pouze puštička rozprostřená (*Lindernia procumbens*).

V Příloze V jsou z našich živočichů uvedeni např. kuna lesní, tchoř tmavý, skokan zelený, s. skřehotavý a s. hnědý, mihule říční, lipan podhorní, hlemýžď zahradní, pijavka lékařská, rak říční, rak kamenáč, z rostlin sem patří bělomech sivý, rašeliníky, plavuně, sněženka podsněžník a prha chlumní.

A co je tedy NATURA 2000?

NATURA 2000 je soustava chráněných území významných z hlediska Evropských společenství. Je budována jednotlivými členskými státy EU na základě směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích. Proto ji tvoří dva typy území:

1. Zvláště chráněná území (Special Protection Areas - SPA). Zajišťují jak svým počtem, tak rozlohou ochranu v EU chráněných druhů a poddruhů ptáků. Členský stát může jako SPA vyhlásit i hnízdiště, zimoviště, pelichaniště a místa zastávek stěhovavých druhů, které nejsou zařazeny do Přílohy I směrnice o ptácích.

2. Zvláštní oblasti ochrany (Special Areas of Conservation - SAC). Jsou to území, v nichž se nacházejí přírodní stanoviště a vyskytují druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které vyžadují v zájmu Evropských společenství územní ochranu. Na rozdíl od určení SPA má identifikace SAC dvě postupné fáze:

1. fáze - sestavení národního seznamu území, splňujících kritéria pro zařazení do soustavy NATURA 2000.
2. fáze - hodnocení území v národním seznamu z hlediska jejich významu pro ES a vhodná pro vyhlášení SAC.

Směrnice o stanovištích umožňuje Evropské komisi vyhlásit jako SAC i takové místo, které členský stát sám nenavrhl, přestože se nachází na jeho území. Je to možné v případě, že EK dospěje k závěru, že taková lokalita je z hlediska zachování prioritního typu stanoviště nebo druhu skutečně významná.

V soustavě NATURA 2000 nemusí být nutně jen území s nejpřísnější ochranou. Je na členském státu,

aby rozhodl, jak zabezpečí konkrétní cíle ochrany přírody, tj. zachování určitého stanoviště, populace nebo populací cílových rostlinných a živočišných druhů. V konečném výsledku může jít o zařazení SPA nebo SAC do již existujících kategorií zvláště chráněných území nebo o vytvoření odpovídající nové kategorie, ale jde také o zajištění vhodného managementu o formálně nechráněné území.

Členské státy podporují ve svých strategiích územního plánování a rozvoje péči o lineární či souvislé prvky krajinné mozaiky, o místa zastávek (rybníky, malé lesíky), jež jsou významné z hlediska migrace a šíření volně žijících druhů.

Nutno si uvědomit základní myšlenku a smysl soustavy NATURA 2000, tj. ochrana částí přírody významných z hlediska celé EU, nikoliv pouze daného členského státu! Většina evropských zemí totiž svou soustavu chráněných území vytvářela (a vytváří) podle rozdílných kritérií. Stávající maloplošná zvláště chráněná území tvoří sice významnou část lokalit NATURA 2000, současně však do ní - na základě kritérií chápajících EU jako celek - patří i četná, zákonem dosud nechráněná území. Určení SPA a SAC by mělo být chápáno jako problém vědecký a nemá proto brát v úvahu politická a vlastnická hlediska nebo možné konflikty s jinými resorty.

Členové EU jsou povinni chránit všechny přirozeně se vyskytující ptačí druhy (směrnice o ptácích) a stanoviště + další druhy uvedené ve směrnici o stanovištích.

Vytvoření soustavy NATURA 2000 klade na členské státy EU značné nároky. Legislativa Evropských společenství totiž kombinuje ochranu populací, stanovišť a lokalit a ukládá členským státům identifikovat na svém území SPA a SAC. Navíc vyžaduje, aby členské státy měly k dispozici aktuální kvantitativní údaje o rozmístění, rozloze, stupni ohrožení a hlavních ohrožujících činitelích cílových přírodních stanovišť a údaje o rozšíření, početnosti a vývojových trendech populací prioritních rostlinných a živočišných druhů. Současně však tento přístup potvrzuje, jaký význam přikládá EU účinné a důsledné ochraně přírody, založené na vědeckých základech.

V současné době dopracovává Česká republika území SPA a rozjízdí mapování přírodních biotopů, jehož výsledky budou použity pro návrhy SAC. V našem regionu se mapují podrobně např. téměř celé CHKO Poodří, první a druhé zóny CHKO Beskydy, štramberské a kopřivnické vápence, bučiny Slezských Beskyd, lesy a bezlesí Podbeskydské pahorkatiny a četné další lokality. Po předání výsledků mapování Evropské komisi budou z nich vybrány oblasti zvláštní ochrany SAC.

Stanislav Hrabovský

Druhá ochrana ve státech Evropské unie

Nejstarší směrnici Evropských společenství v oblasti ochrany přírody je **směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků** (ve zkratce Směrnice o ptácích) přijatá již v roce 1979. Její podstatou je ochrana všech volně žijících ptáků ve všech vývojových stádiích a jimi obývaných biotopů. Mezi stanoviště druhů jsou mimo hnízdiště zařazené i lokality důležité z hlediska migrace, pelichání a zimování. Tato směrnice tedy úzce spojuje ochranu ptáků s jimi obývanými biotopy. Zakazuje jejich úmyslné zabíjení, odchyt a poškozování hnízd, reguluje obchod s ptáky a výrobky z nich, omezuje lov a zakazuje některé způsoby odchytu a zabíjení. Pro podporu jedinců, populací a jejich biotopů ukládá směrnice povinnost vytváření chráněných území, ale i odpovídající péče o biotopy v nechráněné krajině, v některých případech i obnovy a vytváření nových vhodných stanovišť.

Příloha I této směrnice obsahuje seznam 181 chráněných druhů a poddruhů ptáků. Členské státy jsou pro ně povinny na svém území vyhlásit dostatečný počet **oblastí zvláštní ochrany** (SPA - Special Protection Areas), které svým počtem a rozlohou zajistí udržitelný stav populací těchto ptáků.

Ne všechny druhy z tohoto seznamu se vyskytují

v ČR. Pravidelně či nepravidelně jich u nás hnízdí 59, 58 nebylo zatím na našem území zaznamenáno a se zbývajícími 64 se setkáváme pouze na tahu nebo k nám náhodně zalétají. Seznamy směrnice o ptácích zobrazují stav na území členských států Evropské unie (EU) jako celku a jen v části se shodují s naším seznamem ohrožených ptačích druhů uvedených v přílohách vyhlášky MŽP ČR č. 395/92 Sb. Vedle celosvětově ohrožených ptáků jako je chřástal polní (*Crex crex*) - jeden z deseti nejohroženějších taxonů fauny a flory EU, zde figuruje v ČR poměrně běžný datel černý (*Dryocopus martius*) nebo lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*). Naproti tomu seznam EU nezahrnuje bezmála polovinu v ČR kriticky a silně ohrožených opeřenců. Mezi ně patří např. břehouš černoocasý (*Limosa limosa*), chřástal vodní (*Rallus aquaticus*), koliba velká (*Numenius arquata*) nebo sova pálená (*Tyto alba*). Proto se ČR rozhodla využít možnosti kandidátské země navrhnout do seznamu z přílohy I směrnice o ptácích alespoň dva z hlediska ochrany populací důležité druhy a to raroha velkého (*Falco cherrug*) a poštolku rudonohou (*Falco vespertinus*). Oba tyto návrhy byly v říjnu minulého roku na setkání kandidátských zemí s Evropskou komisí bez výhrad akceptovány.

Střevlík fialový

Při výběru SPA budou využity výsledky mezinárodního projektu Významná ptačí území (IBA - Important Birds Areas). Zvýšená pozornost bude věnována mokřadům, zejména mezinárodního významu. Mezi IBA a mokřady začleněné do Ramsarské konvence patří i CHKO Poodří. Z ptáků vyjmenovaných v příloze I Směrnice o ptácích se na území CHKO vyskytuje např. polák malý (*Aythya nyroca*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), bukáček velký (*Botaurus stellaris*), bukáček malý (*Ixobrychus minutus*), chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) a jiné.

Druhou významnou směrnicí týkající se ochrany přírody je **směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (ve zkratce Směrnice o stanovištích). Tato směrnice podobně jako předchozí spojuje ochranu jedinců a druhů s ochranou stanovišť a lokalit.

Příloha II této směrnice obsahuje druhové seznamy živočichů (kromě ptáků) a rostlin, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení **zvláštních oblastí ochrany** (SAC - Special Areas of Conservation). Některé druhy z tohoto seznamu jsou určeny jako prioritní, tzn. mají pro státy EU mimořádný význam. Z takto označených se na území ČR vyskytují např. medvěd hnědý (*Ursus arctos*) nebo páchník hnědý (*Osmoderma eremita*). Členské státy EU jsou povinny podle této směrnice vytvořit národní seznam lokalit všech rostlinných a živočišných taxonů z přílohy II vyskytujících se na jejich území.

Důležitá je rovněž příloha IV, ve které jsou vyjmenovány druhy a poddruhy živočichů a rostlin, vyžadující přísnou ochranu. Pro ně se SAC nevyhlašuje, chránění jsou všichni jedinci na území celé EU. Jsou zde však i takové, které jsou zároveň součástí přílohy II. Ochrana jedinců a populací ohrožených nebo jinak významných taxonů spočívá v zákazu odchytu nebo zabíjení živočichů a záměrném vyrývání, sběru, vyřezávání, vytrhávání nebo ničení rostlin ve volné přírodě. Mezi přísně chráněné živočichy patří např. všichni netopýři, bobr evropský (*Castor fiber*), vydra říční (*Lutra lutra*), křeček polní (*Cricetus cricetus*), čolek velký (*Triturus cristatus*), skokan ostronosý (*Rana arvalis*), rosnička zelená (*Hyla arborea*) a mnoho

jiných. Z rostlin je to např. švihlík letní (*Spiranthes aestivalis*).

I v tomto případě využila ČR možnosti rozšíření seznamů o taxony, které považujeme za tak významné, že by jejich ochrana měla být garantována Evropskou unií. Zatím byly Evropskou komisí akceptovány např. hrouzek Kesslerův (*Gobio kessleri*), čolek karpatský (*Triturus montandoni*) nebo tchoř stepní (*Mustela eversmanii*).

Směrnici o stanovištích doplňuje seznam rostlin a živočichů, významných pro ES, jejichž odchyt či sběr ve volné přírodě může být regulován (příloha V směrnice). Jde např. o sněženku předjarní (*Galanthus nivalis*) nebo hlemýžď zahradního (*Helix pomatia*).

Momentálně probíhá shromažďování údajů o rozšíření a velikosti populací druhů uvedených v obou směrnících i taxonů navrhovaných Českou republikou. Jde přibližně o 250 druhů živočichů a rostlin. Mapování a přípravu podkladů pro vyhlášení SPA podle směrnice o ptácích zajišťuje Česká společnost ornitologická, která má v této oblasti již řadu zkušeností. Základním vodítkem pro vymezení oblasti zvláštní ochrany bude 16 významných ptačích územích, která byla v minulosti stanovena na základě kritérií mezinárodní organizace na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International. K nim přibudou i další mokřadní a suchozemské lokality. Na mapování a sledování druhů uvedených v přílohách směrnice o stanovištích se podílí mnoho zoologů a botaniků z řad profesionálů i dobrovolných ochránců.

Výsledkem tohoto snažení by mělo být podrobné zjištění stavu populací ohrožených rostlin a živočichů a stanovení přiměřeného počtu oblastí zvláštní ochrany (SPA) a zvláštních oblastí ochrany (SAC), které budou posléze tvořit soustavu NATURA 2000 na našem území.

Z výše uvedeného je zřejmé, že území CHKO Poodří bude v soustavě NATURA 2000 odehrávat významnou roli. Zachovalost říční nivy a pestrost biotopů vytváří ideální podmínky pro výskyt řady druhů důležitých pro zachování biologické diverzity na celém území Evropské unie.

Ivona Knebllová
Foto: P. Kočárek

Ropucha zelená

Ptactvo Poodří a NATURA 2000

Ledňáček říční

Vzhledem k připravovanému členství naší republiky v Evropské unii vyvstává před námi i otázka přípravy chráněných území pro soustavu NATURA 2000. Budou se připravovat na základě směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dle samostatné směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků, která byla přijata 2.4.1979 a platnosti nabyla 6.4.1981. Má 19 článků a 5 příloh. Je to nejstarší zákonná norma Evropské unie v oblasti ochrany přírody vůbec. Směrnice se týká ochrany, řízené péče (managementu) a regulace všech druhů ptáků přirozeně žijících na území členských států Evropské unie (EU) a stanoví i pravidla pro jejich využívání. Týká se ptáků, jejich vajec, hnízd i stanovišť. Nejvýznamnější povinností vyplývající pro nás z evropské legislativy je vytvoření evropské sítě ochrany přírody s názvem "NATURA 2000". Čeká nás komplexní revize existující soustavy chráněných území a až po ní lze vymezit chráněná území nová.

V oblasti ochrany ptáků bude nutno přijmout seznam 181 chráněných druhů a poddruhů ptáků z nichž 123 u nás hnízdí nebo protahuje), navrhnout případné doplnění tohoto seznamu a přijmout další druhy, které mohou být za dodržení určitých podmínek loveny a další ustanovení v přílohách II. až V. (viz níže). Tyto seznamy budou pro některé obory hospodářství (zemědělství, územní plánování, těžba surovin, turismus,) představovat velké problémy. Bude nutno také revidovat a doplnit náš národní seznam ohrožených ptačích druhů na základě dlouhodobého monitorování ptačích populací a znalosti vývojových trendů.

Směrnice požaduje po členských státech opatření na zachování populací druhů na odpovídající úrovni vyhovující požadavkům ekologickým, vědeckým a kulturním, přičemž budou brány v úvahu i faktory rekreační a hospodářské. Vyžaduje také nutná opatření

na ochranu nebo obnovení stanovišť dostatečné rozmanitosti a rozlohy stanovišť pro ptáky (vytváření chráněných území, řízenou péčí o prostředí uvnitř i mimo chráněná území, obnovu biotopů zničených a jejich vytváření). Dále tento dokument požaduje pro druhy a poddruhy uvedené v příloze I zvláštní opatření na ochranu jejich stanovišť. Členské státy vyhlásí nejvhodnější oblasti pro tyto druhy jako zvláště chráněné území (Special Protection Areas - SPAs). Mají přijmout také obdobná opatření pro místa rozmnožování, pelichání, přezimování a tahové zastávky pravidelně se vyskytujících stěhovavých druhů, které nejsou v příloze I uvedeny. Zvláštní pozornost má být věnována ochraně mokřadů, zvláště mokřadů mezinárodního významu. Při výběru "nejvhodnějších" oblastí se vychází u ptáků z kritérií stanovených pro projekt významných ptačích území (Important Bird Areas - IBA). Evropský seznam těchto území je spolu s národními seznamy IBA používán Evropskou komisí pro posouzení, zda členské státy skutečně klasifikují nejvhodnější území jako SPAs. Platnost tohoto postupu byla potvrzena Evropským soudním dvorem. Tento orgán mimochodem udělil např. Holandsku vysokou pokutu za nedodržení této zákonné normy. V naší republice je 16 významných ptačích území, která jsou celá (ta menší) nebo jejich hodnotnější části (u těch velkých) kandidáty na SPAs.

Směrnice ukládá členským státům přijmout účinná opatření na vytvoření systému obecné ochrany všech ptačích druhů, který zakazuje zvláště úmyslné zabíjení a odchyt ptáků, úmyslné ničení nebo poškozování hnízd a vajec i odstraňování hnízd, sběr vajec a jejich držení, úmyslné vyrušování ptáků především v době rozmnožování.

V letošním roce započalo v řadě míst státu i v CHKO Poodří mapování významných biotopů a významných druhů rostlin a živočichů (mimo ptáky) dle směrnice o stanovištích a ptačích druhů uvedených především v přílohách I a II tzv. ptačí směrnice. Na základě konzultací s národním koordinátorem pro program IBA, dr. Horou bylo rozhodnuto, že IBA-CHKO Poodří bude vymezena jako oblast SPA celá i s polními kulturami na okraji nejcentrálnějšího "mokřadního jádra" Poodří. Sledování většiny rybníčních soustav v oblasti CHKO Poodří probíhá již od začátku 90. let 20. století v rámci projektu významných ptačích území (viz např. Pavelka et al, 1995). Rozšíření druhů vázaných na rybníky je tudíž detailně známo, a proto bude v nadcházejícím průzkumu kladen důraz hlavně na prostředí dříve méně sledovaná, především louky, lesy a drobnější vodní plochy (mrtvá ramena) a mokřady v nivě řeky Odry, kde lze očekávat nová zjištění hnízdního výskytu u některých druhů známých dosud pouze z rybníků.

Z vodních a bahenních ptáků uvedených v příloze I a hnízdících nebo v hnízdním období se v Poodří vyskytujících, je zde uveden bukač velký (*Botaurus*

stellaris) a bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) - oba druhy hnízdí na několika rybníčních soustavách - především u Albrechtíček, Studénky a Jistebníku. Hnízdění kvakoše nočního (*Nycticorax nycticorax*) není v oblasti dosud prokázáno, ale je pravděpodobné. Čáp bílý (*Ciconia ciconia*) hnízdí v nivě Odry hlavně v lidských sídlech, i když existuje jedno přírodní hnízdo u Studénky. Čáp černý (*C. nigra*) se v hnízdí době vyskytuje, hnízdo dosud nebylo nalezeno a je velmi pravděpodobné, že některý pár zde hnízdí. Moták pochop (*Circus aeruginosus*) hnízdí na rybnících i v drobných mokřadech a rákosinách oderské nivy. Velmi nenápadní jsou chřástalové. Chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) se vzácně vyskytuje na rybnících u Bartošovic, Albrechtíček i Studénky, ještě vzácnější je chřástal malý (*P. parva*). Chřástal polní (*Crex crex*) obývá vlhké louky. V Poodří na rozdíl od vyšších poloh bývá zjišťován na zachovalých loukách (např. v Beskydech se často vyskytuje na loukách v době totalit zdevastovaných melioracemi). Noční průzkumy jeho výskytu jsou v Poodří prováděny od roku 1997 a v současnosti známe jeho výskyt od Jeseníku nad Odrou až po Košatku. Jeřáb popelavý (*Grus grus*) byl v hnízdí době zjištěn pouze v roce 1999, zatímco rybák obecný (*Sterna hirundo*) se vyskytuje na rybnících u Studénky a Jistebníku, zatím však nebylo jeho hnízdění jednoznačně prokázáno. Vzácnější je hnízdění rybáka černého (*Chlidonias nigra*). Ledňáček říční (*Alcedo atthis*) hnízdí v erodovaných březích Odry a jejich některých přítoků (např. Jičínska, Ondřejnice) a snad také na rybnících.

Z druhů vázaných na lesy je v evropském seznamu žluna šedá (*Picus canus*), rozptýleně se vyskytující v lesích i lesících po celém Poodří i strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), vázaný na zbytky tvrdého luhu se zachovalým podílem starých stromů dubu letního. Druh byl zjištěn u Suchdola n./O., Nové Horky, Studénky, Jistebníku i Polanky n./O. V lesích a břehových porostech rybníků se vyskytuje také lejsěk bělokrký (*Ficedula albicollis*). Dravec mezi pěvci, tuhýk obecný (*Lanius collurio*), se v Poodří řídce hnízdí hlavně v keřích trnky volně v nivě i v břehových porostech Odry. Nenápadný lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) byl zatím zjištěn jen na dvou lokalitách v severní části oblasti.

Z druhů uvedených v příloze I a vyskytujících se v Poodří především na tahu, potulce či v zimním období se v Poodří objevují potáplice severní (*Gavia arctica*), volavka bílá (*Egretta alba*), volavka stříbřitá (*E. garzetta*), volavka červená (*Ardea purpurea*), kolpík bílý (*Platalea leucorodia*), labuť malá (*Cygnus cygnus*), labuť zpěvná (*C. cygnus*), polák malý (*Aythya nyroca*), morčák bílý (*Mergus albellus*), orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), moták pilich (*Circus cyaneus*), moták lužní (*C. pygargus*), orlovec říční (*Pandion haliaetus*), jespák bojovný (*Philomachus pugnax*), kulík zlatý (*Pluvialis apricaria*) a rákosník ostřicový (*Acrocephalus paludicola*).

V současné době dochází pro tyto druhy k vymezení

tzv. speciálních oblastí ochrany (SPAs - Special Protected Area, speciální plocha ochrany). Již na území existujících významných ptačích území, což jsou často velkoplošná chráněná území (kromě Poodří např. i CHKO Beskydy a Jeseníky), dojde k určení menších, hodnotnějších podoblastí i s vlastními názvy. V CHKO Poodří bylo dohodnuto, že celá oblast bude jedna SPA plocha. Dále budou vyhodnoceny tažné mokřadní druhy ptáků, které se na svých dlouhých tahových cestách zastavují v těchto chráněných a atraktivních místech (pro odpočinek, možnosti potravní..).

Druhy uvedené v příloze II této směrnice mohou být za určitých podmínek loveny (s ohledem na početnost populace, rozšíření a míru rozmnožování v EU) podle národní legislativy daného státu při nenarušení úsilí o ochranu druhu v celém areálu. V Poodří se to týká protahující husy polní (*Anser fabalis*), husy běločelé (*A. albifrons*) a od poloviny 90. let v Poodří hnízdící husy velké (*A. anser*). Kopřivka obecná (*Anas strepera*) a kachna divoká (*A. platyrhynchos*) patří k nejhojněji hnízdícím kachnám v Poodří. Čírka obecná (*A. crecca*) velmi vzácně hnízdí, ale protahuje na rybnících na jaře a na podzim, stejně jako čírka modrá (*A. querquedula*), lžičák pestrý (*A. clypeata*). V této příloze je zahrnuta i labuť velká (*Cygnus olor*). Pouze ojediněle bylo zjištěno hnízdění ostralky štíhlé (*A. acuta*), která je i na tahu nehojná. Polák velký (*Aythya ferina*) a polák chocholačka (*A. fuligula*) patří k hojným hnízdícím a početně protahujícím druhům na jarním tahu. Hohol severní (*Bucephala clangula*) hnízdí téměř na všech rybníčních soustavách Poodří, naopak hnízdění rzohlávký rudozobé (*Netta rufina*) bylo prokázáno v Poodří teprve loni v Bartošovicích. Severské kachny, morčák velký (*Mergus merganser*) a morčák prostřední (*M. serrator*) jsou řídce pozorovány na tahu. Lyska černá (*Fulica atra*) hnízdí početně na rybnících i drobných vodních plochách v oderské nivě a hojně protahuje, slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*) hnízdí v podobných prostředích, ale daleko méně početně. Mezi lovnými druhy je uveden i daleko menší příbuzný obou, nenápadný chřástal vodní (*Rallus aquaticus*). Z ptáků

Kulík říční

zemědělské krajiny se to týká koroptve polní (*Perdix perdix*), křepelky polní (*Coturnix coturnix*) a bažanta obecného (*Phasianus colchicus*), dále bekasiny otavní (*Gallinago gallinago*), protahující a velmi vzácně v Poodří hnízdící i holuba hřivnáče (*Columba palumbus*). Z bahňáků jsou uvedeny druhy protahující hlavně na podzim - kulík zlatý a kulík bledý (*P. squatarola*), hnízdící a hojně protahující čejka chocholátá (*Vanellus vanellus*), jespák bojovný (*Philomachus pugnax*) pozorovaný na průtahu a kolihá velká (*Numenius arquata*), vyskytující se především v říjnu na vypuštěných rybnících. Jsou zde uvedeny také v Poodří vzácně hnízdící - břehouš černoocasý (*Limosa limosa*) a vodouš rudonohý (*Tringa totanus*). Z dalších migrujících druhů jsou to vodouš tmavý (*T. erythropus*) a vodouš šedý (*T. nebularia*). Mezi lovnými druhy je uveden i ubývající racek chechtavý (*Larus ridibundus*) a protahující velké druhy racek bělohlavý (*L. cachinnans*), racek stříbřitý (*L. argentatus*), racek žlutonohý (*L. fuscus*), racek bouřní (*L. canus*). Z pěvců je to kos černý (*Turdus merula*), drozd zpěvný (*T. philomelos*), drozd kvíčala (*T. pilaris*), skřivan polní (*Alauda arvensis*), špaček obecný (*Sturnus vulgaris*), sojka obecná (*Garrulus glandarius*), straka obecná (*Pica pica*), kavka obecná (*Corvus monedula*), havran polní (*C. frugilegus*) a vrána obecná (*C. corone*). Při pohledu do tohoto seznamu je zarážející, že v některých členských státech EU je možné ještě lovit skřivany, drozdy, křepelku a mnohé malé druhy bahňáků včetně čejky chocholáté. Z tohoto hlediska je naše prováděcí vyhláška k zákonu o myslivosti přece jen na vyšší úrovni, protože povoluje odlov jen několika z těchto uvedených druhů.

Členské státy musí zajistit, aby lov byl v souladu s národními právními předpisy, ve shodě se zásadami rozumného využívání a ekologicky vyvážené regulace dotčených druhů ptáků. Zejména zajistí, aby druhy nebyly loveny během období výchovy mláďat, ani v různých stádiích rozmnožování. U tažných druhů se toto ustanovení vztahuje i na začátek jejich návratu na hnízdiště.

V části III přílohy jsou druhy, které mohou být za určitých podmínek uvedeny na trh - z našich druhů je to kachna divoká, bažant obecný, hřivnáč a koroptev.

V příloze IV je seznam mechanismů, jejichž pomocí je lov ptáků zakázán - jedná se o pytlácká oka, ptačí lep, háčky, volaví ptáci, magnetofony a elektrická zařízení, zdroje umělého osvětlení, zrcadla, výbušniny, letadla, sítě, pasti, návnady s jedem, poloautomatické nebo automatické zbraně, letadla, motorová vozidla a další.

V příloze V jsou pak uvedeny národní seznamy druhů ohrožených vyhoubením, seznam a ekologický popis oblastí důležitých pro stěhovavé ptactvo jako jejich tahové zastávky, zimoviště a hnízdiště, seznam údajů o početnosti stěhovavých druhů na základě kroužkování a další ukazatele.

Závěrem lze jen konstatovat, že nejen ornitology čeká v tomto a v dalších letech spousta práce, která by však měla být ku prospěchu nejen ochránářsky významných ptačích druhů. Mělo by dojít ke zvýšení možností ochrany přírodních hodnot celé Chráněné krajinné oblasti Poodří.

Karel Pavelka

Foto: L.+ D. Boucný

Literatura:

Hora, J., Kučera, T., Plesník, J. (1999): *Ochrana přírody v Evropské unii. Česká společnost ornitologická, Praha. 16 pp.*

Hora, J., ed. (1998): *Legislativa EU a ochrana přírody. Česká společnost ornitologická, Praha. 96 pp.*

Pavelka, K., Foral M., Košťál, J. (1995): *Aktivity v ochraně a sledování avifauny Poodří v rámci programu IBA v letech 1992-94. Sborník "Významná ptačí území v České republice", Kostelec nad Černými lesy, 1995.*

NATURA 2000 v některých pobaltských zemích

NATURA 2000 má evropské rozměry, a tak jsme se rozhodli dnes výjimečně zavítat i do zahraničí a stručně přiblížit situaci v některých z kandidátských zemí do vstupu do EU.

Ze zcela zřejmých důvodů toho o přípravě soustavy NATURA 2000 v zemích kandidujících na členství v EU dosud nebylo publikováno mnoho. Následující článek je proto založen na několika publikacích, přednáškách, několika článcích, ale především na osobních rozhovorech a korespondenci s mými kolegy z Polska, Litvy a Estonska. Je tedy psán především z úhlu pohledu nevládních organizací, a názory zde představené nejsou

oficiálními postoji vlád zmiňovaných zemí.

Při porovnávání situace v jednotlivých zemích jsme si kladli především následující otázky: jaký je současný stav prací vzhledem k termínu vstupu do EU, jaké jsou klíčové problémy a hlavní komparativní výhody, jak se získávají potřebná data, jaký objem terénních prací (mapování) se očekává a z jakých se zdrojů se práce financují.

Společná pro všechny země je skutečnost, že příprava na vyhlášení chráněných území dle směrnice o ptácích (tzv. SPAs) nepatří k nejzávažnějším problémům a ve všech uvedených zemích, stejně jako v ČR, budou požadavky směrnice na vyhlášení těchto území s největší pravděpodobností splněny

včas. V následujícím textu se tedy věnujeme především územím dle směrnice o stanovištích (SCIs, SACs).

Polsko

Za přípravu národního seznamu lokalit podle směrnice o stanovištích zodpovídá v Polsku Institut ochrany přírody Polské akademie věd. Tento institut předložil tzv. předběžný seznam lokalit NATURY 2000, založený na systému biotopů CORINE. Tento seznam je dále zpřesňován na základě konzultací a seminářů za účasti odborníků, pracovníků státní ochrany přírody a nevládních organizací, především na úrovni vojvodství (krajů). Očekává se, že úplný seznam lokalit podle obou směrnic, podle druhů i podle stanovišť, bude odeslán Evropské komisi do konce roku 2002.

Odhaduje se, že lokality NATURY 2000 pokryjí asi 15% plochy Polska. Přípravné práce byly dosud financovány především z programu Phare, na financování se do jisté míry podílí i státní rozpočet.

Na dosud konaných seminářích byl dosavadní postup přípravy soustavy NATURA 2000 ze strany nevládních organizací podroben silné kritice, především pro nedostatečnost dat, na kterých je založen. Některé údaje jsou dnes již neaktuální, údaje o některých, především rostlinných, druzích zcela chybí. V okolí Odry existuje návrh lokalit NATURY 2000, zpracovaný nevládními organizacemi (WWF, Lubieszky klub przyrodnikow, Dolnoslaska Fundacja Ekorozwoju), založený na terénních pracích prováděných v letech 1999-2000, který se od původního oficiálního seznamu podstatně liší. Rovněž otázka projednávání hranic navrhovaných území s vlastníky se zdá dosud spíše opomíjena.

Závěrem lze tedy shrnout, že Polsko zvolilo postup, který sice umožňuje bez větších problémů dodržet stanovený časový harmonogram, přináší však značná rizika konfliktů v budoucnosti.

Litva

Příprava soustavy Natura 2000 je v současnosti financována z prostředků Dánského ministerstva pro životní prostředí a energii prostřednictvím fondu DANCEE, za účasti dánských konzultačních společností OrnisConsult a NEPCon. V rámci projektu je vyčleněno pět pracovních skupin (skupina pro stanoviště, pro druhy, pro zpracování dat, legislativní skupina a skupina pro práci s veřejností). Státní rozpočet se na financování těchto prací dosud nijak nepodílí. Pro srovnání - velmi hrubý odhad celkových nákladů na přípravu národního seznamu lokalit NATURY 2000 v Litvě je zhruba 0,5 mil. EUR (cca 17 mil. Kč).

Přestože i v Litvě jsou využívána existující data (CORINE a další), probíhají zároveň, podobně jako v České republice, intenzivní terénní práce.

Mapování se účastní několik desítek odborníků. Předběžný seznam lokalit NATURY 2000 má přes 400 položek, zahrnujících více než 10% území státu.

Skupina pro práci s veřejností se zatím věnuje obecnému informování veřejnosti na národní úrovni, a pořádání seminářů a školení pro státní i nestátní organizace zabývající se ochranou přírody. Projednávání s vlastníky nastoupí v okamžiku, kdy budou z vědeckého hlediska stanoveny hranice lokalit.

Za nejzávažnější problémy (kromě nedostatku dat, zvláště o rostlinných druzích, bezobratlých a obojživelnících) jsou považovány potenciální konflikty při vyhlášení lokalit NATURY 2000 mimo stávající chráněná území a nejistota zákonodárského procesu (podobně jako v České republice, není vůbec jisté, v jaké podobě budou nezbytné legislativní změny nakonec schváleny Parlamentem).

Estonsko

Národní program pro implementaci soustavy NATURA 2000 byl v Estonsku schválen vládou 25. července 2000. Předpokládá, že první etapa, tj. definice lokalit podle směrnic o ptácích a stanovištích a vytvoření národního seznamu lokalit dle směrnice o stanovištích, bude dokončena do konce roku 2002.

Přípravné práce vycházející jak z existujících, tak nově pořizovaných dat. Objem terénních prací v letošním roce je odhadován na cca 1000 "člověkodnů".

Podobně jako v ČR, i v Estonsku probíhá ve dvou vybraných lokalitách pilotní projekt implementace NATURY 2000 včetně přípravy a projednání plánů péče.

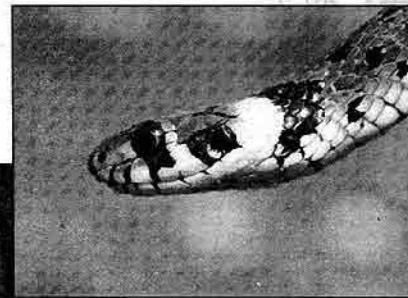
I v Estonsku považují za základní problém první fáze přípravy NATURY 2000 nepoměr mezi množstvím požadovaných dat a krátkostí času na jejich pořízení. Celkové náklady na tuto první etapu jsou odhadovány na cca 21 mil. estonských korun (45 mil. Kč), státní rozpočet pokrývá zhruba polovinu, zbytek pochází z mezinárodních finančních programů (Phare, MATRA a další).

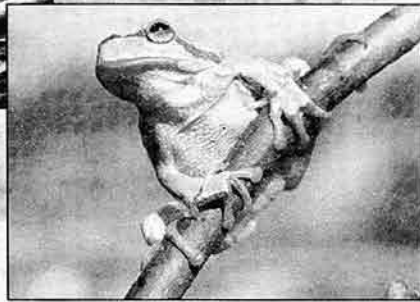
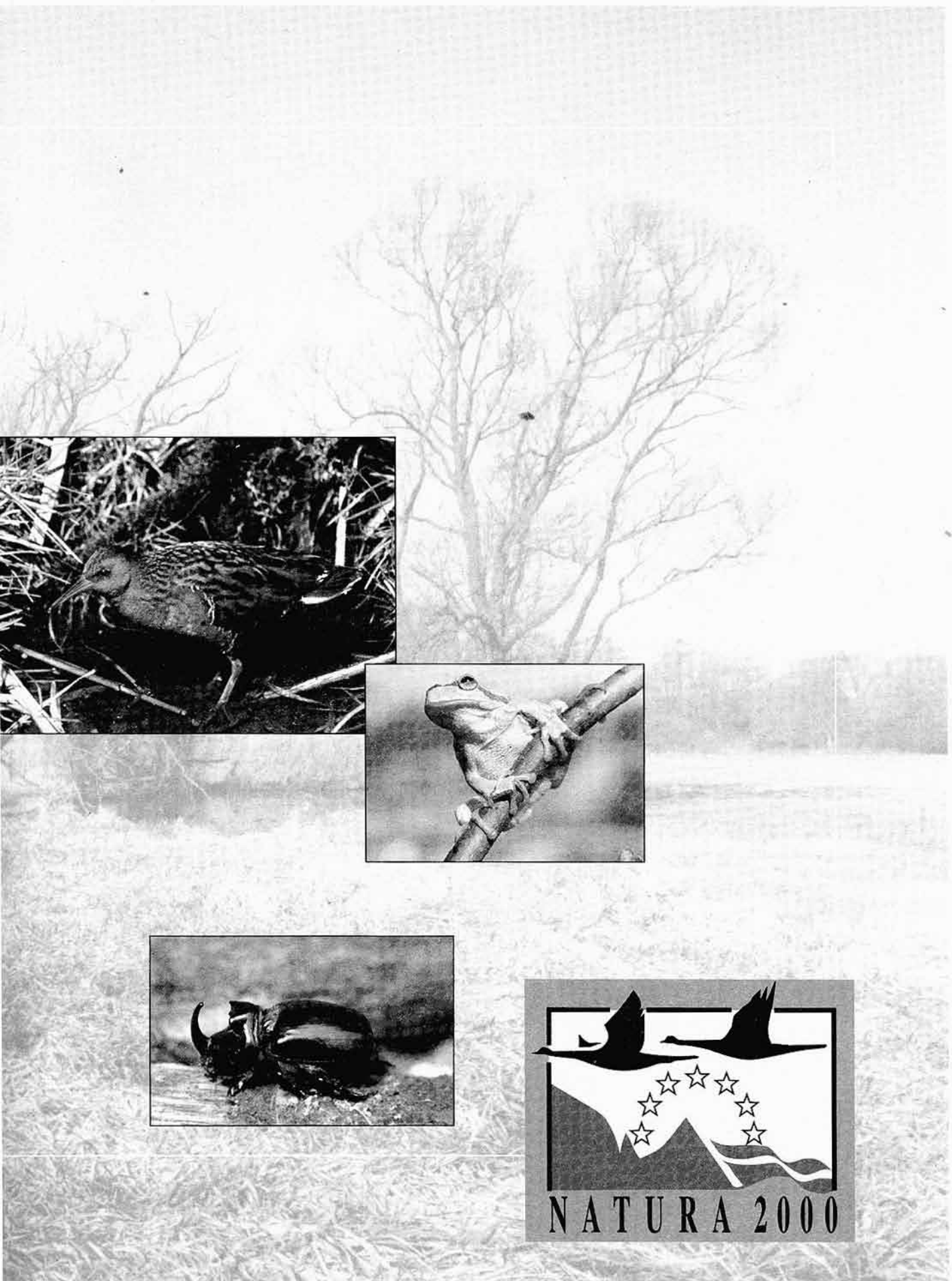
Závěr

Z krátkého pohledu do Pobaltí můžeme vyvozovat, že zatímco především Polsko spoléhá při identifikaci území na existující údaje, ostatní pobaltské země a především Česká republika se opírá o rozsáhlé terénní práce. Tento přístup nám sice může ztížit pozici vzhledem ke krátkosti termínu, na druhé straně nám může ušetřit řadu obtíží a konfliktů v budoucnu, neboť jen takto lze zajistit aktuálnost a dostatečnou průkaznost vstupních dat.

Vlastimil Karlík, Děti Země

NATURA 2000

Ramsarská úmluva

V říjnu 1993 se Poodří dostalo cti být zařazeno mezi vybrané mokřady mezinárodního významu v rámci Ramsarské úmluvy.

Logo Ramsarské úmluvy

Ramsarská úmluva je první moderní celosvětovou úmluvou o ochraně a moudrém využití mokřadů. Smlouva s úplným názvem "Úmluva o mokřadech, majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva", byla podepsána v iránském městě Ramsaru v roce 1971 a po následné ratifikaci členskými zeměmi vstoupila v platnost v prosinci 1975. Prvotním impulsem pro vytvoření smlouvy byl výrazný pokles početnosti vodních ptáků. Vbrzku se ukázalo, že je nutno její náplň rozšířit a zaměřit především na ochranu biotopů - konkrétně mokřadních stanovišť. Ramsarská úmluva vyměřuje mokřady velmi široce jako "území bažin, slatin, rašelinišť i území pokrytá vodou, přirozená i vytvořená uměle, trvalá i přechodná, s vodou stojatou i tekoucí, sladkou, brakickou i slanou s max. hloubkou 6 m". V důsledku tohoto vymezení Ramsarská úmluva zahrnuje velmi rozmanité biotopy včetně řek, lužních lesů, rybníků nebo mořského pobřeží a korálových útesů.

Mokřady patří k nejproduktivnějším ekosystémům na Zemi a poskytují lidstvu nesmírný hospodářský užitek např. v produkci ryb, dřeva, čištění vody, chrání proti povodním, jsou obrovskými zásobárnami vody a rovněž vytváří mnohá místa vhodná pro rekreaci. Mokřady poskytují nezbytné biotopy pro vodní ptactvo stejně jako pro nesčetné druhy bezobratlých, ryb, obojživelníků, plazů a savců, z nichž mnohým hrozí vyhubení. Naneštěstí mokřady patří k nejohroženějším biotopům na Zemi, zejména vlivem stále se zvětšujícího se odvodňování, přeměnou na zemědělskou půdu, znečišťováním a v řadě zemí i nadměrného lovu.

V Ramsarské úmluvě je výslovně uveden všeobecný závazek smluvních stran začlenit ochranu mokřadů do celostátní koncepce hospodaření v krajině

a realizovat ji tak, aby se co nejvíce podpořilo rozumné využití mokřadů na jejich území. Dalším závazkem je začlenění vybraných nejhodnotnějších mokřadů do "Seznamu mokřadů mezinárodního významu", přičemž na tato území se vztahují zvláštní povinnosti související s jejich ochranou. Seznam mezinárodně významných mokřadů si získal největší pozornost a zařazení do něj se stalo do jisté míry prestižní záležitostí, neboť se jedná o uznání jejich významu na mezinárodní úrovni. Bývalé Československo patřilo ke státům, které k úmluvě přistoupily v době konání 4. konference v Montreaux ve Švýcarsku v červenci 1990 a v souladu s přijatými zásadami vstoupila u nás v platnost po uplynutí čtyř měsíců, to je 2.11.1990.

Zařazení Poodří k "elitním" územím v rámci celosvětově platné úmluvy je nejen oceněním jeho hodnot, ale především závazkem do budoucna, se kterým bychom se měli úspěšně vyrovnat.

Ostatní mokřady mezinárodního významu v České republice:

Šumavská rašeliniště - zahrnují údolní rašeliniště, vyskytující se v širokých plochých údolích toků Vltavy a Křemelné a rašeliniště na náhorních plošinách centrální Šumavy charakteru "lesotundry" až "mokřadní tundry".

Třeboňské rybníky - celkem 159 historických rybníků v Třeboňské pánvi odvodňované řekou Lužnicí.

Novozámecký a Břežský rybník v okrese Česká Lípa - dva rybníky o celkové ploše 604 ha s rozsáhlými rákosinami přecházejícími do rašelinných a ostřicových luk a podmáčených borů a smrčín.

Litovelské Pomoraví - část stejnojmenné chráněné krajinné oblasti v nivě Moravy nad Olomoucí.

Krkonošská rašeliniště v Krkonošském národním parku - rašeliniště subarktického charakteru.

Třeboňská rašeliniště - čtyři navzájem nesouvisející rašeliniště porostlá lesem, místy pralesovitého charakteru s unikátní hmyzí faunou.

Mokřady dolního toku Dyje - střední zdrž soustavy vodních děl Nové Mlýny a rozsáhlé lužní lesy.

Mokřady potoků Liběchovky a Pšovky - v CHKO Kokořínsko jsou prozatím posledním mokřadem zařazeným do úmluvy.

Radim Jarošek (podle materiálů Českého ramsarského výboru)

Hraniční meandry Odry - Meandry graniczne Odry

Česko-polské pohraničí se může pochlubit jedinečným přírodním výtvořem. Mezi Bohumínem a ústím Olše, kde Odra tvoří státní hranici mezi Českou republikou a Polskem, zůstalo zachováno několik mohutných říčních meandrů. Hraniční meandry Odry představují území výjimečných přírodních hodnot. I přes částečné zpevnění břehů, především na polské straně, zde ve velké míře zůstaly zachovány korytotvorné říční procesy. Udržují se tak pestré stanovištní podmínky pro řadu živočichů - na náplavech hnízdí kulík říční a pisík obecný, ve svislých stěnách si hloubí hnízdní nory ledňáček říční a břehule říční. Řeku lemují lužní porosty, především měkkého luhu. Při letní povodni v roce 1997 došlo k protržení jednoho z meandrů a přirozenými pochody zde vzniká nový biotop - slepé rameno.

Mapování biotopů a bioindikátorů pro "Atlas niv řeky Odry" v předchozích letech potvrdilo jedinečnost území a jelikož by se meandrující říční úseky podle směrnice Evropského společenství měly stát součástí soustavy chráněných území NATURA 2000, mělo by být i toto území do soustavy včleněno.

Jde však o hraniční vody, o státní hranici a problém pohybu říčního koryta je proto komplikovanější.

Institut ekologie říčních niv Světového fondu na ochranu přírody (WWF-Auen-Institut), který byl iniciátorem vzniku atlasu, požádal příslušné vodohospodářské orgány obou zemí o odsunutí rozhodnutí, kterým bude určeno, jak bude s hraničními meandry nakládáno, na rok 2003. Během této doby čeká na české a polské odborníky množství práce. Bude zpracována studie dalšího vývoje meandrů, analyzována protipovodňová ochrana, bude provedeno detailní

Hraniční meandry Odry pod Bohumínem (foto: G. Rast)

přírodovědné zmapování území, stanovena možnost vytýčení hranic atd.

Cílem všech těchto aktivit je dosažení dohody o zachování říční dynamiky v hraničních meandrech a zajištění přirozeného vývoje říčního ekosystému.

Hraniční meandry Odry by se tak mohly stát příkladem konstruktivní, hranice překračující spolupráce.

Odborníci z WWF-Auen-Institutu a spolupracujících organizací v Polsku a České republice jsou připraveni zodpovědět vaše dotazy a diskutovat s vámi na toto téma.

Dr. Petr Obrdlík (WWF-Auen-Institut, Rastatt)

Mgr. Piotr Nieznański (WWF-Biuro Projektu Odry, Wrocław)

Dr. Vladislava Hamplová (Správa CHKO Poodří, Ostrava)

Odra - evropská řeka

Skutečnost, že Odra není jen "naší řekou", je jistě většině zřejmá a jasná, ale při pohledu na její velikost v Poodří si možná mnozí neuvědomí, že Odra je řekou evropského významu. Stojí proto možná za to podívat se v krátkosti i za hranice - do Polska a Německa.

Celková plocha povodí Odry činí 118 861 km² a dělí se mezi Českou republiku (6%), Polskou republiku (89%) a Spolkovou republiku Německo (5%).

Českým územím protéká Odra v délce 127,5 km, její dnešní celková délka je 855 km. Průměrný průtok v Odře před ústím do Zalewu Szczezińskiego (vodočet Hohensaaten-Finow) činí 540 m³/s (pro srovnání Odra v Bartošovicích má 8,5 m³/s a v Ostravě-Svinově 13,7 m³/s) a za rok se řekou do Baltického moře dostane 17,1 miliard m³ vody. Co se týče vodnosti je Odra v Evropě na 27. místě. *

Odra pramení ssv. od obce Kozlov v Oderských vrších (632 m.n.m.) a z hlediska morfologického utváření povrchu a průtokových poměrů se celý tok dělí na několik úseků:

Horní Odra

-horní úsek - od pramene po ústí Olše

-dolní úsek od ústí Olše po ústí Kladské Nisy (Nysa Kłodzka)

Střední Odra

-od ústí Kladské Nisy až po ústí Warty

Dolní Odra

-od ústí Warty až po ústí do Štětínského zálivu (Zalew Szczeziński)

Bystřinný charakter má Odra jen v úseku v Nížkém Jeseníku, v Moravské bráně (CHKO Poodří) je Odra již meandrující řekou. Po vstupu na polské území se její tok obrací na severozápad a tento směr udržuje až k ústí Lužické Nisy (Nysa Luzycka/Lausitzer Neisse). Od soutoku s Lužickou Nisou se Odra stáčí jako hraniční vodní tok (v délce cca 162 km) severním směrem a protéká kolem Frankfurtu nad Odrou a nížinou Oderbuch. V říčním kilometru 617,5 ústí do Odry zprava Warty. Průměrný průtok ve Wartě je značný - 224 m³/s - přivádí do Odry kolem 40% jejího průtoku, velikost povodí činí více než 54 000 km²,

tedy přibližně polovina povodí celé Odry. Za ústím Warty se Odra dělí na západní a východní Odru, přičemž východní část (v posledním úseku nazývanou Regalica), lze považovat za vlastní tok Odry. Pod jezerem Jezioro Dabie teče na polském území opět jako jeden tok do Štětinského zálivu a je dále třemi rameny (Peene, Švinia a Dziwna) odváděna do Oderského zálivu (Baltické moře).

Povodí Odry má asymetrický tvar, charakterizovaný velkým pravostranným a malým levostranným areálem (vliv řeky Warty). Na našem území spadají do povodí Odry nejen části pohoří na severní Moravě (např. Moravskoslezské Beskydy, Nízký a Hrubý Jeseník), ale v Čechách i část Broumovského, Frýdlantského a Šluknovského výběžku a Jizerských hor.

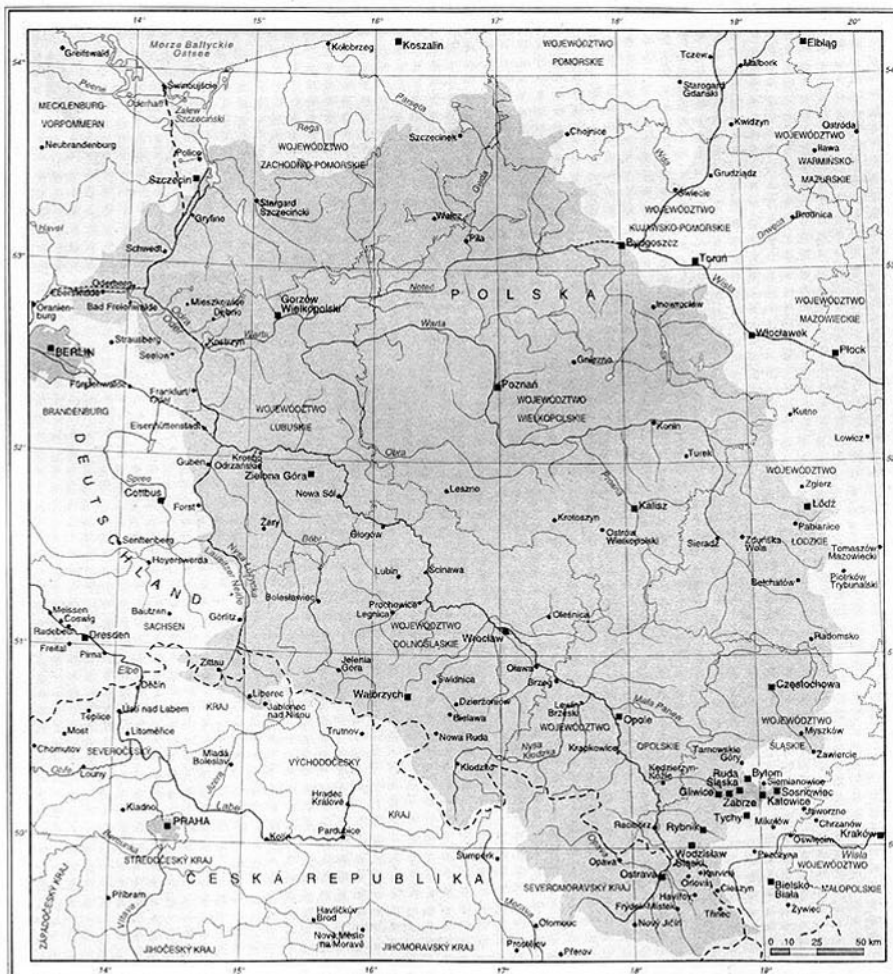
Klimatické poměry - povodí Odry lze obecně označit za území s mírně kontinentálním podnebím, resp. na přechodu mezi atlantickým a kontinentálním klimatem. Průměrné roční úhrny srážek se v horských částech pohybují kolem 1 000 - 1 300 mm, převážná část povodí se však nachází v oblasti s ročními srážkovými úhrny mezi 500 - 600 mm. Srážkově nejbohatší je červenec, nejméně je únor.

Z hlediska historického vývoje ve srovnání s jinými středoevropskými řekami není Odra žádnou výjimkou. Odlesňování, zemědělství, sídelní rozvoj, transport po vodě a využívání vodní energie začalo na Odře již ve středověku. Pevná většina větších sídlišť je na Odře poprvé zmiňována od počátku 12. do počátku

13. století. Již ve 13. století byly na horní a střední Odře postaveny hráže k ochraně zemědělských ploch. Koncem 15. a v polovině 16. století byly v okolí Wrocławu a o sto let později v okolí Brzegu odřezány první meandry. Součástí úprav řeky byly samozřejmě jezy pro vodní mlýny a pily. Lodní doprava je písemně doložena poprvé v roce 1211. V roce 1741 přešla celá splavná část Odry pod pruskou správu, čímž byly vytvořeny podmínky pro systematické úpravy toku. Během dalších let probíhaly intenzivní regulace toku, stavby výhonů, opevnování břehů a pro zajištění dostatečných průtoků pro plavbu byly budovány retenční nádrže na přítocích. Řeka byla ve své délce zkrácena celkem asi o 160 km a do začátku 20. století nejméně o dalších 30 km, takže dnes Odře chybí téměř čtvrtina její původní délky. Z původního přírodního charakteru Odry zůstaly dnes zachovány jen zbytky. Odra má vesměs charakter vinutého nebo přímého regulovaného toku. Posledním zachovalým meandrujícím úsekem na Odře je část u nás, v Moravské bráně, v Poodří.

Navíc od r. 1883 do počátku první světové války byl pro účely vodní dopravy na řece vybudován řetěz 21 říčních stupňů a po válce přibýly další. Odra se tak stala prakticky neprostupnou pro migrující živočichy. Přesto se na Odře a v její nivě zachovala ještě řada přírodně hodnotných míst, která mají statut chráněných území. V České republice je to CHKO Poodří a významné jsou i hraniční meandry pod Bohumínem, v Polsku pak Krzesiński a Cedyński Park Krajobrazowy a Dolina Dolnej Odry a v SRN byl zřízen národní park Unteres Odertal. K těmto velkoplošným územím je nutno připočít i množství menších lokalit a další území jsou připravována k vyhlášení. Významný je v nivě Odry podíl lesů (cca 500 km²) a z nich téměř polovina je hodnocena jako cenné z hlediska ochrany přírody. Oderské nivy tím vykazují např. ve srovnání s Rýnem, Labem a Vislou větší plochu lužních lesů. Rovněž plocha trvalých travních biotopů je vysoká (383 km²).

Radim Jarošek

Mapa povodí Odry (převzato z Atlasu niv Odry, WWF)

* Pozn. red.: některé z uváděných údajů se z různých zdrojů mohou mírně lišit

10 LET CHKO Poodří... malé ohlédnutí

Když jsem se zamýšlela nad koncepcí prezentace deseti let činnosti naší správy, dospěla jsem k závěru, že shrnout naši práci do jedné zprávy není možné. Byl by to rozsáhlý elaborát plný údajů, který by jen rámcově přiblížil naši činnost. Za výsledky inventarizačních průzkumů se skrývají stovky hodin práce, správní řízení představují dokonalou znalost dané problematiky, práce s veřejností a pro veřejnost lze numericky vyčíslit tisícičkami. Každá oblast naší práce je důležitá, protože tvoří nezbytnou součást soukolí a obtížně se diferencuje, co je více či méně důležité.

Ve svém hodnocení bych se dotkla doby, která předcházela vyhlášení CHKO Poodří, prvním létům a pak bych se zaměřila na hlavní úspěchy, ale i problémy, které máme.

Máme-li hodnotit, musíme se ohlédnout zpět a v případě CHKO Poodří to bude mnohem víc, než jen desetileté ohlédnutí. Musíme se vrátit až do r. 1975, shodou okolností to bylo začátkem května, kdy byl podán první návrh na státní ochranu krajiny Poodří. A byl podán pracovníky Vlastivědného muzea v Novém Jičíně. Žerotínský zámek se tedy stal místem, kde byly soustředěny podklady, které položily základní kámen CHKO Poodří. Návrh byl však velmi zdlouhavě projednáván a několikrát vážně ohrožen dlouhodobými územními plány. Nejvážnější ohrožení však přineslo usnesení tehdejší politické moci, a to v podobě narovnání koryta řeky Odry. Tím by došlo k definitivnímu narušení přirozeného hydrologického režimu území a tím k zániku přírodní hodnoty krajiny. Změnit toto sjezdové usnesení si vyžádalo až neuvěřitelně složitá jednání, v nichž šla ruku v ruce přírodovědecká profesionalita, osobní statečnost, zapálení pro dobrou věc a cesta k záchraně krajiny se podobala diplomatickému baletu. Dobrá věc se ale podařila a já jsem moc ráda, že téměř všichni, kteří tenkrát doslova bojovali o Poodří jsou tady s námi.

Přípravy vyhlášovacích řízení trvaly asi 15 let a byly úspěšně završeny vyhlášením CHKO Poodří. První květnový den v r. 1991 již byla krajina kolem řeky Odry chráněna zákonem. Vlastní správa CHKO Poodří však byla ustanovena již 1. ledna 1991 v počtu 3 pracovníků a plného stavu dosáhla v r. 1993. Organizačně byla začleněna pod Český ústav ochrany přírody v Praze. Sídlem Správy se stala Ostrava.

První léta byla zaměřena na to, aby se nejen instituce, ale i široká veřejnost seznámily s posláním, funkcí a vůbec existencí oblasti. Bylo potřeba vizuálně vyznačit hranice CHKO a hlavně prosadit se do povědomí veřejnosti. Bylo také potřeba dokonale poznat svěšené území, a tak následovala řada průzkumů a ekologických studií, protože jen dobrá znalost přírodních hodnot vytváří předpoklad pro účinnou ochranu. K tomu bylo zapotřebí navázat spolupráci se specialisty, a tak se pracovní kolektiv rozšířil o externí spolupracovníky. Výsledky vzájemné spolupráce prokázaly, že území má mimořádné přírodní hodnoty

a Poodří bylo již v roce 1993 zařazeno mezi světově významné mokřady, chráněné Ramsarskou úmluvou. Výraznou změnu v postavení správy přinesl zákon č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny, neboť svěřil chráněným krajinným oblastem i výkon státní správy. S rokem 1995 přišly organizační změny, které spočívaly v tom, že Český ústav ochrany přírody se rozdělil na dvě samostatné organizace, z nichž jednou je Správa CHKO ČR, kam naše Správa, jako jedna z 24 chráněných krajinných oblastí, patří. S organizační změnou přišla i změna v péči o území. Správa získala finanční prostředky na údržbu území, tzv. management. Jeho cílem bylo zlepšení přírodního prostředí v CHKO a citlivější a přírodě blízké hospodaření v chráněném území.

Pohled ochranářů na ochranu území se někdy liší od pohledu lidí na ochranu přírody obecně. To se například týká kácení nepůvodních dřevin, či likvidace náletů. Jsou to dva různé pohledy na jednu a tutéž věc. Velmi pozitivně však veřejnost vnímala krásu a hodnoty Poodří, a tak se putovní výstava "Krajina a lidé", která měla svou vernisáž u příležitosti oslav pětiletého výročí CHKO, setkala s příznivým ohlasem a vysokou návštěvností.

Krajina Poodří se stala inspirací pro natočení filmu "Harmonie v zelené a modré". Přírodní krásu, umělecký skript režiséra Petra Amlera a erudice odborných spolupracovníků vynesla tento snímek na nejvyšší stupeň, kterým je Velká cena Ekofilmu za rok 1997.

Rok 1997 je však i rokem, kdy byla niva řeky Odry vystavena veliké zkoušce. Počátkem července přívalové deště prověřily retenční schopnost krajiny a podle údajů, které jsme měli k dispozici, Poodří vázalo 89 mil m³ povrchové a 23 mil m³ podzemní vody a zpomalilo tak přívalovou vlnu, která by jinak v plné síle zasáhla Ostravu. Když jsem si pročetla tyto údaje a dívala se na zákres zátopového území Poodří, vybavila se mi léta bojů, ale i poznámka, že přijde doba, která prokáže výjimečnost tohoto území. Trvalo to celých 13 let, ale Poodří nezklamalo a ve velké zkoušce obstálo.

Období po velké povodni bylo složité. Došlo k velkým ztrátám a obtížně se hledal viník. Aktualitou roku se stala protipovodňová ochrana. Názory na ni se různily a i když krajina Poodří plní a splnila svou protipovodňovou funkci dokonale, objevil se názor, že výstavbou kanálu Dunaj-Odra-Labe by byl problém ochrany Ostravy vyřešen. Zde je třeba zdůraznit, že to byl názor pouze úzké, ale politicky vlivné skupiny lidí.

Jako by se čas vrátil zase zpět o těch 13 let. Ale jen na chvíli - chvíličku, do té doby, než vysvitla jiskřička, která ukázala další možnou cestu k ochraně krajiny. Tehdy činnost Správy dostává kromě odborné a správní funkce také humanitní nádech. Poodří je krajina, ve které žijí lidé a účinná ochrana je možná jen za úzké součinnosti s nimi.

Vstřícný přístup, vzájemné respektování, snaha hledat kompromis při rozdílných názorech, skloubení profesionálního přístupu s přístupem lidským se staly součástí naší práce. Prohloubila se spolupráce s obcemi, byly navázány pracovní kontakty se všemi organizacemi a institucemi regionu i nevládními organizacemi. Bylo potřeba oslovit i nejširší veřejnost, a tak rok 1998 přináší řadu nových aktivit. Hned na jaře se uskutečnily odborné semináře. Jeden byl zaměřen na problematiku zemědělského hospodaření a druhý k poznání jarních živočichů v Poodří. Oba se konaly poprvé, ale již v úzké spolupráci s Okresním úřadem v Novém Jičíně a Obecním úřadem v Kuníně

Oba ukázaly, že lidem na krajině záleží, ale také ukázaly, že CHKO Poodří je krajina známá i neznámá zároveň. Tímto dialektickým přirovnáním chci vyjádřit, že mnohdy orgány a instituce připravují rozhodnutí, vládní usnesení, schvalují územní plány, aniž by znaly skutečnou hodnotu a hlavně přírodní podstatu této krajiny.

Ve snaze jim ji přiblížit jsme připravili první setkání u tzv. kulatého stolu, spojené s přírodovědnou exkurzí a plavbou po řece Odře. Nazvali jsme je "Dny v Poodří". Pozvání přijala řada významných osobností, zastoupeno bylo i Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství, ale také Magistrát, Ostravská univerzita, Povodí Odry a celá řada poslanců a dalších významných osobností politického života.

Dny v Poodří se setkaly s velkým ohlasem a položily základ tradici a letos se konal již čtvrtý ročník. Každý z těch předchozích byl zaměřen na určitou problematiku, a to podle toho, co který rok bylo aktuální. První patřily problematice protipovodňové ochrany, další problematice zemědělství, druhové ochraně vodního ptactva a rozvoji turistického ruchu, ty loňské Agendě 21, protože naše CHKO byla vybrána pro realizaci národního programu financovaného zahraničními zdroji.

Naše cesta k lidem nezůstala jen v rovině prezentační. Zorganizovali jsme prázdninové ekotábory na pomoc obcím postiženým povodněmi. Na ně navazovaly ekovíkendy, během nichž jsme z toků a jejich okolí odstraňovali komunální odpad a naplaveniny. Práci v obcích jsme se dostali do nejtěsnějšího vztahu

s lidmi. Vzájemně jsme se také více poznávali.

Jednou z nejběžnějších činností na venkově je stavební činnost. Stavební tvorba má v mnoha aspektech výjimečné postavení, protože každá stavba je nejen dokumentem doby svého vzniku, ale také velice cenným dokladem stavebních zvyklostí ještě starších. Nová doba přináší nový styl života, který se zákonitě promítá i ve stavební kultuře. Každá krajina má ale svůj krajinný ráz, vývoj a ne každý stavebník dovede realizovat své představy tak, aby stavba byla v souladu s krajinou. Rozhodli jsme se proto poskytnout lidem vodítko, které by jim i v zájmu krajiny - tento úkol usnadňovalo.

Byl to úkol nelehký a finančně náročný. Zpracování trvalo dva roky. Odborně se ho ujali dva mladí architekti, organizačně a finančně naše Správa. Je to dílo, které má pomoci lidem, a tak jsme opět ve spolupráci s obcemi, okresem i soukromým sektorem dávali dohromady potřebnou částku. Dílo se podařilo a stavební metodika "DŮM PRO POODŘÍ" je na všech stavebních úřadech k dispozici. Když byla slavnostní prezentace, zjistili jsme, že jsme pravděpodobně první Správou CHKO, která se do tak náročného díla pustila. Naše metodika oslovila i Českou televizi, a tak jsme DŮM PRO POODŘÍ představili i v pořadu Náš venkov.

Možnost přiblížit krajinu Poodří jsme využili i na mezinárodní konferenci v Rastattu v červnu 1998. Zachovalost přírody natolik zaujala kolegy v Polsku, že na návštěvu přijel náměstek ministra životního prostředí Polska s doprovodem odborníků z různých oborů. Dodnes na toto setkání řada z nás vzpomíná, protože to bylo moc milé setkání, kde oficiálnost ustoupila stranou a převládly lidské vztahy. Setkáním v Rastattu byla také navázána odborná spolupráce se Světovou organizací ochrany přírody. Výsledkem je Atlas niv řeky Odry, který byl letos na jaře představen nejen odborné, ale i široké veřejnosti.

Jde o unikátní dílo velmi širokého využití, je to učebnice nivy řeky Odry, je to doklad historického vývoje, je to i návod možné protipovodňové ochrany. Velice si vážím toho, že můžeme s kolegy z Německa a Polska spolupracovat a náš další společný úkol má název "Hraniční meandry Odry". Jsou posledním hraničním úsekem živého toku, takový středoevropský unikát, a my bychom se pokusili najít cestu, aby jeho přírodní hodnota zůstala zachována.

Význam i hodnoty CHKO Poodří jsou prezentovány i na řadě dalších konferencí, jak národního, tak mezinárodního charakteru a naše Správa je od r. 1999 i členem Mezinárodní komise pro ochranu řeky Odry.

V Poodří je základem všeho voda. Páteří krajiny je řeka Odra, která je v převážné části, protékající územím chráněné krajinné oblasti, přirozená, neupravená. Jedním z dalších významných toků je říčka Bílovka. V šedesátých letech byl tok napřímen, dána mu podoba kanálu, a i když plní svou vodohospodářskou funkci, je to jizva na tváři krásné krajiny. Revitalizovat tento tok bylo až do r. 1997 jen zbožným přáním ochránců, bez naděje změny. Ta nám zasvitla až počátkem následujícího roku, kdy jsme na toto

téma jednali se správcem toku, Povodím Odry. Ukázalo se, že kde je dobrá vůle, dají se překonat i velmi obtížné překážky.jednání nebyla lehká, museli jsme splnit řadu podmínek, ale Povodí Odry zaujalo v této problematice partnerskou pozici a závěrečnou fází překážek jsme překonávali společně. Chtěla bych proto poděkovat ing. Jiřímu Šaškovi, řediteli z Povodí Odry, protože bez jeho osobního přístupu a pomoci by se náš sen nemohl naplnit. Revitalizace byla po dvouleté přípravě schválena a Bílovka je připravena k prvnímu kroku na cestě revitalizace a my věříme, že překonáme i další problémy spojené s vlastní realizací.

I když je naše Poodří druhou nejmenší chráněnou krajinnou oblastí, máme v rámci republiky největší souvislý komplex luk pravidelně zaplavovaných. V dřívějších dobách lidé uměli přizpůsobit své hospodaření na loukách. V období socializace došlo k hospodaření, které vážně narušilo luční ekosystém. Dnes se pokoušíme napravit chyby dob minulých. Již na začátku jsem se zmínila, že jednou z prvních aktivit byla snaha najít řešení v zemědělské problematice. Je to nesmírně obtížný úkol a v jeho řešení postupujeme velmi pomalu kupředu. První seminář nám pomohl rozkrýt problémy, další léta byla zaměřena na intenzivní komunikaci s odborníky, vědci a zemědělci. V letošním roce jsme se výrazně posunuli kupředu. Podařilo se nám pomocí České společnosti ornitologické v Praze získat finanční prostředky z Britské Královské ornitologické společnosti na přípravnou fází agroenvironmentálního programu. Podařilo-li se nám do konce roku připravit všechny potřebné podklady, je reálná naděje, že i zemědělská problematika najde optimální řešení. Jsem přesvědčena, že se to podaří. Během uplynulých let se nám podařilo vytvořit rozsáhlou odbornou dokumentaci, o kterou se můžeme opřít. První velké soustředění všech průzkumů, ale i jejich prezentace byla na naší první přírodovědecké konferenci v dubnu loňského roku, pořádané ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně, druhý velmi důležitý podklad je Atlas niv řeky Odry a dalšími budou výsledky programu NATURA, který se u nás rozeběhl.

Nedílnou součástí naší práce je ekologické působení a kontakt s veřejností, proto již v roce 1998 jsme se pustili do rekonstrukce značení CHKO, které již vykazovalo značné opotřebení. Zahájili jsme také postupné vybavení celé oblasti informačními tabulemi, kompletně jsme je zrekonstruovali v Polanské nivě a k desátému výročí jsme také vybudovali důstojný vstup do národní přírodní rezervace.

Pro veřejnost pořádáme řadu akcí. Jsou to výstavy, přednášky, exkurze a v posledních letech jsme vydali i řadu písemných materiálů jak odborného, tak populárního prezentačního charakteru.

Své ekopůsobení jsme neomezili jen na veřejnost, ale i na lidi, které mezi nás patří, ale žijí v jakési společenské izolaci. Jsou to lidé s mentálním handicapem. Pro děti z ústavu v Ostravě Muglinově jsme od r. 1998 připravili několik pobytů v Poodří,

dokonce spojených s plavbou po řece Odře, napsali a připravili pohádku o jaru, kterou jsme si společně zahráli a zapojili se tak do akce Pomozte dětem.

Ochrana přírody cestou, kterou jsme nastoupili, se ukázala jako účinná. Odborná i široká veřejnost je informována o všech aktivitách, které naše Správa vyvíjí. Máme dobrou spolupráci s médii, která podávají objektivní informace, a tak i touto cestou dochází k propojení na nejširší možnou veřejnost. Lidem už není jedno, kde a v jakém prostředí žijí, a dívají se na naši práci jako na práci prospěšnou všem. Se zájmem sledovali náš boj proti megalomanskému záměru distribučního centra v Nové Horce, posilovali nás svou podporou. Zde je však třeba dodat, že nás také podpořily téměř všechny obce v mikroregionu Poodří a hlavně jsme našli pevné zastání na Ministerstvu životního prostředí.

Vzájemnou spolupráci se nám daří řešit problémy, nad kterými v jiných částech republiky hoří ohně nesváru. Chtěla bych proto poděkovat všem za jejich spolupráci, vstřícnost, ochotu i partnerský přístup při řešení rozdílných názorů. Chtěla bych říct, že si vážím starostů obcí, jsem ráda, že jsme si mezi sebou vybudovali most, který nás spojuje.

Budeme vás všechny moc potřebovat, abychom tuto krajinu mohli dále chránit. Plány velkého územního celku Beskydy totiž ve svém návrhu obsahují takové zásahy do krajiny, že jejich realizace by znamenala destrukci ekosystému, který naši předkové po staletí respektovali. Budeme potřebovat vaši podporu, aby Ministerstvo životního prostředí, které vydalo zásadní nesouhlas s těmito záměry, mělo oporu v boji s těmi, kteří stále chtějí "poroučet větru, dešti" - i krajině. Krajina Poodří je krajina s mocnou přírodní silou a křehkou zranitelností zároveň, krajina, která si zachovala po staletí svou paměť a myslím, že nejkrásnějším přáním k tomuto jubileu je, aby ve své přírodní kráse zůstala zachována pro další generace.

Vladislava Hamplová, Správa CHKO Poodří

Ilustrace: Ludvík Kunc

Výročí 10. let CHKO Poodří

Úvodem:

1. května 2001 uplynulo právě 10 let od doby, kdy byla vládou Československé republiky vyhlášena Chráněná krajinná oblast Poodří. Nejmladší a druhá nejmenší chráněná krajinná oblast v České republice oslavila své první kulaté jubileum. Bylo to vlastně naše první výročí a přáli jsme si, aby bylo nejen důstojné, ale i hezké.

Příprava:

První rámcová koncepce se začala připravovat s ročním předstihem. Místem oficiálních oslav se stal Žerotínský zámek v Novém Jičíně. Termín slavnostního symposia i vernisáž výstavy, v níž měla být prezentována desetiletá činnost správy, byl stanoven na 17. května. Na oficiální oslavy navazovalo v zámku v Bartošovicích zahájení IV. ročníku dnů v Poodří, tradičně spojené s plavbou po řece Odře.

Rok 2001 byl hned od počátku ve znamení intenzivních příprav. Ty byly velice náročné vzhledem k celkovému programu i vzhledem k tomu, že náš kolektiv byl oslaben o dvě kolegyně (Iva Němečková se věnuje krásným mateřským povinnostem a Šárka Neuschlová zlepšení svého zdravotního stavu). Kromě květnových oslav proběhlo v lednu III. setkání správy se starosty obcí, v dubnu prezentace Mezinárodního atlasu nivy řeky Odry a zasedání MKOO skupiny ekologie v Görlitzu. Počátkem května pak bylo první oderské kolokvium ve Slubicích. Všechny akce vyžadovaly intenzivní přípravu a samozřejmě musel být také zajištěn bezkolizní chod správy. Pro některé z nás se tak prodloužila pracovní doba téměř dvojnásobně a pracovní týden měl 7 dnů. Avšak ani to nestačilo. Běžné pracovní zatížení, znásobené absencí dvou kolegů stále narůstalo. Bylo nutné do příprav zapojit široký tým přátel a externích spolupracovníků. Je-li však mezi lidmi dobrá vůle a navíc pevné přátelství, pak jsou vytvořeny předpoklady, aby vše dobře dopadlo.

Symposium:

Slavnostní symposium, nad kterým převzal čestnou garanci ing. Josef Běle, CSc - náměstek ministra životního prostředí ČR, ing. Evžen Tošenovský - hejtmán Moravskoslezského kraje, ing. Čestmír Vlček - primátor města Ostravy a RNDr. Jitka Seitlová - senátorka, se konalo v nové galerii Žerotínského zámku. Pozvání na slavnostní setkání přijalo více než 150 hostů, mezi nimiž nechyběli ani hosté ze zahraničí (Anglie, Německo, Polsko, Slovensko). Naše jednání pozdravil i ministr životního prostředí RNDr. Miloš Kužvart prostřednictvím osobního dopisu. V době konání symposia byl pracovně v zahraničí.

V rámci symposia vystoupila řada hostů. Ve svých referátech hodnotili práci správy z nejrůznějších hledisek. Je potěšující, že naše činnost byla hodnocena jako příkladná v rámci celé České republiky.

Po Ceně NIKY, kterou jsme obdrželi v loňském roce, to bylo další významné ocenění. Náš malý pracovní kolektiv dosáhl těchto výsledků i díky dobré spolupráci s externími kolegy, obcemi, orgány a institucemi regionu. Své poděkování jsme i my vyjádřili, a to nejen slovem a květinami, ale i dárkem pro Poodří typickým - obrazem od Ludvíka Kunce či broušenou sklenicí se znakem CHKO Poodří.

Dopolední část byla uzavřena společným obědem, který se díky slunnému počasí podával na hradním nádvoří.

Výstava:

Krásné počasí a slavnostní atmosféra vytvořily příjemné entree pro zahájení vernisáže výstavy, zaměřené také k prezentaci desetileté činnosti správy. V rámci daných možností jsme z jiného pohledu, než zazníval z referátů na sympoziu, chtěli přiblížit naši práci. Reprezentační i dokumentační formou jsme přiblížili všechny odborné oblasti, které zajišťujeme, dokonce jsme do výstavních prostor přinesli i kousek živé přírody Poodří. Netradičně pojatá koncepce výstavy však díky profesionalitě odborných pracovníků Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně, vytvořila harmonický celek.

Na vernisáž navazovala tisková konference, po níž pokračovala odpolední část programu slavnostního setkání. Symposium bylo ukončeno v 17. hodin.

DNY V POODŘÍ - IV. ročník

Na sympozium navazovaly Dny v Poodří. Ty se již tradičně konají na zámku v Bartošovicích. Předcházející ročníky byly vždy účelově zaměřené na některou problematiku, tentokrát však byly součástí oslav našeho výročí.

Intermezzo I.

Mám ráda krajinu Poodří a nosila jsem v sobě přání, aby její zvláštní krása našla umělecké ztvárnění. Když jsem četla verše o Svatce, či poslouchala tóny Vltavy, myslila jsem na Odru. Rok 2000 jsme symbolicky vítali vernisáží Ekogalerie, v níž jsme prostřednictvím výtvarných děl představili krajinu Poodří. Svou premiéru měla i první básnická sbírka "Odrou křestná". Autorkou je básnička Lydie Romanská. Když jsme sbírku připravovali k vydání, mnohokrát jsem verše četla, ale ta filosofická hloubka, která je v nich ukryta, plně vynikla až z autorčina přednesu. Kdyby tak ty verše měly i tóny... Má přání se vyplnila. Krajina Poodří dostala ke svému výročí umělecký dárek - hudební dílo Malá kantáta o velké řece.

Oslavy jsme zahájili premiérou prvního hudebního díla věnovaného řece Odře. Malá kantáta o velké řece a cappella pro vokální kvarteto. Autorem tohoto díla, které sám skladatel označil za vrchol své dosavadní tvorby, je Dobroslav Lidmila. Námětem skladby byly filosofické verše sbírky "Odrou křestná". Kantáta,

kteřá v provedení dívčího kvarteta zazněla poprvé, zanechala ve všech neopakovatelný umělecký zážitek. Kantáta, která zazněla, měla být premiérou i derniérou zároveň. Zrodila se však nová myšlenka. Vydání ji na kompaktním disku. Myšlenka se již naplňuje. Manželé Lydie Romanská a Dobroslav Lidmila vytvořili krásné umělecké dílo a Odra našla své místo i v uměleckém světě.

Na kantátu a verše navázala próza. Dalším uměleckým dárkem byla čtená premiéra sbírky "Vyznání krajině" autora Štěpána Neuwirtha. Sbíрка umělecké prózy je ilustrována výtvarníkem Ludvíkem Kuncem a navázala tak na pokračování umělecké řady věnované krajině Poodří.

Narozeninový dort:

Ke každým narozeninám neodmyslitelně patří i dort. Ten náš "upekl" Obecní úřad Jistebník a usmívalo se z něj sluníčko. Bylo vyjádřením hezkého vztahu mezi Správou CHKO Poodří a obcemi v Poodří. Slavnostního rozkrojení se ujal osobně ředitel Správy CHKO ČR dr. František Pelc. Slavnostní atmosféra, při níž všichni přáli krajině kolem řeky Odry jen to nejlepší, postupně přešla v přátelské setkání, při němž se vzpomínalo, povídalo, zpívalo. K tanci i poslechu hrála country kapela Odra. Slavily se přece narozeniny.

Plavba po řece Odře:

Největší starosti nám dělala plavba po řece Odře. Po většinu roku má nízký stav vody a splavná je pouze krátkou část roku, a to v květnu, v době jarního tání. Letošní zima a teplé jaro však předpoklady pro plavbu nevytvořily. Kde je však dobrá vůle, dohoda je možná. Vzájemná jednání s Vojskem Olomouc a Povodím Odry vyústila v závěr, že v době plavby voda v Odře byla.

Za slunečného rána byla oderská flotila, která měla 16 lodí a 62 pasažérů, připravena k vyplutí. S prvním spuštěním lodi na vodu se však spustil i déšť. Vydatný. Někteří pohotově vytáhli pláštěnky či deštníky, někteří si dali lok na zahřátí. Všichni však vypluli. Na břehu zůstal jen televizní štáb.

První etapu plavby jsme absolvovali navzdory neustávajícímu dešti. I když jsme byli všichni mokří, nálada byla skvělá a atmosféra neopakovatelná. Nemilé překvapení nás čekalo ve Studénce v místech, kde jsou vypouštěny odpadní vody do řeky. Úsek, než se voda opět vyčistila, jsme zvládali velmi obtížně a nakonec jsme plavbu ve Studénce ukončili.

Závěr:

Oslavy desátého výročí trvání Chráněné krajinné oblasti Poodří skončily. Na jejich přípravě i samotném zdárném průběhu se podílely všechny obce v Poodří, instituce a organizace s nimiž spolupracujeme, Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, město Ostrava i okres Nový Jičín. Ráda bych všem ještě jednou jménem Správy CHKO Poodří poděkovala. Děkuji však také svým přátelům, spolupracovníkům i své rodině. Bez jejich podílu bychom si nemohli připravit tak krásné narozeniny.

S přáním všeho dobrého do dalších desetiletí.

Vladislava Hamplová, Správa CHKO Poodří

Foto: L. Šmidke

PS:

Při příležitosti oslav točila Česká televize dokument o CHKO Poodří. Kvůli dešti však natáčení velké plavby bylo přerušeno a dokončeno až v dalším týdnu, který byl krásný a slunečný.

Naučná stezka "Stříbrný chodník" v Odrách

V minulém čísle Poodří jsme Vás informovali o otevření nové naučné stezky "Stříbrný chodník" v Odrách. Dnes se k tomuto tématu vracíme podrobněji.

Již před pěti léty navrhl člen naší ZO ČSOP - Květoslav Wiltsch trasu, místa a témata jednotlivých zastávek naučné stezky. V roce 1999 jsme zpracovali projekt naučné stezky a na podzim téhož roku jsme podali žádost o grant do výběrového řízení Ministerstva životního prostředí pro občanská sdružení. Počátkem roku 2000 jsme byli vyrozuměni, že naše žádost byla přijata a že předložený projekt bude podpořen částkou 52.500,- Kč.

Pro dofinancování realizace naučné stezky jsme oslovili město Odry a referát životního prostředí Okresního úřadu Nový Jičín. Město Odry přispělo částkou 17.400,- Kč a OkÚ Nový Jičín částkou 39.000,- Kč. Vznik naučné stezky sponzorsky podpořily i dvě soukromé firmy - KUPE Strážní služba Odry poskytla 5.000,- Kč a firma HAPO Prodej hadic Valašské Meziříčí, provoz Kouty poskytla částku 3.000,- Kč. Bez této finanční podpory by vznik naučné stezky nebyl možný, proto všem dárcům a sponzorům patří náš dík.

Původně navrhovaný název "Šimákova stezka" jsme změнили na nynější název "Stříbrný chodník", protože Rada města Odry vznesla oprávněnou připomínku, že není vhodné propagovat Šimáka coby šestinasobného vraha.

Jak je zmíněno v názvu naučné stezky, je zřízena na území města Oder (na k. ú. Odry a Pohoř). K její úvodní tabuli se dostanete od železničního nebo autobusového nádraží v Odrách po modré turistické značce (po ul. Pohořské a od žel. přejezdu podél žel. tratě ke "Spurnému"), která jde až k 3. zastavení naučné stezky v souběhu.

Naučná stezka pokračuje od vyletiště "U Spurného" úbočím Pohořského kopce a kolem Oderských rybníků a po 7,5 km končí v Odrách u střelnice AVZO Odry a městského koupaliště (viz příložená mapa). Díky lesním pasekám na Pohořském kopci je z naučné stezky nádherný výhled do Oderské kotliny, k oderským rybníkům a do Moravské brány.

Naučná stezka není vhodná pro osoby se sníženou pohyblivostí ani pro cyklisty. Nedoporučujeme ji procházet v opačném směru. Protože naučná stezka vede běžně obhospodařovanými lesy, protíná dvakrát silnici a jednou železniční trať, je nutno dbát na svou bezpečnost. Trasa naučné stezky je v terénu vyznačena normalizovaným zelenobílým značením a je na ní instalováno 13 ks dřevěných panelů s oboustranně zalaminovanými informačními tabulemi formátu 120 x 80 cm. Texty a obrázky na informačních tabulích jsou vykopírovány černobíle a mapy s obrázky jsou před laminováním ručně vybarveny pastelkami (z důvodu vyšší životnosti barev). U všech informačních tabulí je uvedena mapka se zákresem trasy naučné

stezky a s barevným vyznačením polohy toho kterého zastavení.

Seznam zastavení naučné stezky:

- 1 "Popis trasy a Přírodní park Oderské vrchy" (základní informace o naučné stezce, zásady pro pohyb po naučné stezce, posláni Přírodního parku "Oderské vrchy" a mapa se zákresem jeho území)
- 2 "Historie osídlení Oderské kotliny" (informace o nejstarším osídlení Oderské kotliny - Vyhnanovu, a o dalších historicky dokládaných lokalitách včetně mapek)
- 3 "Loupežník Šimák" (nechvalně proslavený oderský rodák Antonín Šimák a podrobný historický místopis nejbližšího okolí, mapa, obrázek Šimáka a buku)
- 4 "Les" (význam a obnova lesa, nástin hospodaření v dané lokalitě, obrázky lesních dřevin, živočichů a výřez mapy lesního hospodářského plánu)
- 5 "Význam Moravské brány" (geomorfologie a geologie Moravské brány, její historický, současný i budoucí význam pro člověka, mapy a geologický řez Moravskou bránou)
- 6 "Geologie" (geologická stavba území, mapa zaniklých důlních děl v okolí). U zastavení je osazena nekrytá lavička.
- 7 "Těžba rud - geologie" = Zlatý důl (popis a obrázky z historie dobývání rud). Okolo "Zlatého dolu" je instalováno ohrazení z dřevěné kulatiny.
- 8 "Řeka Odra" (základní informace o řece Odře, mapa a obrázky živočichů)
- 9 "Oderský vodní náhon" (význam náhonu, historie jeho využívání, mapa, schéma valchy a stoupy a obrázky živočichů Emauzského rybníku)
- 10 "Historie a význam Oderských rybníků" (stručný popis vzniku a významu oderských rybníků, mapa a obrázky rostlin a živočichů)
- 11 "Rostliny a živočichové Oderských rybníků" (obrázky živočichů oderských rybníků)
- 12 "Bývalá skládka odpadů" (popis rekultivované skládky, významu předcházení vzniku odpadů, rostliny a živočichové rákosiny pod bývalou skládkou)
- 13 "Mokřad" (historie luk na místě rybníků, význam mokřadů, historická mapa, obrázky rostlin a živočichů)

Nezůstalo jen u samotného vyznačení a instalace panelů, některá zastavení jsme doplnili lavičkami, pěšina je místy doplněna lávkami a krátkými haťovými chodníky, u 5. zastavení je postavena otevřená dřevěná vyhlídková věž pro pohodlnější pozorování krajiny a u 12. zastavení byla osazena dřevěná krytá vyhlídka.

Poněvadž formát informačních tabulí neumožňuje uvést na nich podrobnější informace, vydali jsme ve spolupráci s městem Odry "Průvodce naučnou stezkou". "Průvodce" je vytištěn černobíle na recyklovaném papíru - má formát A5 a mimo obálky má 24 stran, a je k dispozici v Městském informačním centru v Odrách.

Ze slavnostního otevření naučné stezky (Foto: P. Lelek)

Většinu prací, mimo výroby truhlářských výrobků, provedli členové ZO ČSOP Odry a naši sympatizující zdarma bez nároků na mzdy a honoráře. S realizací naučné stezky nám pomohly tyto organizace:

Fyzicky nám pomohli členové Klubu historie dopravy z Ostravy a AVZO Odry (bez nároků na mzdy). Dřevěné panely a lavičky dodala firma Truhlářství, Miroslav Ondřej, Heřmánky. Materiálně vypomohly firmy Autoservis Linda Odry, Správa lesů Fulnek s. r. o. Fulnek, Štěrkovna Josef Hájek Jakubčovice nad Odrou, Vítkovské lesy a. s. Vítkov, Výroba řeziva Richard Gockert Odry. S úklidem odpadků po trase naučné stezky před jejím slavnostním otevřením nám pomohlo město Odry, obec Mankovice a děti ze ZŠ Pohořská v Odrách.

Slavnostní otevření naučné stezky "Stříbrný chodník" proběhlo 24.3.2001. Přes nepříznivé a deštivé počasí, kterým bylo letošní jaro charakteristické, v den slavnostního otevření naučné stezky nepršelo a na konci vycházky dokonce vysvitlo sluníčko. Slavnostního otevření naučné stezky se zúčastnilo asi 120 účastníků všech věkových kategorií. V 9.00 hodin byla naučná stezka slavnostně otevřena projevy starosty města Oder - ing. Pavla Matušů, vedoucího referátu ŽP OkÚ Nový Jičín - ing. Ivo Kvardy a nastupujícího předsedy ZO ČSOP Odry - Ludka Kostelníka.

Ing. Pavel Matušů uvedl, že otevření této naučné stezky zapadá do snah města Oder podpořit na Odersku rozvoj cestovního ruchu. Ing. Ivo Kvarda naučné stezce popřál, aby vandalům, kteří se pokusí naučnou stezku poničit, upadly obě ruce. Luděk Kostelník stručně nastínil okolnosti vzniku stezky a poděkoval všem, kdož jakýmkoli způsobem pomohli vzniku "Stříbrného chodníku".

Po úvodních proslovech byla přestřížena páska, úvodní panel naučné stezky byl pokřtěn a mohlo se vyrazit. U každého zastavení naučné stezky byly informace

na panelech doplněny mluveným slovem autory jednotlivých textů. Vycházka s výkladem byla doplněna hledáním galenitu (stříbrné rudy) v potoce pod Zlatým dolem u 6. zastavení naučné stezky.

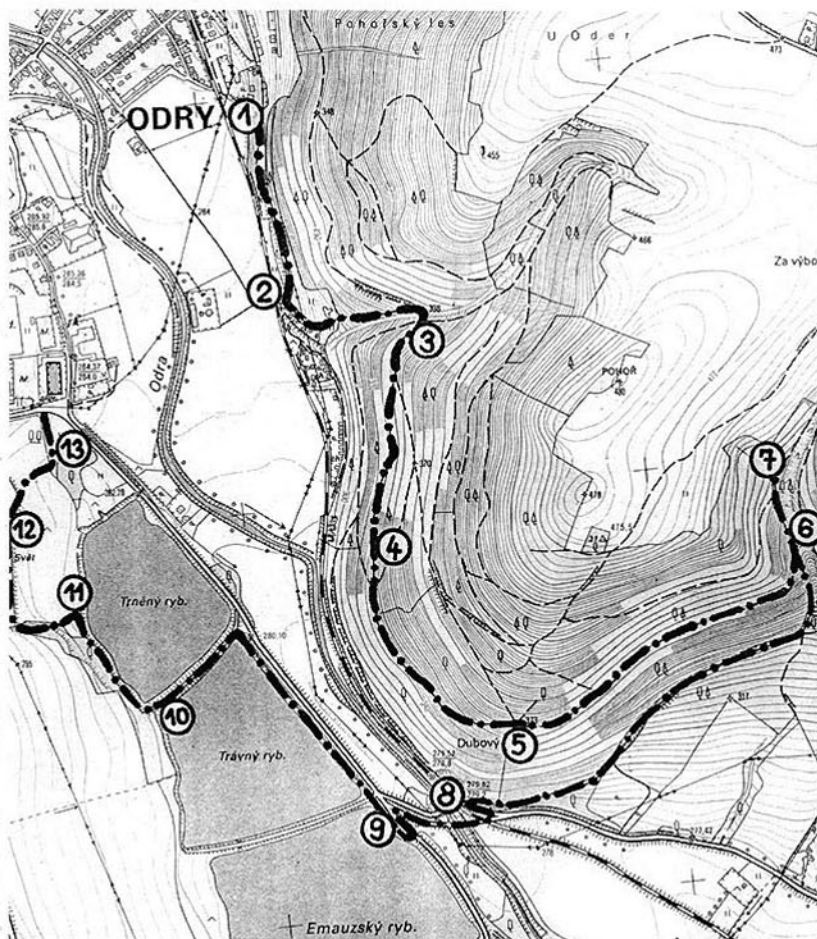
Pro každého účastníka slavnostního otevření byl připraven zdarma průvodce naučnou stezkou a díky města Oder na startu, u 8. zastavení a na střelnici AVZO i občerstvení. První vycházka po slavnostně otevřené naučné stezce "Stříbrný chodník" skončila posezením a opékáním vuřtů na střelnici AVZO v Odrách.

Jak ukazuje zájem za uplynulé dva měsíce, naučnou stezku navštěvují turisté, rodiny s dětmi, školní kolektivy i místní obyvatelé, kteří se chtějí jen projít. Podle ohlasu turistů je ještě nutno ve spolupráci s KČT doplnit turistické značení od železničního a autobusového nádraží k začátku naučné stezky a bude rovněž vhodné novou naučnou stezku doplnit do všech nově vydávaných turistických map.

Přání Ing. Ivo Kvardy, aby vandalům, škodícím naučné stezce, upadly obě ruce, se nevyplnilo. U dvou informačních tabulí jsme již museli odstraňovat nápisy neznámého vandala. Doufáme však, že se jednalo o ojedinělý případ a že "Stříbrný chodník" bude co nejdéle sloužit svému účelu.

Děkujeme všem, kteří jakkoli přispěli vzniku naučné stezky, a všem návštěvníkům naučné stezky přejeme pěkné počasí a jen samé pěkné zážitky z procházky oderskou přírodou.

Ing. Petr Lelek

Bílovka včera, dnes a zítra

Záměr

Když se ohlédnu zpátky do doby, kdy se připravovalo vyhlášení chráněné krajinné oblasti Poodří, vidím problémy a potíže, se kterými se krajina jen obtížně vyrovnávala. Jedním z nich byla řeka Bílovka. Vždy na mě působila a dosud působí jako jizva na tváři krásné krajiny. Nepřirozená, zcela technokratická stavba, poplatná politice šedesátých let. Není jedinou

takovou stavbou. Řada dalších toků prošla stejnou úpravou. Přímka, která jasně vymezila, jakým směrem a jak se musí ubírat vody.

Uplynula řada let, politika se změnila a do jisté míry se změnil i přístup ke krajině. Je také snaha napravovat chyby doby minulé. Ve vztahu ke krajině tomu říkáme revitalizace. Zvykli jsme si tento výraz hojně užívat, ale česká verze je mi milejší - znamená totiž v širším i užším významu - vrátit krajině její životaschopnost.

Poodří tvoří niva řeky Odry a periodicky se opakující záplavy jsou pro krajinu přirozené. Rozlivy jsou mělké, bez ničivých dopadů, naopak pro krajinu potřebné. Přinášejí cenné živiny. Rozkolísanost toku je také životní podmínkou pro řadu rostlin a živočichů. Do této přirozenosti člověk zasáhl a upravil-li vodní poměry v krajině, ovlivnil tím i krajinu samotnou. Příroda je ve své podstatě velmi citlivá, ale i mocná. Je také velmi složitá, ale i jednoduchá. Tento dialektický vztah mezi člověkem a přírodou znamená život pro obě strany - je-li respektován.

Ohrázováním toku došlo ke ztrátě přirozených rozlivů, a to mělo za čas na přírodu nepříznivý dopad. Postupná ztráta druhové rozmanitosti, pomalé vysychání krajiny. Zabránit další postupující devastaci se dalo jen zpětným obnovením přirozeného vodního režimu. Lehce se to naplánuje, ale realizace je velmi obtížná a složitá. Bílovka patří mezi významný vodohospodářský tok, jehož správcem je Povodí Odry. Chceme-li revitalizovat, musí naše cesta začít právě tam.

První dějství

To bylo ve znamení prvních vstupních rozhovorů mezi ochránáři a vodohospodáři. V lednu 1998 se uskutečnilo historicky první setkání šéfů obou organizací. Byly vyjasněny záměry, stanoveny podmínky. Z hlediska vodohospodářů byly tvrdé a nekompromisní. Chápali jsme je. Navíc bylo období krátce po povodni 1997 a vodohospodáři měli plné ruce práce s odstraňováním následků velké vody. "Když ale člověk něco chce a je přesvědčen o správnosti věci, měl by za tím jít a třeba přitom zakopávat o kameny." Povodí Odry stanovilo tak pevnou a těžkou překážku, že byla téměř nepřekročitelná. Krůček po krůčku jsme systematicky plnili podmínky, až jsme první překážku zdolali.

Následovalo další setkání ale i další podmínka. Byla ještě těžší. Plnili jsme ji celé dva roky. A když už se zdálo, že jsme vše splnili, narazili jsme na ekonomický problém. I když revitalizace bude 100% hrazena ochranou přírody, nelze státní prostředky převést do akciové společnosti. K tomu je třeba souhlasu Ministerstva financí a výjimky Ministerstva životního prostředí. V té době se však Bílovka již stala společnou věcí Povodí a Poodří, podařilo se najít řešení a projekční práce na její revitalizaci tak dostaly "zelenou".

Druhé dějství

Za zpracováním studie následuje zpracování projektu, vodoprávní řízení a pak realizace. To vše zatím probíhá. Víme však, že jsme stále na začátku dlouhé cesty. Víme, že nás čeká ještě celá řada problémů. Snažme se je řešit. Jedním z nich budou vlastnické vztahy k území, kterým "poteče" nová - stará Bílovka. Proto jsme v předstihu, tedy v době zpracování studie, seznámili se záměrem starostu Jistebníka a obecní zastupitelstvo. Zatím předběžná jednání proběhla bez komplikací a revitalizace je obecně přijímána kladně.

Třetí dějství

Součástí revitalizačních prací budou i výsadby břehových porostů. Ačkoliv tyto úpravy bývají zpravidla finální fází, v případě Bílovky jsme s částečnou realizací mohli započít prakticky "ihned". Skutečnost, že pravý břeh bude bez zásahu, nám umožnila řešit již nové výstavby v předstihu. Na podzim loňského roku jsme tady v rámci projektu krajinnotvorných programů pro celou lokalitu vysadili 1200 stromů v délce zeleného pásu 2,2 km.

Závěr

Svůj článek jsem začala ohlédnutím zpátky do padesátých let, kdy vodohospodářské úpravy takového charakteru byly běžné. Ukončila bych ho pohledem dopředu a zamyšlením, kolik úsilí, financí a dobré vůle bude potřeba k odstranění chyb minulosti.

Současně jsem ale ráda, že tato doba, jakkoliv složitá, nám tuto cestu umožňuje. Rádi po ní půjdeme, abychom krajinně mohli opět vrátit její přirozenost. Našemu Poodří se dostalo i názvu "Krajina v harmonii zelené a modré", kéž by to tak zůstalo.

Přání na závěr

Snad je úroveň znalostí a ekologicko-ekonomické myšlení již na takové výši, že nepřipustí, aby se opakovaly chyby, že nepřipustí, aby zastaralá myšlenka průplavního spojení známá jako KANÁL DUNAJ - ODRA - LABE byla realizována. Pak by totiž v budoucnosti jakákoliv revitalizace byla zbytečná. Bílovka je jen malá říčka a dovedla odvodnit krajinu, ale Odra je páteří krajiny Poodří...!

Vladislava Hamplová

Upravený tok Bílovky v CHKO Poodří (Foto: R. Jarošek)

Zdravé potraviny; a co krajina? Jedna z cest...

Rozhovor na téma ekologické zemědělství

Většina z nás v poslední době jistě zaznamenala jeden z problémů současné zemědělské velkovýroby - výskyt BSE - tzv. choroby šílených krav. Velkou ránu farmářům zejména v Anglii působí slintavka a kulhavka. Rozsáhlé lány polních plodin s odrůdami náchylnými k nejrůznějším chorobám a škůdcům spotřebují mnoho energie ve formě hnojiv, pesticidů, růstových regulátorů. Ale většina z nás chce jíst zdravé potraviny.

A co krajina? Na okrajích obcí opuštěné velkokapacitní stáje, vítkovické věže, hangáry. Pole dříve členěná polními cestami, remízky, zídkami; dnes lány, některé dokonce bez známky hospodaření. Ale většinu z nás jistě víc potěší pohled na pestrou, obhospodařovanou krajinu s citlivě umístěnými stavbami. Jaká je pomoc?

Jednu z cest představuje ekologické zemědělství. Ekologické zemědělství neznamená pouze přestat používat průmyslová hnojiva a pesticidy. Jedná se o vytvoření systému zemědělského hospodaření odpovídajícího místním půdním a klimatickým podmínkám, který bere ohled na zachování a zlepšování půdní úrodnosti, využívá odolných odrůd polních plodin, častým a promyšleným střídáním plodin na půdě a mechanicky zabraňuje šíření plevelů. Chovaným zvířatům zaručuje prostředí a krmení odpovídající jejich přirozeným potřebám a nárokům.

A co krajina? Návrat remízků zajistí prostředí pro živočichy, kteří budou hubit škůdce polních plodin, rozčlenění velkých polí na menší umožní využití odplevelujících osevních postupů. Zatrávnění neúrodných podhorských polí vrátí pastvu do krajiny. Člověkem obhospodařovaná krajina může být krásná.

Jinak řečeno: tady nejde o intenzitu, ale o extenzitu; nejde o kvantitu, ale o kvalitu.

A tak milý čtenáři, chceš-li jíst zaručeně zdravé potraviny, hledej označení ekologického výrobku "PRO-BIO". Pomůžeš tak sobě i krajinně.

Dnes Vám nabízíme rozhovor se zatím jediným ekologicky hospodařícím zemědělcem v okrese Nový Jičín, zaregistrovaným v seznamu ekologicky hospodařících zemědělců Ministerstva zemědělství ČR, s ing. Josefem Foltou.

Jaké byly Vaše zemědělské začátky?

Pocházím z rodiny středního rolníka v Kateřinovicích, takže v zemědělství se pohybuji od nejútlejšího věku. Jako školou povinné dítě jsem v hospodářství vypomáhal, po skončení základní školy jsem zastoupil nemocného otce, převzal pár koní, pracoval s nimi, poklízal skot, dojíl krávy atd. Práce bylo mnoho, museli jsme s matkou zastat i práce, které dříve dělali dva i tři stálí zaměstnanci.

V 16 letech jsem začal studovat na SZTŠ v Opavě. Mé povinnosti na hospodářství převzal mladší bratr a já vypomáhal o víkendech a prázdninách. Přes stálé problémy, rodiče byli označeni za kulaky, se mi podařilo ukončit i vysokoškolské studium. Na umístěnku jsem nastoupil jako zootechnik v JZD Stará Ves nad Ondřejnicí. Po pěti letech mě zvolili za předsedu JZD v rodné obci. V roce 1968 jsem politicky propadl, odvolali mě z funkce a jen rozumní lidé zabránili mému přeřazení "k lopatě" (jak opakovaně požadoval tehdejší vedoucí tajemník OV KSČ Chrenšč) a umožnili mi podílet se nadále tvůrčím způsobem na činnosti družstva. Soustředil jsem se na travní semenářství a skot a technologie těchto odvětví.

Jak hospodařili Vaši rodiče?

Rodiče hospodařili na 15 ha zemědělské půdy. Otec patřil mezi pokrokové zemědělce. Mezi prvními dokončil meliorace pozemků, vybudoval moderní stáje, pořídil na svou dobu progresivní stroje, byl průkopníkem pěstování travních semen, kontroly užitekosti zvířat. Zapojoval se do několika společných podniků - mlékárna, pastevní družstvo aj. Na našich pozemcích se konaly veřejné polní pochůzky za účasti špičkových odborníků (například prof. Baudyš - rostlinolékař, dr. Brada - travičkář). Stále něco racionalizoval a zlepšoval. Vzpomínám si, že již před válkou zřídil pastviny s elektrickými oplůtky, za mlátičkou byla výfuková řezačka, která dopravila stelivo do skladu těsně vedle stáje. To všechno velmi ulehčovalo každodenní práce a umožňovalo nejen zastat práce bez zaměstnanců, ale zavést režim, který nám dával prostor pro odpočinek a zábavu.

Byly i problémy, zvláště za války a po roce 1948 a nejhůřší v padesátých letech, v období socializace vesnice. Povinné dodávky ("kontingenty") omezovaly iniciativu zemědělců, měnová reforma v roce 1953 hospodářství téměř úplně zlikvidovala (kulaci měli přepočtené financie 1 : 50, ostatní občané 1 : 5).

Koncem roku 1958 byli rodiče přinuceni vstoupit do JZD. Celoživotní dílo se jim zhroutilo. Přežili to, přežili i těžké začátky družstva a přes pokročilý věk a nemoci neztratili životní optimismus.

Pracujete na pozemcích po rodičích?

Počátkem 90. let se mi podařilo získat zpět bývalé

hospodářství rodičů, pronajal jsem další půdu, převzal od několika restituentů jejich majetkové restituční nároky a privatizoval pastevní areál, který navazuje na zděděný statek.

Sledoval jsem cíl vybudovat rodinnou farmu, která zajistí materiální existenci, využívání sociálních výtěžků (pracovní doba, dovolená,...), prostor pro zájmovou činnost a společenské vyžití všech zainteresovaných. Farma má v současné době 120 ha zemědělské půdy, je specializovaná na pastevní odchov skotu (80 - 150 ks) a travní semenářství. Každodenní běžné práce zastane jeden člověk, špičkové práce (sklizeň trav na semeno, kosení a lisování sena, obdělávání orné půdy) jsou zajišťovány službami.

Farma prošla změnami podmíněnými především možnostmi odbytu. Byl zlikvidován rozmnožovací chov slepic, omezil se prodej a tím odchov jalovic mléčných plemen a chov skotu je přeorientován na masná plemena a chov krav bez tržní produkce mléka. Rozhodující byl přechod na ekologický systém hospodaření, spojený s celou řadou racionálních opatření, která minimalizují náklady, pracovní náročnost, přispívají k optimálním podmínkám koexistence všeho živého na farmě a v okolí.

Jak dlouho hospodaříte ekologicky a co Vás k tomu přimělo?

Od začátku svého hospodaření v roce 1991 se chovám šetrně k přírodě - na polích i ke zvířatům. Ihned jsem omezil a postupně vyloučil některé intenzifikační vstupy, zejména umělá hnojiva, chemické látky na ochranu rostlin, podpůrné preparáty u zvířat. Nepěstuji náročné intenzivní rostliny, zvířata živím jen pastvou a senem. Obtížné plevely na pastvinách a v porostech travních semen likviduji ručně negativním výběrem. Ekologickým zemědělcem jsem od roku 1995.

Jak vnímáte přírodu, krajinu kolem sebe?

V přírodě se pohybuji celý život, čím, jsem starší, tím víc ji vnímám a nestačím se divit, co všechno jsem dříve neviděl, takže stále něco objevuji.

Mám v dobré paměti kvetoucí louky s bohatým spektrem různých bylin. Mnohé z nich se vlivem intenzivního bezohledného hospodaření vytratily, ale pomalu se znovu vrací. Mám cíl vrátit přírodě zdroje dřívějších mnohotvárných ekosystémů, zajistit zvířatům optimální etologické podmínky. To vše šetrným a vstřícným přístupem, který respektuje přirozené životní nároky a zvyky všeho živého.

Jak vnímáte současnou zemědělskou politiku u nás a v zemích EU?

Jsem důchodce, nejsem na farmě existenčně závislý. Je to můj velký koníček, který mi dělá starosti, ale především přináší pocit seberealizace. Díky tomu, že nepatřím mezi lidi, kteří si neustále stěžují, beru dosavadní zemědělskou politiku u nás i v EU takovou, jaká je (byť leccos nemohu pochopit). Snažím

se s předstihem přizpůsobit nastupujícím trendům, včetně likvidačních vlivů globalizace. Víím, že perspektivu mají ti, kteří dokážou vyrábět levně a kvalitně, kteří maximálně (bez ohledu na velikost podniku) využívají nové poznatky a zkušenosti, dokáží zachytit a zapojit se do celého řetězce od prvovýroby po spotřebitele.

Stále více se budou prosazovat ekologické potraviny a suroviny. Ekologové ovšem populaci neuživí, budou významně doplňovat konvenční produkci, aniž omezí intenzitu. Metody precizního zemědělství jsou jednou z cest.

Máte potřebu oslovit mladé lidi, třeba studenty střední zemědělské školy - vzkázal byste jim něco?

Život člověka se transformuje do nového stylu, který spočívá především v posílení odpovědnosti sama za sebe. Starší generace s tím mají problémy, frustruje je nezaměstnanost, nárůst cen, ztráta některých jistot atd. Nepochybují, že mladí to zvládnou, naopak využijí možnosti, o které nás minulý režim připravil. Otevřel se svět a tím nekonečné spektrum možností seberealizace. Nechci poučovat, jen připomínám některé osvědčené pravdy - štěstí přeje připraveným, pracujte na sobě, nezapomeňte na cizí jazyky, vyrazte za zkušenostmi do světa. Mějte ke všemu pozitivní přístup a neztrácejte optimismus.

A ještě něco - život je krásný a stojí za to žít, nekončí ve dvaceti, ani padesáti a můžu odpovědně tvrdit, že ani v šedesáti osmi.

Kdo je "malíř Poodří"?

Při procházkách v Poodří se již od počátku existence chráněné krajinné oblasti setkáváme s barevnými ilustracemi zvířat a rostlin na tabulích naučných stezek. Kdo je autorem oněch obrázků, které mají nejen popisnou, ale na první pohled i nespornou uměleckou hodnotu? Představíme vám výtvarníka, který je schopen stejně dobře jako jakéhokoliv srstnatého či pernatého tvora namalovat něžnou sněženku, stoletý dub, Odru vlnící se v rovině u Polanky či divoké štíty (nejen) karpatských hor.

Ludvík Kunc, rodák z Rakovnícka, vystudoval Vyšší školu umělecko-průmyslovou v Praze, obor knižní ilustrace a užitá grafika. Ve své tvorbě se zaměřuje hlavně na kresby a malby zvířat. Jeho dvojí láska

- zvířata a umění - ho v 60. letech zavedla z Čech až do ZOO Ostrava, kde dosud uplatňuje své kombinované nadání. Vedle výtvarné práce se mohl v ZOO zaměřit i na chov zvířat, zvláště kočkovitých šelem, ale také jelenů, krkavců, medvědů, vlka aj. Jejich většinou polodivokým chovem získal mnoho cenných poznatků, jež není možno pochytit při náhodných setkáních se zvířaty v přírodě.

Nejdelší čas se však věnoval chovu a pozorování rysa ostrovida, jehož rodiče pocházeli ze Slovenského krasu. Rys Sixi, kterému zasvětil 13 let života, byl v 70. a 80. letech dvacátého století filmovou a fotografickou hvězdou, jež se objevovala na stránkách mnoha odborných i populárních časopisů a obrazových publikací. Se Sixim natočila několik filmů ostravská a bratislavská televize.

Ač se Sixi narodil v ZOO, na nudný život si stěžovat nemohl. V Ostravě se každý den volně pohyboval v rozsáhlém lesním komplexu Stromovky, ale také prožil mnoho týdnů spolu se svým chovatelem a přítelem v malebné přírodě slovenských Karpat. Byl jistě největším rysím cestovatelem na světě - jeho dočasným domovem byly divoké terény Tater, Roháčů a zvláště vápencové části Velké Fatry.

Sixi a Ludvík Kunc se vzájemně obohacovali - rys získal díky člověku nejrozsáhlejší životní areál, jaký by za normálních okolností nemohl uhájit, měl snadný

přístup k potravě, ale kromě toho měl možnost žít jako jeho divocí předkové - okusil často slast z lovu přirozené kořisti (do věčných lovišť poslal mnoho zajíců, srn, koček aj.) a pohyboval se po ochozech divokých rysů. V tomto směru byl jeho chov naprosto unikátní, ale i nesmírně náročný.

O mnoha "infarktových" zážitcích se Sixim vypráví Ludvík Kunc ve dvou poutavých knížkách - Život s karpatským rysem a Můj přítel rys. Z knížek pochopíme, že člověk musí zcela potířit touhu "pána tvorstva" ovládat a musí se stát pouze tichým, pokorným a užaslým pozorovatelem divokého a nespoutaného tvora - ten ho pak nezištně obdaruje společnými prožitky, jejichž hodnotu nelze vyvážit studiem odborných publikací ani trávením mnoha hodin před klecemi chovanců v ZOO.

Pozorování Sixiho Ludvík Kunc samozřejmě promítá do nesčetného množství výtvarných prací a z paměti ho je schopen namalovat dodnes v jakékoli situaci, i když už Sixi na svého kamaráda zhlíží víc než 15 let z rysího nebe.

Kromě knížek o Sixim a stovek článků uveřejněných v našich i zahraničních časopisech napsal Ludvík Kunc další publikace - Historky ze ZOO, Z medvědích a vlčích brlohů, Chci domů lva a Opravník omylů ze světa zvířat. Ze všech knížek k nám autor promlouvá jazykem hlubokého znalce života zvířat, který ví, že pravda zůstává i přes všechno usilovné hledání nadále skryta někde v šeru karpatského

pralesa a že poznatky z pozorování jednoho tvora nelze paušálně přenášet na zvířata další, byť stejného druhu.

S výtvarnými pracemi Ludvíka Kunce se kromě uvedených publikací a areálu ZOO Ostrava můžeme setkat nejen v galeriích, soukromých sbírkách, na výstavách, ale i v přírodě - výtvarně obohatil celou řadu naučných stezek, např. v CHKO Beskydy, Poodří nebo Litovelské Pomoraví.

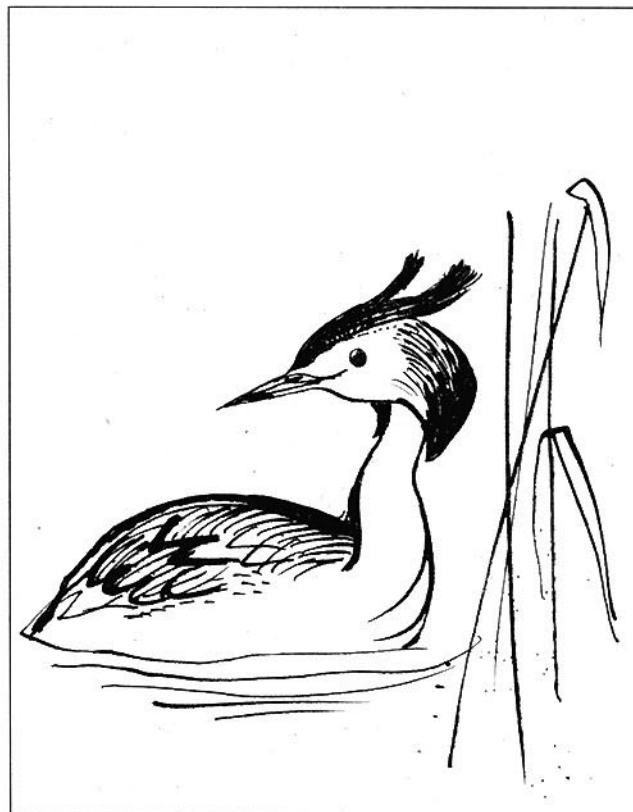
Zřejmě největším činem Ludvíka Kunce je jeho "lvi" podíl na záchraně či obnově populací rysů v zemích, v nichž byly zdecimovány bezohledným lovem - ostravskou ZOO prošla zhruba stovka rysů odchycených na Slovensku, z nichž padesát bylo vypuštěno zpět do přírody - byly tak obnoveny nebo posíleny dnes prosperující populace rysů na Šumavě, ale i ve Slovinsku, Rakousku, Švýcarsku, Německu a ve Francii.

Je příjemné, že člověk s tak širokým "renesančním" rozmachem rád sáhne po štětcí a barvách a obohatí svým uměním např. naučnou stezku u Ostravy. Díky němu si můžeme zblízka prohlédnout mnoho tvorů, kteří žijí skrytě v rákosových džunglích či hustých korunách stromů nebo se mihnou před našimi očima jen jako prchavý záblesk - bez jeho obrázků by bylo poznání přírody Poodří mnohem méně záživné a zajímavé.

Věra Koutecká

Foto:

Ludvík Kunc s pumou Betty v lese v ostravské ZOO (str. 44)
Práce na informační tabuli v Polanské nivě

I. oderské kolokvium

Odra, jako jeden z velkých středoevropských toků, má značný hospodářský a ekologický význam jak pro Německo a Polsko, tak i pro Českou republiku. Extrémní povodeň v létě 1997 vyvolala v těchto státech diskusi o další budoucnosti Odry. Vedle problematiky splavnění a hospodářského využití řeky se do popředí dostala protipovodňová ochrana. Úkolu připravit širokospektrou diskusi na dané téma se ujala německá "Nadace Michael Otto pro ochranu životního prostředí" a 9. května 2001 se uskutečnilo 1. oderské kolokvium ve Slubicích. Řada odborníků z nejrůznějších odvětví, zástupci veřejnosti i politická reprezentace představili koncepty zaměřené na strategii protipovodňové ochrany v celém povodí Odry. Osobní garanci nad tímto mezinárodním setkáním přijali ministři životního prostředí všech tří zemí a nejvyšší představitel Spolkové země Braniborsko. V delegaci České republiky byla zastoupena i naše Správa chráněné krajinné oblasti Poodří. Sled událostí, plnění náročných úkolů, pracovní zaneprázdnění a program jednání vlády byl nakonec důvodem, že česká delegace byla vedena právě Správou CHKO Poodří.

V rámci programu zazněla vystoupení jak vodohospodářů, tak starostů obcí, ekologů i politiků. Do oficiálního programu bylo zařazeno vystoupení dvou zástupců z české strany, a to Povodí Odry s.p. a Správy CHKO Poodří. Na odborná vystoupení navazovala tzv. pódiová diskuse, v níž byla za českou stranu zastoupena Správa CHKO Poodří.

Ve snaze objektivně skloubit faktografii, představit krajinu kolem české Odry v době jejího přirozeného rytmu i v době povodně a po povodni připravila naše správa velice netradiční vystoupení. Pomocí videosnímku, který dostal název PAMĚŤ KRAJINY, bylo Poodří představeno nejen v celém historickém průřezu svého vývoje a ekologických hodnot, ale i za povodňové situace v červenci 1997. Byl dokumentován následný vývoj v krajině v kontrastu s ukázkou, jak se krajina chová, jsou-li porušeny zásadní ekologické funkce nivy. Příprava i samotné zpracování bylo velice náročné, měli jsme proto radost, když naše prezentace byla vysoce oceněna. Se ctí a erudicí jsme obstáli i při vlastní pódiové diskusi, kdy jsme museli odpovídat na nejrůznější otázky přítomných delegátů.

Na 1. oderské kolokvium budou navazovat další setkání s cílem najít řešení, jak ochránit civilizovaná území, jak revitalizovat krajinu, aby ekologický potenciál Odry byl zachován, resp. v kritických místech obnoven. Člověk svou činností narušil "paměť krajiny" tam, kde nerespektoval přírodní zákonitosti a základní funkci nivy. Vývoj zašel již příliš daleko a některé věci již nelze vzít zpět, nelze vysídlit celá města, ale také nelze opakovat chyby, kterých se společnost dopustila. Budeme-li upřímně hledat společnou cestu jsem přesvědčena, že ji najdeme. Řeka Odra a krajina, která na ni navazuje, si to zaslouží - a my lidé také.

Vladislava Hamplová, Správa CHKO Poodří

Suchdol nad Odrou elektrifikován před 100 lety

V POODŘÍ 1/2000 jsme uveřejnili příspěvek věnovaný Dolnímu (Tillově) mlýnu. S jeho rozvojem úzce souvisí i dnešní téma - elektrifikace Suchdolu nad Odrou.

Zásluhy na technickém pokroku nemají ani tolik vynálezci jako podnikaví lidé - podnikatelé, kteří dokáží nové objevy realizovat. Zásluhy na elektrifikaci naší obce, která proběhla za starosty Josefa Schuliga a obecního zastupitelstva, v němž figurovala jména místních podnikatelů, měla především mlynářská rodina Tillů z Jeseníku. Ta držela mlýn od r. 1692. Za jejich vlastnictví byl mlýn mnohokrát modernizován, byla zde zřízena pekárna, vybudována koňská úzkokolejná dráha z nádraží v Suchdole a v r. 1900 byl mlýn elektrifikován. Elektrifikace se týkala i dalších provozů včetně úzkokolejky, po jejíž troleji byl stejnosměrný proud 500V dodáván až do Suchdolu, pro nádraží 220V a druhou větví do obce. Jeseník měl samostatnou přípojku. Pro svůj podnikatelský záměr potřeboval tehdejší majitel Josef Till především Suchdol, kde tvořily hlavní podíl odběru proudu zdejší podniky Raupachova sýrárna, Warhankova rybárna, Schneiderova strojírna, Baarova barvírna a také další menší podnikatelé, kteří odebírali třífázový proud k pohonu strojů. Pouliční osvětlení, které bylo chloubou obce, bylo vybudováno nejdříve na hlavní ulici (1902), Malá strana 1906, dnešní Sokolovská 1916, Peklo 1920, kolonie u Dolního dvora 1922 atd. Zavádění proudu do obytných stavení bylo zcela závislé na pokrokovosti majitele, většinou bylo k tomuto kroku přistupováno s nedůvěrou. Údržbu a rozšiřování sítě zajišťoval Till za pomoci jednoho inženýra a dvou zaměstnanců, zaučených pro vznikající elektrikářské řemeslo.

Josef Till zemřel v r.1919 a zdá se, že jeho synové Herrman a Hugo již neměli podnikatelského ducha jako jejich otec. V r.1919 vyšel zákon o elektrifikaci země Moravské a v r. 1935 byla dobudována trasa vysokého napětí z Ostravy-Třebovic do Přerova. Odtud byl nabídnut levnější proud. Elektrárna v Jeseníku byla posouzena jako neekonomická, Tillové jí nabídli Suchdolu, Jeseníku a Mankovicím k odkoupení, ale obce se rozhodly pro napojení na síť

Moravskoslezských elektráren (MSE). V r. 1937 Tillové museli mlýn prodat a odstěhovali se do Vídně.

Dalším zdrojem el. proudu byl suchdolský panský mlýn, který po I.světové válce od mlynáře Weselského převzal majitel velkostatku Kunwald (Kunín) dr. Viktor Bauer. Byla to další výrazná osobnost. Pocházel z brněnské židovské rodiny moravských velkopodnikatelů. V r. 1924 byl mlýn přestavěn a místo vodních kol byl vybaven dvěma turbinami 15K a 25K. Zásoboval proudem jen vlastní objekty: Dolní dvůr, mlýn s pekárnou v Suchdole a v Kuníně zámek, lihovar, kovárnu, panský dvůr a panskou cihelnu. O Bauerových aktivitách v oblasti elektrizace víme jen z vyprávění pana Bendiga, posledního zaměstnance suchdolského mlýna. Bauer byl soběstačný výrobou proudu až do konce války, kdy došlo brzy k napojení na síť MSE.

Elektrifikace neboli elektrizace, jak se dříve říkalo, od počátku trpěla velkým chaosem. V prvních letech se více používal proud stejnosměrný, ale později převážily výhody proudu střídavého, přestože potřeboval transformovny.

Zajímavá jsou prvenství, kterých jsme dosáhli. Elektrárna v Jeseníku byla asi 21. na Moravě a patřila mezi ty větší. Obec Suchdol patřila rozhodně do první stovky obcí, možná i padesátky, s elektrickým proudem a předstihla nás pouze velká města. Nový Jičín měl svůj proud později, nebereme-li v úvahu soukromé aktivity v novojičínských továrnách. Zmíněná elektrická dráha z r. 1900 byla jedna z prvních na Moravě. Například Ostrava měla tramvaj až o rok později.

Sté výročí zavedení el. proudu jsme si připomněli vzpomínkovou akcí, která proběhla 10.června 2001 v den suchdolské pouti. Expozici Klubu přátel Suchdolu si prohlédlo několik stovek návštěvníků. Podařilo se shromáždit a vystavit mnoho, dnes již kuriózních předmětů i písemností, unikátní jsou fotografie úzkokolejky a zařízení mlýna v Jeseníku nad Odrou.

Expozice je zájemcům dosud přístupná po předběžné domluvě s vedoucím Klubu kultury.

Daniel Říčan, Suchdol nad Odrou

Vyznání krajině aneb Příroda lidem, lidé přírodě

Největším umělcem všech dob byla, je a bude sama příroda. Obdivuhodné dílo, které vytvořila, se nazývá Země. Dala jí nerozmanitější tvary, které ve vzájemném propojení vytvářejí jediný - nejdokonalejší tvar. Dala jí nejrůznější barvy, které ve vzájemném souznění vyznačují do vesmíru jedinou barvu. Vdechla jí život v tisíci podobách, ale stvořila jedinou bytost, která je schopna dílo přírody vnímat a ocenit. Tisíce podob má Země, na které žijeme, ale jen jedna z nich je nám nejmilejší. Je to ta, které říkáme domov.

Naším domovem je Poodří, krajina, které dala tvář řeka Odra. V ní prožíváme své každodenní starosti i radosti, chvíle štěstí i zármutku. A jako každý harmonický celek má tato krajina dar oslovit vnímavého

člověka a získat si jeho srdce, ať již se s ní seznámil nedávno nebo ji objevuje od dětství. Krajina, která je pro své přírodní hodnoty chráněná zákonem. Krajina, která svou krásou inspiruje umělce. Krajina s vepsanou moudrostí věků je nejprešvědčivějším důkazem dokonalosti přírodní harmonie.

Je jistě mnoho lidí, kteří jsou vnímaví ke kráse přírody a jsme rádi, že jsou mezi nimi i lidé, kteří svým dojmům dovedou dát slova a tvar. První kniha, která uměleckým způsobem ztvárňuje zvláštní krásu krajiny Poodří má název Odrou křestná. Její autorkou je známá básnířka Ostravska Lydie Romanská a svou premiéru měla sbírka na vernisáži Ekogalerie v lednu roku 2000.

Lydie Romanská však není jediným umělcem, kterého inspirovala krajina řeky Odry. Je jím také Štěpán Neuwirth z Polanky nad Odrou. Před časem měl v galerii Ametyst Fakultní nemocnice v Ostravě -Porubě výstavu svých fotografií František Hajnýš. Fotografie doprovázely texty právě Štěpána Neuwirtha. Velice se mi zalíbily, vyjadřovaly atmosféru, kterou pocítuji i já v přírodě Poodří a myslím, že ne jen já. Oslovila jsem ho s návrhem texty vydat samostatně jako sbírku poetické prózy. Souhlasil. Od návrhu někdy bývá dlouhá cesta k realizaci, ale ta naše zase netrvala tak dlouho. U příležitosti 10. výročí trvání Chráněné krajinné oblasti Poodří byla vydána druhá kniha, která uměleckým způsobem vyjadřuje vztah lidí žijících v Poodří. Je jen shoda náhod, že jak Lydie Romanská, tak Štěpán Neuwirth jsou oba z Polanky nad Odrou. Sběrka, která nese název **Vyznání krajine** je věnována všem, kteří dovedou vnímat krásu zachované přírody. Je ilustrována výtvarníkem, jehož jméno je také spojeno s Poodřím. Je jím Ludvík Kunc a myslím, že ho mohu nazvat malířem Poodří. Ilustroval již řadu knih, převážně zoologicky zaměřených, ale uměleckou prózu doprovázel poprvé, avšak PAR EXCELLENCE.

S úctou se skláním před jejich uměním a ze srdce jim děkuji.

Vladislava Hamplová

POODŘÍ - krajina mého dětství, krajina, která snad jen zázrakem zůstala zachována i přes vytrvalé útoky

kresba Ludvík Kunc

civilizace, přestože se nachází v nejtěsnějším sousedství ostravské průmyslové aglomerace.

Dodnes vstupuji do Poodří vždycky s nejhlubší pokorou. Časná rána jsou balzámem, který si přikládám na rány způsobené současným stylem života, aniž bych si sám přál takto žít. Je však nad lidské síly ubránit se nemilosrdnému mlýnu konzumního pojetí existence a seberealizace současnou civilizací, ale přesto se o to stále pokouším.

Probouzející se svítání pohladí s něžnou lehkostí slunečními; paprsky ještě podřimující louky světlo se odrazí od hladin rybníků, hladce tekoucích potoků i majestátní Odry a nakonec se paprsky jako něžný polibek vpíjejí do korun stromů.

Rána v oderské krajině přináší poselství života. Někdy mohou být zádušná, jindy jsou romantická, většinou však hýjí šibalstvím. Jsem-li v této chvíli na hrázích rybníků, zaposlouchám se do volání racků, fanfár volavek, ale taky vyposlechnu klevety rákosníků, kteří prozrazují noční dobrodružství kachen.

Na březích potoků a Odry samotné zůstávám stát nad tůňmi a čekám na pohyb ryby, neboť i šupinatí připlouvají pozdravit ráno. Břehule, jiříčky, rorýsové - to jsou první okřídlení poslové prokreslující modré nebe skicami radosti...

- úvodní pasáž ze sbírky *Vyznání krajine* - Štěpán Neuwirth.

Zvláště chráněná území okresu Nový Jičín

Referát životního prostředí Okresního úřadu Nový Jičín připravil publikaci o všech zvláště chráněných územích vyhlášených v okrese Nový Jičín včetně chráněných krajinných oblastí Beskydy a Poodří. Jejich celkový počet je 22. Texty charakterizující přírodní památky a přírodní rezervace jsou doplněny dokumentačními a ilustračními fotografiemi a jsou pro zájemce k dispozici jako informační materiál o zdejších přírodních poměrech.

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín (52. - 53. svazek)

Dvojsvazkem pokračuje dlouhá řada vlastivědných sborníků mapujících novojičínský okres.

Z jeho obsahu uvádíme - osobnost Františka Palackého je připomenuta ve studiích J. Stibora - Původ a genealogie rodu Palackých a předkové F. Palackého a I. Bartečka - Palackého cesta do Itálie roku 1837. K jeho rodišti, Hodslavicím, se váže následující příspěvek P. Šopáka o kostelu Nejsvětějšího Srdce Páně. J. Jurok se věnuje tématu s názvem - Hospodaření Jana z Žerotína a komorního velkostatku města Nového Jičina podle urbářů z let 1558 a 1558 -1574. Přírodovědným tématem - vegetací a květenou okolí Hodslavic - se zabývá M. Sedláčková.

V další části sborníku - materiálech - se autoři věnují spolkům na Novojičínsku po první světové válce (J. Bartoš), vzpomínkám na obec Petřkovice z rodinné kroniky Josefa Závady (Z. Fišer) a historií Speciální základní školy při dětské ozdravovně Nový Jičín (T. Bouda).

Několik kratších závěrečných zpráv toto více než sto čtyřicetistránkové dvojčíslo uzavírá.

Odrou křestná

Takže ne Odrou křtěná, to jsme tady všichni, ale křestná - taková může být jen a jen voda, nikdo z nás.

Knížku poezie tohoto názvu z mého pera vydala v posledních dnech minulého tisíciletí Správa chráněné krajinné oblasti Poodří na podnět její vedoucí dr. Vladislavy Hamplové. Díky za to. Už jsem o tom někde, myslím že v rozhlasovém pořadu, mluvila. Jde totiž o společenskou objednávku a je to jedna z prvních pro nekomerční umění, kterou jsem zaznamenala, ale vím, že k tomu, aby se udrželo a mohlo se zdárně rozvíjet, bude společenských objednávek třeba jako soli. Jsou lidé od vody a jsou lidé od umění. Jedni mohou obohatit druhé, jedni mohou být pro druhé nezbytnými. Je to podobné přírodním zákonům, nic nového pod sluncem, dobře to vědí právě lidé od vody.

Aby nezůstalo při jednom, knížka nadchla Dobroslava Lidmilu, hudebního skladatele, člena Asociace hudebních umělců a vědců se střediskem v Ostravě, a tak si mohli (říkám do roka a do dne) účastníci oslav deseti let vzniku CHKO Poodří na zámku v Bartošovicích vyslechnout "malou kantátu o velké řece" nazvanou stejnojmenně - Odrou křestná - v podání svěžího ostravského dívčího vokálního kvarteta.

Nechci zapírat, že i tento nápad vyšel z mysli paní doktorky. Ještě jednou dík. Od napsání k realizaci je však někdy hodně daleko. Skladba není písnička - kde najít nadšence, kteří se při své práci třeba

v opeře nebo od vyučování v hudební škole utrhnou k nastudování soudobé hudební skladby? Kde najít zrovna čtyři? Víte, že podobné těleso jsem tady v Ostravě slyšela na pódiu konzervatoře jediné? A právě ono se nastudování ujmout nemohlo, neboť sopranistka odjela za panem Kotíkem, hudebním skladatelem, do New Yorku, aby připravila své účinkování na Pražském jaru ve skladbě proslulého Cagea? Mimochodem, slyšeli jsme ji v tomto díle i na Janáčkově máji, vzápětí po Praze, a byla úžasná.

Skvělé však byly i Kateřina Uherková (opera), Marie Doležalová (Janáčkova konzervatoř Ostrava a ZUŠ Ostrava-Svinov), Lenka Vlašánková (Ostravská univerzita) a Zuzana Pirnerová (Ostravská univerzita), které s erudicí a nadšením skladbu nastudovaly, na zámku v Bartošovicích premiérovaly a vzápětí nato s režisérem Jiřím Pospíšilem a technikem Ivo Roubalem v nahrávacím studiu Janáčkovy konzervatoře v Ostravě zaznamenaly pro případný přenos na CD. Možná, že není od věci říci, že kvalitně zaznamenat skladbu rozměru "Odry" (je dlouhá necelých šest minut), myslím tím zároveň kvalitně zazpívat a přednést, trvá sedm hodin. A to se nepřetržitě stojí, zpívá a opakuje, opravuje a přitakává na stále a až skoro nemožné požadavky režie... A běda být nepřipraven a nebýt i nemožného schopen...

A pak se odděluje, umělci, od lidí od vody a naopak! Každý víme o své práci své - a je to hodně podobné. Budeme si fandit?

Lydie Romanská-Lidmilová

Odrou křestná *Dobroslav Lidmila*

(na poezii Lydie Romanské)

I. (♩ = 63) *Křestní noci remě v nebušení, že*

Křestní noci remě v nebušení, že

Křestní noci remě

"Otvírání Poodří"

Region POODŘÍ, sdružení 19 obcí zájmového území řeky Odry okresu Nový Jičín, pořádal v sobotu 12. května 2001 akci pod názvem "Otvírání Poodří". Součástí této netradiční akce byly cyklistické vyjíždky s průvodcem: Jistebník - Bartošovice, Jeseník nad Odrou - Bartošovice a okolí Bartošovic. Další doprovodnou akcí bylo naslouchání ptačímu zpěvu ve 3.00 hodiny ráno, pěší turistika po naučné stezce Kotvice, raftování ná řece Odře z Bernartic nad Odrou do Bartošovic a možnost návštěvy Stanice pro záchranu živočichů v Bartošovicích. I přes skutečnost, že se jednalo o 0. ročník, byl zájem ze strany veřejnosti o jednotlivé akce.

Hlavní náplní sobotního dne byl "0. ročník Pooderského koštování". Ve 12.00 hodin zasedla porota složená ze zástupců jednotlivých obcí regionu Poodří a ostatní veřejnosti., aby ohodnotila kvalitu dodaných vzorků pálenky. Ve většině obcích regionu Poodří proběhla místní kola a obec pak delegovala svého zástupce v kategoriích slivovice, hruškovice a jabkovice. Celkem bylo posuzováno 27 vzorků pálenky - 8 slivovic, 7 hruškovic a 12 vzorků jabkovic. Porota, která byla rozdělena do tří skupin, dle druhu posuzované pálenky, měla těžkou úlohu. Dodané vzorky byly kvalitní a každý reprezentoval nejen svého majitele, ale také obec. Nad celou akcí dohlížel určený komisař Vojtěch Klečka z Bartošovic, který pravidelně navštěvuje podobná klání a výroba pálenky včetně ochutnávků je pro něj koníčkem.

Ve 14.00 hodin bylo hodnocení ukončeno a vyhlášený výsledky. Pooderským králem slivovice, který se tímto titulem může pyšnit v roce 2001, byl vyhlášen Jan Ježko ze Suchdolu nad Odrou, králem v kategoriích

hruškovice byl oceněn Igor Šulc z Kujav a v kategoriích jabkovice titul pooderského krále získal Jaromír Liberda z Bílova.

V průběhu akce měli účastníci možnost ochutnat výrobky Pěstitelské pálenice Pohořilky, případně po soutěži si zakoupit pohárek všech pálenek, které se soutěže zúčastnily.

Rovněž účastníci této akce měli možnost shlédnout výstavku a seznámit se tímto způsobem s historií regionu Poodří, s činností a v neposlední řadě shlédnout fotografie malebné přírody území Poodří.

Celá akce byla ze strany účastníků hodnocena kladně, byla zpestřením činností sdružení obcí a věříme, že se stane akcí tradiční.

*Ing. Oldřich Usvald, předseda sdružení
Foto: D. Merhout, Videocomp Nový Jičín*

Počasí

Jaký byl loňský rok?

Podíváme-li se zpět na loňský rok 2000, musíme konstatovat, že nebyl výjimečný jen z hlediska číselného označení. Od předchozích se odlišoval také počasím, které přinesl. K tomuto závěru není zapotřebí odborníka, který by posoudil veškeré sledované meteorologické prvky a jevy a dal je do souvislosti s údaji naměřenými v předchozích letech.

Všichni si jistě pamatují počátek roku 2000 s mírnou zimou, která v průběhu března předala svou vládu krátkému jaru. Na něj navázalo brzké oteplení, které provázelo velmi pěkné, téměř letní počasí v polovině dubna. Tento charakter počasí vydržel až do konce června, kdy byl zaznamenán vpád chladnějšího a vlhkého vzduchu, provázený srážkami, který zkazil dovolenou mnoha lidem v prvních dvou dekádách července. Ovšem počátkem srpna se k nám opět vrátilo léto a milovníky slunce a koupání potěšilo pěkným počasím s vysokými teplotami.

Velmi pěkné a relativně velice teplé počasí nás provázelo po zářijovém výkyvu i po zbytek roku. Všichni si jistě opět pamatují teplý říjen, listopad a záběry v televizním vysílání, které přinášely obrázky plodících ovocných stromů ještě v listopadu a také houbařskou sezónu trvající až do počátku prosince.

Pokud bychom hodnotili rok 2000 z hlediska čísel a klimatologických charakteristik, dojdeme k obdobným závěrům. Pro území rozkládající se podél řeky Odry a náležící k Chráněné krajinné oblasti Poodří můžeme uvažovat jako průměrnou odlohou dobou roční teplotu údaj 8.4°C. V minulém roce byla tato celoroční charakteristika překročena o téměř 2°C a dosáhla 10.1°C. Zajímavostí byl průběh teplot v jednotlivých měsících. Opravdu není možno říci, že by vysokou celoroční teplotu způsobil výkyv v jednom měsíci popř. sezóně. V průběhu celého roku byly průměrné měsíční teploty více či méně stále nad úrovní dlouhodobého průměru. Výkyvem byly pouze měsíce červenec

a září, kdy bylo chladněji než obvykle a došlo naopak k poklesu pod měsíční dlouhodobý průměr. Nejvyšší dosud naměřená denní teplota v loňském roce překročena nebyla. Ta byla zaznamenána 10.8.1992 a činila 36.9°C. V roce 2000 bylo teplotní maximum zaznamenáno 22.6. a ve srovnání s maximem z roku 1992 činilo "pouze" 33.8°C. Naopak nejchladnějším dnem roku byl 24. leden, kdy jsme zaznamenali minimální teplotu -15.5°C. Tato hodnota se však ani zdaleka nepřiblížila nejnižší dosud zaznamenané teplotě v oblasti ze 7.1.1985, tj. -29.7°C.

Z hlediska srážek byl loňský rok normální, jejich rozložení bylo v jednotlivých měsících víceméně vyrovnané, opět s výjimkou již zmíněného července, kdy jsme zaznamenali téměř dvojnásobné množství srážek než obvykle. Nejvydatnější srážky přinesl 16.červenec, kdy spadlo během jednoho dne 37.6 mm a 28.červenec s denním úhrnem srážek ve výši 36 mm.

Milovníci zimních sportů si přišli na své spíše

na počátku roku a hlavně ve vyšších polohách Jeseníků a Beskyd. V nížinách jsme se sněhem po několika epizodách v lednu až březnu na dlouho rozloučili. Další sněhová nadílka se objevila až v polovině prosince. Tomu odpovídají i nejvyšší zaznamenané hodnoty výšky sněhové pokrývky. Maximum loňského roku připadlo na konec prosince 31.12.2000 - 24 cm, další extrém byl na počátku roku dne 25.1.2000, kdy se výška sněhové pokrývky pohybovala kolem 20 cm.

Nejvyšší náraz větru v dané oblasti byl zaznamenán 29.1.2000, jednalo se o hodnotu 23.2 m/s, tj. cca 80-85 km/h.

Závěrem je tedy možno pouze shrnout, že rok 2000 byl velmi teplý. Z hlediska pozorování na nejbližší stanici Českého hydrometeorologického ústavu v Mošnově se jednalo o nejteplejší rok za období 1961-2000, přičemž dosavadní nejteplejší roky byly o1990 a 1992 s průměrnou roční teplotou 9.4°C.

Dušan Židek, Český hydrometeorologický ústav, pobočka Ostrava

Košikářský kurz v Blahutovicích

Začátkem minulého roku podalo občanské sdružení Bayerův odkaz žádost o grant nadaci Open Society Fund Praha. Zaujala nás možnost podpory tradičních lidových řemesel v místních komunitách. Nadace se rozhodla naši žádost podpořit. Již dříve jsme si všimli řady zarostlých prutníků (vrbníků) v Poodří a při hledání lidových řemeslníků pro místní jarmarky jsme zjistili, že těch, kteří umí pracovat s proutím a dokáží zhotovit košíkářský výrobek, je velice málo. Volba první náplně kurzu starých řemesel byla proto jednoznačná - práce s proutím, košíkářství. Využili jsme zkušeností několika místních lidí, kterým se myšlenka zalíbila a pomohli zajistit lektory, navštívili jsme rodinu, kde si pamatovali, jak jejich rodiče či prarodiče pletli košíky a koše, sbírali proutí, sháněli literaturu.

Už v únoru jsme nařezali proutí, svázali jsme je do oteplí a připravili si tak vlastní místní materiál pro pletení z tzv. zeleného. Pro "lepší" pletení - vařené proutí - jsme se vypravili až na Kroměřížsko, do Mokrovic, kde ještě v nedávné době měli košíkáře snad v každé rodině. Prošli jsme si výrobu a provoz malé místní košíkářské firmy pana Procházky, která má vlastní vařírnu proutí a poněkud si poopravili své představy o tom, co vše košíkářství obnáší. Setkali jsme se tam s laskavým, vstřícným přijetím a s pochopením pro naši činnost. Nakoupili jsme materiál a kurz mohl začít.

Konal se o víkend začátkem května a během něj si stačil díky trpělivé pomoci lektorky paní Manové uplést svůj výrobek každý z účastníků. V mnohých výrobcích - košících, košíčkách či podnosech by laik určitě nepoznal práci začátečníků. Pletení si zkusilo kolem dvaceti účastníků kurzu, řada dalších se přišla podívat, jak jim to jde. Všichni se shodli na opakování podobné akce a to je důležité.

Rozhodně by stálo za to tradici pěstování a zpracování vrb v Poodří znovu obnovit. Nejen z úcty k našim předkům, ale i jako doplňkovou činnost místních řemeslníků a živnostníků, kterým by mohlo košíkářství pomoci překonat výpadky prací, například v zimním období, se kterými se každý drobný podnikatel občas setkává. Při vhodné prezentaci místních výrobků by snad mohli konkurovat poměrně levné produkci výrobků z Polska a Asie, která svých cen dosahuje především díky daňovému zvýhodnění a podpoře vývozu. To už je ovšem kapitola pro ekonomy.

Závěrem přijímáte pozvání někdy do budoucna na pokračování kurzu v probouzeném domě - klášteře v Blahutovicích

Lumír Kuchařík

Foto z akce: (archiv sdružení Bayerův odkaz)

Zprávičky z obecního dění

Jakubčovice nad Odrou

Probíhá přeložka VN elektrického vedení mimo sportovní areál, oprava a výměna NN el. vedení podél ul. Sportovní, oprava a doplnění veřejného rozhlasu a osvětlení, dále stavba nového tréninkového fotbalového hřiště na Sportovní ulici vedle stávajícího fotbalového areálu.

Vražné u Oder

V obci bylo dokončeno víceúčelové hřiště na míčové hry, ve dnech 21. a 22.7. 2001 se konaly již tradiční Slavnosti obce Vražné.

Heřmánky

Byla zahájena stavba stl. plynovodu pro plynofikaci obce, na srpen je připraven dětský den a okrsková hasičská soutěž.

Spálov

V obci byla dokončena rekonstrukce návsi (nové sadové úpravy a chodníky), probíhá celková rekonstrukce zahrady a pozemku u mateřské školy.

Mankovice

Z akcí uvádíme hasičskou soutěž o pohár starosty. Obec kupuje budovu restaurace s cílem zachovat její provoz v režii obce od srpna a pokud obec získá dotaci ze SFŽP, bude zahájena stavba I. etapy kanalizace a ČOV v obci.

Odry

Z investičních akcí ve městě vybíráme: v srpnu bude dokončeno 6 bytových jednotek ve střešní nástavbě bytového domu č. p. 255 a 256 na ul. Nádražní v Odrách, bylo dokončeno vydláždění "jičínského" nástupiště včetně přístřešku pro cestující, byla zahájena oprava budovy ZŠ na ul. Komenského v Odrách. Na městském koupališti v Odrách byla dokončena rekonstrukce soc. zařízení, byly zřízeny nové sprchy a tlaková kanalizace na městskou ČOV, bude provedena oprava kamenné zdi bývalého zámeckého parku za poštou včetně opravy komunikace.

V Kamenec bude provedena oprava budovy Osvětové besedy č. p. 2 a rekonstrukce požární nádrže ve středu vesnice.

A z kulturních a sportovních akcí.

25. - 26.8. Bartolomějská pouť v Odrách u Dělnického domu, 15.9.2001 Hasičská soutěž "O putovní štít města Oder" v zámeckém parku v Odrách, 14. - 16. 9. 2001 AGAINST THE WALL - Koncert proti přehradě Spálov na řece Odře ve Spálovském mlýně. Město Odry, ochránci přírody z Oder a Historicko-vlastivědný spolek v Odrách Vás srdečně zvou

na tyto akce:

O víkendu 7. - 9.9.2001 na **III. MISTROVSTVÍ ČR ve štípání jílových břidlic** ve Spálovském mlýně s následujícím programem:

pátek 7.9. od 17 hodin přednášky o historii a současnosti těžby břidlice a významu zaniklých důlních děl v přírodě

sobota 8.9. od 9.30 proběhnou soutěže profesionálů i amatérů ve zpracování břidlice, od 20.00 hodin country zábava. V průběhu dne budou návštěvníci moci spatřit ukázky štípání břidlice, zajištěn je prodej výrobků z břidlice, bude možné si zkusit zarýžovat zlato z dovezené rudy či mimo soutěž štípat břidlici, dále po celé tři dny bude probíhat výstavka nerostů a hornin Nízkého Jeseníku, prezentace firem, zabývajících se břidlicí a další.

neděle 9.9. vycházky do okolí Spálovského mlýna s průvodcem a ukončení mistrovství. U Skály P. Marie bude zároveň tradiční Mariánská pouť.

V sobotu 13.10.2001 na oslavu 110. výročí zahájení provozu na železniční trati Suchdol n. O. - Budišov n. Bud. (trať č. 276) - **jízda zvláštního parního vlaku** s bohatým doprovodným programem - např. výstava železničních modelů, jízdenek, dobových fotografií a další. (akce spolupořádaná s ČD a s obcemi a městy podél této tratě).

Blíží informace Vám sdělí Městské informační centrum Odry, Masarykovo nám. č. 25, 742 35 Odry, tel.: 0656/730 232, fax: 0656/730 164.

Stará Ves nad Ondřejnicí

Co proběhlo.

Sbor dobrovolných hasičů udržuje tradici "stavění" a "kácení máje", které provází program - soutěž hasičských družstev, táborák a diskotéka. Po úspěšné loňské obecní slavnosti se i letos 2. 6. uskutečnilo pestré odpoledne s "Jízdou kole obila. Sport byl v červnu zastoupen Mistrovstvím ČR v národní házené v kategorii starších žáčků a mladších žáků.

A co nás čeká?

Dne 25. 8. se koná na hřišti TJ pohárová soutěž hasičských družstev, 20. 10. v hale TJ Stará Ves proběhne tradiční Staroveská podzimní slavnost s vystoupením několika folklórních souborů a 28.- 29. 10. uskuteční místní organizace Českého zahrádkářského svazu v Domě zahrádkářů tradiční výstavu ovoce a zeleniny.

Petřvald

V Petřvaldě byla dokončena rekonstrukce kostela sv. Mikuláše a nový oltář posvětil biskup František Václav Lobkovic. Ve spolupráci se základní školou byla dětskými motivy vymalována autobusová zastávka u kina. Dohotovena je rovněž střecha a věž bývalé hasičské zbrojnice i střecha na poštovním úřadě. Pokračují práce na stavbě nástupních ostrůvků autobusových zastávek a v přípravě je rekonstrukce

střechy a úprava okolí "Kudělkovy kaple".

Z kulturních akcí připomínáme II. ročník Erbovních slavností, které proběhly 16.-17. června a byly spojeny s připomínkou zahájení výuky v novém areálu základní školy před třiceti léty.

Bernartice nad Odrou

Dne 17.6.2001 se uskutečnila soutěž hasičů "O Bernartský pohár". Vše se odehrálo v areálu u Odry, bylo zde bohaté občerstvení, tradiční srnčí guláš a uzeniny. Ochotnický divadelní soubor Lidová scéna z Bernartic nad Odrou se zúčastnil divadelní přehlídky amatérských divadel ve Štramberku se hrou Mam'zelle Nitouche. Tutéž hru také zahráli v Jeseníku nad Odrou, v Životicích u Nového Jičína, v Rybím a na Starém Jičíně. Probíhají dokončovací práce na výstavbě pekárny za obecním úřadem. Vedle stavebního dvora se nyní tyčí sedlová střecha s poloalbami a tři nové komíny. V budoucí pekárce je již vše připraveno pro výstavbu klenbové pece.

Jeseník nad Odrou

Z řady uskutečněných kulturních akcí připomínáme - Slavnost obce v Blahutovicích - slavnostní mše v nově opravené místní kapli, požehnání pamětních desek padlým občanům Blahutovic za 1. a 2.svět. války za účastí rodáků z Německa, kulturní fórum účastníků a dětský den, 2.svatojánský slet čarodějnic v Jeseníku n.O., VI. jesenické primátorky - tradiční vodohrátky na mlýnském náhonu (závody na lodkách, soutěž netradičních plavidel, atrakce pro děti i dospělé). Dne 27.6.2001 - uložení dokumentů o rekonstrukci kaple a životě v současných Blahutovicích do věže kaple v Blahutovicích. Z investičních akcí plánují v obci zahájení rekonstrukce hřbitova, stavební úpravy v bývalé mat.šcole v Hůrce a dále zahájení výstavby vodovodu do Dolního Mlýna a Hrabětic.

Suchdol nad Odrou

Akce připravované v obci na srpen a září: 21. ročník turnaje házené mužů "O pohár starosty obce", 2. ročník turnaje házené žen "O pohár předsedy TJ Lokomotiva", již 17. ročník Pony Expressu. Na dny 17.9.-23.9. se chystá výstava obrazů a keramiky umělců Suchdolu nad Odrou a blízkého okolí.

V neděli 16. září 2001 proběhne slavnostní uložení pamětních listin do obnoveného kříže na věži evangelického kostela. Celou rekonstrukci kříže s kopulí finančně podpořil suchdolský rodák pan Heinrich Mannsbart. Ve dnech 20.-21. října se uskuteční konference k výročí několika Moravských bratří - 300 let narození Melchiora Zeisbergera, Jana Münstera a 250 let od úmrtí Kristiana Davida. Účastníci se také mohou seznámit s nově zjištěnými skutečnostmi a novými pohledy na některé oblasti dějin Moravanů. Při této příležitosti bude rovněž slavnostně otevřeno a uvedeno do provozu Muzeum Moravských bratří.

Studénka

Na první zářijový den je připraven Den města - od 13.00 v areálu městského koupaliště.

Akce k oslavám 750. let založení města Příbora

Muzeum v Příboře (pobočka Okresního vlastivědného muzea Nový Jičín)

výročí připomíná dvěma výstavami:

Příbor historický a současný (do 31. prosince 2001)
Ve čtyřech částech pojednává o urbanistickém vývoji, správě, průmyslové výrobě, kultuře a spolcích ve městě. Na výstavě jsou reprodukovány dosud nezveřejněné mapy a plány městských podniků a tváren ze Státního okresního archivu Nový Jičín. Z osobního majetku příborských občanů jsou na výstavě prezentovány unikátní fotografie ze živelných katastrof (povodně 1924, 1966 a 1997) a významných politických událostí (okupační příjezd Němců r. 1938, osvobození Rudou armádou v r. 1945 a invaze vojsk Varšavské smlouvy r. 1968) ve městě.

Příbor očima malířů (do 14. října 2001)

Vystavena jsou díla malířů Příbora z 19. a 20. století - obrazy vybraných umělců J. Panušky, L. Smrčkové, J. Hrnčárka a J. Rašky.

Muzeum je otevřeno: úterý a čtvrtek 8-12 a 13-16 hodin a v sobotu 9-12 hodin.

Městské slavnosti v Příboře (31. srpna - 2. září 2001)

Součástí slavností bude historický jarmark, vystoupení šermířských skupin, historický průvod, divadelní představení a ohňová show.

Ve dnech 5.- 6. října 2001 v Katolickém domě v Příboře proběhne **Mezinárodní odborné sympozium "Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci"**, za účasti historiků z České republiky, Slovenska a Polska. Pořadatelem akce je Filosofická fakulta Ostravské univerzity, Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně a Město Příbor.

Okres Nový Jičín

se v roce 2000 umístil na třetím místě v České republice v počtu hnízd čápa bílého. Celkem bylo podle celostátního sčítání v okrese zdokumentováno 66 hnízd se 107 vyvedenými čápaty. Největší počet hnízd byl zjištěn v okrese Břeclav (96) a Hodonín (69). Celkový počet hnízd v ČR byl 1 272.

Polanka nad Odrou, Svinov - Přírodní rezervace Přemyšov

Další zvláště chráněné území na území Ostravy bylo vyhlášeno nařízením města (vstoupilo v platnost dne 15. července 2001). Je jím Přírodní rezervace Přemyšov o rozloze 30,79 ha, která se nachází v katastrech městských částí Polanka nad Odrou a Svinov. Důvodem vyhlášení je ochrana pestré mozaiky mokřadních stanovišť. Bližší informace o lokalitě najdete v POODŘÍ č. 3/1999, str. 24-25.

Kouzelné Poodří aneb vážně i s humorem

Lesní skřítki

Středověk byl ve znamení kolonizace, tj. osídlování našich zemí, zprvu především českými kolonisty, později, ve 13. a 14. století cizími osadníky, převážně německými. Právě v té době u nás v Poodří byly položeny základy většiny dnešních osad.

Ruch, který s kolonizací nastal, výrazně zasáhl do života přírodních strašidylek, protože při kolonizaci bylo nutno kácet rozsáhlé lesní porosty, aby se získalo místo pro založení osady. Lesy se kácely nebo vypalovaly. Dodnes si podle některých názvů můžeme odvodit, na jakém místě či jakým způsobem osada vznikla (např. Poruba, Polom, Dubina, Borová, Lipová apod.) I v Poodří byly káceny lužní lesy, a tak v každé obci najdete v názvu některého místa vzpomínku na doby dávno minulé. Kácením lesů a jejich přeměnou na louky, pastviny a osady ztratila řada strašidylek svůj domov. Některá se vydala hledat nový domov do lužních lesů kolem řeky Moravy nebo i dál, do Polska. Ta, která zůstala, se v různé míře přizpůsobila soužití s lidmi. To bývá u některých strašidel obtížné, nutno dodat, že zpravidla vinou lidí, některá strašidla lidem přivykla a žijí s člověkem v téměř dokonalé symbióze. Tento typ označují vědečtí strašidloznalci jako strašidylka civilizační. K nim patří i strašidylko, o kterém vám dnes budu vyprávět.

Vachtýřek bernartický (*Custodius bernarticus*)

V. bernartický je vlastně místní mutace vachtýřka lesního (*C. silvaticus*). Tento lesní skřítek bydlel obvykle na kopci ve větvích nejvyššího stromu, odkud dohlížel na poklidný život v lužním lese. Vachtýřek lesní je malý skřítek, svou velikostí, která nepřesahuje 10 mm, vlastně skříteček. Jde o skřítku létavého se dvěma krovkami, pod nimiž se ukrývají dvě blanitá křídélka. Na malinké hlavě, kterou může téměř libovolně otáčet dokola, má celkem 3 oči, z nichž dvě jsou stopkaté (má oči stále na stopkách) a třetí mu slouží jako dalekohled. Uši má trychtýřkovitého tvaru, (typ štramberské uši) hustě porostlé chloupky, které mají funkci dokonalého vodiče zvuku, takže vždy ví, kde se co šustne. Dolní končetiny jsou uzpůsobeny pro šplh v koruně domovského stromu.

Území, na kterém po tisíciletí žil vachtýřek lesní, leží v Moravské bráně na jedné z vedlejších větví tzv. jantarové cesty. Ta vedla terasou řeky Odry, pak se stáčela do kopce. Místo, kde obchodní karavany vždy odpočívaly, bylo nedaleko vachtýřkova obydlí na kopci, kterému lesní obyvatelé říkali "strážný", protože svou výškou 363 m.n.m byl dominantou okolí. Byl odtud nejen krásný výhled do kraje, ale místní vachtýřek zde také mohl pozorovat to občasné lidské hemžení, a tak pomalu a postupně přivykal člověku.

Na přelomu 13. a 14. stol. přišel do těchto míst český osadník jménem Bernard s posláním zde založit

osadu. Bernard si celé území nejprve dobře prohlédl a označil stromy, které se nesmí vykácet. Vachtýřkova lípa byla mezi nimi. Bernard často pod ní sedával a dokonce s lípou rozmlouval. O čem, už nikdo neví. Jisté však je, že získal přízeň lesního skřítky, který vzal pod svou ochranu celou osadu, která nesla jméno podle svého zakladatele - Bernartice. Nejen za života Bernarda, ale po celé další věky osadu chránil a radil lidu bernartickému. Kopec, na kterém rostla lípa, začal být nazýván "Panský" a toto pojmenování mu už zůstalo dodnes.

Vachtýřek bernartický měl původně, stejně jako ostatní vachtýřci, tělíčko štíhlé, víceméně protáhlého tvaru, aby se protáhl každou dírkou, později však dochází k mírné formaci do polokulata a v době,

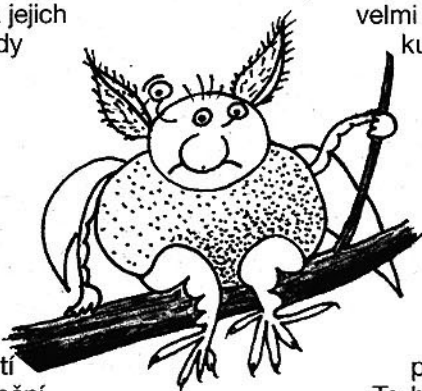
kdy se začaly péci bernartické koláče, které měl velmi rád, se jeho tělo začalo podobat kuličce. Zajímavý byl i vývoj jeho končetin. Dlouhé tenké ruce byly původně zakončeny tenoučkými, ale pevnými prstíky (typ do všeho zaštourá). Postupně však dochází k vývoji pouze palce a ukazováčku (pro uchopení koláčku), zatímco další dva prstíky zcela zakrněly. Dolní končetiny ztrácejí částečně uzpůsobení pro šplh, jsou však navíc opatřeny měkkými polštářky, aby se mohl neslyšně přiblížit.

To bylo velice důležité hlavně proto, aby si nepozorovaně mohl odnést nějakou tu dobrotku z člověčí kuchyně, či se dozvědět věci, které se říkaly jen šepem. Zpočátku používal křídýlka, postupně však i ta začínají zakrňovat. Tehdy dochází k jeho symbióze se včelami. Včely mu posloužily jako dopravní prostředek, dostal se tak všude až do bezprostřední blízkosti lidí, často pobýval i v úlech. Nejraději však zůstával ve své lípě, která se časem stala i domovem lesních včel.

Jak šel čas, stala se lípa nejstarším, nejznámějším a také památným stromem Bernartice. Lidé u ní dokonce vystavěli kapličku. Měli ji rádi. Poskytovala příjemný stín, výhled do kraje a navíc přítomnost vachtýřka znamenala i bezpečí. Lidé dokonce v těžkých dobách hledali u lípy pomoc a vachtýřek vždy pomohl, dobře poradil. Až jednou přišel zlý člověk. Temnou nocí se plížil hřebenem Panského lesa až k vachtýřkově lípě. Do otvoru, který byl po staletí domovem skřítky nacpal slámu a zapálil. Lípa, naplněná včelím dílem, vzplanula jako pochodně. Oheň byl tak silný, že ozářil celou ves. Lidé se snažili oheň uhasit, ale marně. Z lípy zůstal jen pahýl. Stal se výčitkou lidské zlomyslnosti.

Smutný byl pohled na místo, kde po staletí byla dominantou kraje lípa. Lípa, symbol dávné minulosti, lípa, symbol české státnosti, vachtýřkova lípa, která chránila českou ves Bernartice. Je proto dobře, že se našel hodný člověk, který znovu na Panský kopec vysadil lípu. A my si jen přejeme, aby v ní opět našel svůj domov vachtýřek lesní-bernartický.

Vladislava Hamplová

Kozák hnědošedý

Kozák březový

Kozák rudnoucí

Kozák červenající

